

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

1-2'2004

**ЗІ СВЯТОМ ВЕСНИ ВАС,
БОЙОВІ НАШІ ПОДРУГИ!**

В ЛІБЕРІЮ — З УКРАЇНСЬКИМ ПРАПОРОМ

Після прийняття Верховною Радою України 9 грудня 2003 р. рішення про відправку українського миротворчого контингенту до Ліберії на базі 11-го окремого полку Армійської авіації Сухопутних військ Збройних Сил України (селище Чорнобаївка Херсонської області) було проведено підготовку особового складу підрозділів 56-го окремого вертолітного загону до виконання оперативних завдань у складі Місії ООН в Ліберії.

Під час зборів здійснено злагодження екіпажів, відділень, взводів технічного і тилового забезпечення. Особовий склад підготував озброєння і техніку. Відбулися спеціальні заняття з льотним складом щодо вивчення метеорологічних умов у районі базування, районі польотів та тактичної обстановки у Ліберії, особливостей виконання зльоту та посадки в умовах значної запиленості, високих температур та вологості, виконання нічних польотів. Проведені заняття з правової підготовки, на яких до особового складу доведено основні вимоги, поставлені перед миротворчим контингентом, з урахуванням особливостей країни перебування.

Під час урочистих проводів Головнокомандувач Сухопутних військ Збройних Сил України генерал-полковник Петро Шуляк вручив Державний прапор начальнику штабу вертолітного загону підполковнику Сергію Шаповалову.

Особовий склад загону, який налічує 286 військовослужбовців — 14 екіпажів та обслуговуючий персонал, підпорядковується командувачу Місії ООН у Ліберії. Загальне керівництво українським миротворчим контингентом здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України.

До складу 56-го окремого вертолітного загону увійшли 14 вертольотів і 95 одиниць техніки. Це, зокрема, вісім гелікоптерів Мі-8, шість — Мі-24, один бронетранспортер, три бойові розвідувально-дозорні машини та 91 одиниця автомобільної і спеціальної техніки. На Африканський континент доставлено все необхідне для того, щоб забезпечити повноцінну автономну діяльність вертолітного загону. Загін має свою дизельну електростанцію, засоби наземного обслуговування вертольотів, намети, плити для приготування їжі, кондиціонери, паливно-мастильні матеріали, 4 супутникові антени і обладнання для приймання та трансляції українських телевізійних каналів.

Базовий табір наших миротворців дислокується за 70 кілометрів від ліберійської столиці Монровії, на аеродромі міжнародного аеропорту «Робертфілд». За словами командира вертолітного загону військового льотчика першого

класу полковника Ігоря Шендригіна, оперативна обстановка в районі розташування українського миротворчого контингенту спокійна і контролювана.

З першого дня у таборі розгорнуто пункт харчування та налагоджено приготування гарячої їжі з продуктів, доставлених з України. У подальшому продовольче забезпечення здійснюватиметься службою логістики Штабу Місії ООН. Облаштовано наметове містечко і автопарк. Аеродром, що знаходиться під охороною, обнесено залізобетонним парканом. Оперативний відділ штабу 56-го вертолітного загону спільно з членами екіпажів вивчив робочі карти, умови виконання завдань, маршрути пересування, патрулювання та доставки пасажирів. Після відповідної сертифікації представниками Місії ООН особовий склад розпочав виконання оперативних завдань. До бойових дій в Ліберії українці залучатися не будуть. Основними їхніми завданнями у складі сил ООН є пошуково-рятувальні роботи, супровід представників Організації Об'єднаних Націй і миротворчих вантажів.

Медичним персоналом загону організовано супроводження процесу адаптації особового складу до умов тропічного клімату. Надано рекомендації щодо вживання їжі, дотримання санітарно-гігієнічних норм, перебування під відкритим сонцем, налагоджено роботу систем кондиціонування повітря в місцях відпочинку.

Підполковник Юрій КУЗНЕЦОВ

У НОМЕРІ:

АКТУАЛЬНО

- 4** **Міністр оборони України Євген Марчук:**
«Реформування армії йтиме
із забезпеченням соціальних гарантій»

МОМЕНТ ІСТИНИ

- 8** **Патріот:**
країна повинна
знати своїх героїв

МИРОТВОРЧІСТЬ

- 12** **Пліч-о-пліч заради миру**
Андрій ЛИСЕНКО

- 14** **Іракські милі підполковника Коваля**
Рустам КОРСОВЕЦЬКИЙ

АРМІЯ І РЕФОРМИ

- 16** **Полігон як територія... екобезпеки**
Костянтин НІКОЛАЄВ

- 17** **Олександр ШИКАЛОВ:**
«Конверсія — справа державної ваги»
Олександр ЄВЕНКО

ЖИТТЯ ВІЙСЬК

- 18** **Вогневі вправи справжніх чоловіків**
Андрій ПОГОРЕЛОВ

- 20** **«Крилата піхота»**
ризикую залишитись... без «крил»
Іван СТУПАК

ВИСТАВКИ

- 22** **Антитерор: іду на ви**
Руслан ТКАЧУК

ОПК

- 23** **Чому впав попит**
на вітчизняну зброю?
Володимир ЛИХОДОВСЬКИЙ

- 26** **Офсет:**
польський досвід укладання контрактів
з продажу озброєння
Олександр КРЮЧОК

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

- 30** **Служба юнаків**
у війську:
погляд соціологів
Оксана ШПОРТЬКО

В АРМІЯХ СВІТУ

- 31** **Національні збройні сили Латвії**

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

1 — 2

Центральний друкований орган
Міністерства оборони України —
журнал «ВІЙСЬКО УКРАЇНИ»

УРОКИ ІСТОРІЇ

- 34** **Гордіїв вузол
Богдана Хмельницького**
Микола МІРОШНИЧЕНКО

БЕЗ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ

- 37** **Не загинеш героєм —
помреш зрадником!**
Людмила ЗАГОРОНЮК

ЦІЛКОМ ТАЄМНО

- 42** **«Троянський кінь»
в ангарах американських ВПС**
Сергій СОКОЛ

ДУХОВНІ ОБРІЇ

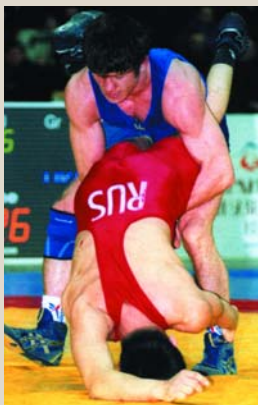
- 48** **Заспіваймо, браття?..**
Тарас БОРОВОК

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ

- 52** **Найрозумніший військовий**
Марина ТКАЧЕНКО

П'ЄДЕСТАЛ

- 54** **Володар килима
Ельбрус Тедеєв
про спорт,
життя і долю**
Юрій КУЗНЕЦОВ

Головний редактор
полковник Вячеслав БОЛОТНЮК

Редакційна колегія:
Петро БУНЯК,
координатор по зв'язках з українською діаспорою
у США та Канаді

Валентина ГОШОВСЬКА,
перший заступник Міністра оборони України
з гуманітарної політики та у зв'язках
з Верховною Радою України

Володимир ГОРІШНЯК,
підполковник, відповідальний секретар редакції

Олександр ЗАТИНАЙКО,
генерал-полковник, начальник Генерального штабу
Збройних Сил України

Микола МОСКАЛЮК,
генерал-майор, начальник Адміністрації
Міністерства оборони України

Микола НЕЩАДИМ,
генерал-лейтенант, начальник Головного управління
кадрової політики Міністерства оборони України

Олександр ОЛІЙНИК,
перший заступник Міністра оборони України

Олександр ОМЕЛЬЧЕНКО,
Київський міський голова

Анатолій ПИСАРЕНКО,
народний депутат України, віце-президент Національного
Олімпійського комітету України

Віталій РАДЕЦЬКИЙ,
генерал армії України,
Головний інспектор Міністерства оборони України

Дмитро САВЧИН,
полковник, заступник головного редактора

Богдан СТУПКА,
народний артист України

Засновник Міністерство оборони України
Зареєстрований Державним комітетом України у справах
видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження 12.07.1994 р.
Серія КВ № 827

Над номером працювали:
Дизайн та верстка майор Андрій ПОГОРЕЛОВ
Провідний літературний редактор Валентина БОЖОК
Інженер-програміст Дарина ФЕНІК
Оператор Юлія ПЕРЕЙМА
Художник Сергій АНДРЕЄВ
Фото Сергій ПОПСУЄВИЧ, Андрій ПОГОРЕЛОВ,
Юзеф ВЕНСКОВИЧ
При підготовці номера були використані матеріали
прес-служби МО України

Адреса редакції: Журнал «Військо України», вул. Мельникова, 81,
04050, Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 213-08-39, 219-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net; http://www.mil.gov.ua/viysko_ua
Передплату можна оформити в кожному відділенні зв'язку,
а також за адресою: Україна, 04655, м. Київ-655, МСП,
вул. Артема, 24, редакція газети «Народна Армія», відділ передплати,
тел.: (044) 216-65-34. Ціна договірна. Підписано до друку 06.02.2004 р.

Друк «Вітал-Пресс» Україна, 01011, м.Київ, пров. Кутузова, 4, оф. 23,
т./ф. (38044)254-42-95.
При використанні матеріалів посилання на журнал «Військо України»
обов'язкове.

Рукописи, фотознімки, малюнки редакція не рецензує і не повертає. Журнал
надає авторам можливість висловлювати думки, які не конче
віддзеркалюють погляди редакції. За рекламну інформацію відповідає
рекламодавець.

МІНІСТР ОБОРОНИ УКРАЇНИ Євген МАРЧУК:

«РЕФОРМУВАННЯ АРМІЇ ЙТИМЕ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ»

Хто і чому намагається загальмувати процес реформування Збройних Сил України? Чи забезпечить держава всіма соціальними гарантіями тих військово-службовців, які в результаті організаційних заходів найближчим часом будуть звільнені у запас або відставку?

Відповідь на ці та багато інших запитань, які сьогодні хвилюють людей у

погонах, можна було почути в інтерв'ю, яке Міністр оборони України Євген Марчук дав програмі «Нова армія» в кінці січня поточного року на Першому Національному.

На численні прохання наших читачів, які не змогли подивитися цю передачу, редакція часопису подає виступ міністра оборони в журнальному варіанті.

Сьогодні у нас є достатньо ресурсів, щоб всі військовослужбовці, які служать у частинах, що будуть розформовуватися, отримали абсолютно все, що вони мають отримати згідно із законом. Що викликало тривогу серед військовослужбовців: чи буде надбавка за вислугу років? Так, буде. Як це було зроблено за згодою Президента минулого року. У листопаді були відповідні надбавки — кому скільки належить за вислугу років, а далі — відповідні розрахунки і по пенсіях. Я думаю, що важливим моментом для розуміння фінансового забезпечення реформи є такі два параметри. По-перше. Бюджет для Збройних Сил України у минулому році вперше за 12 років був повністю виконаний. Більше того, погашені борги Міністерства оборони України за житлово-комунальні послуги та ін. Залишився ще великий борг за речове майно. Це питання ми також будемо вирішувати.

По-друге. У січні цього року всі військовослужбовці вперше отримали так звану «тринадцяту зарплату». Як відомо, раніше її виплата розтягувалася на тривалий час. Зараз для

цього є ресурси — ми отримали необхідні кошти. Причому не тільки поточні. Нам виділено стільки, скільки ми просили на реформування. А сюди входять не лише виплати, пов'язані із скороченням чисельності військовослужбовців, а й кошти на організаційні заходи.

Вжито цілу низку організаційних заходів для того, щоб тримати ситуацію під контролем. Тому дії скептиків і тих, хто протидіє реформі або паплюжить її, ми будемо прискіпати.

Викликає тривогу військовослужбовців і такий момент. Кадрові органи міністерства оборони, Генерального штабу, деякі інші підрозділи виявилися організаційно не готовими до оптимізації чисельності особового складу. Простіше кажучи, статистичні дані, різні узагальнення збрали, а коли я поставив вимогу, до речі, ще в жовтні, щоб по кожній військовій частині, яка буде підлягати розформуванню, а далі і по кожному військовослужбовцю була напрацьована соціальна картка, — цього не було зроблено. Що значить частина Н, яка підлягає розформуванню в кінці 2004 року? Це означає, що ма-

ють бути абсолютно точні дані: скільки є військових, які мають право на пенсію, скільки тих, що мають квартири, і тих, що їх не мають, скільки військовослужбовців не мають 20 років вислуги, скільки з багатодітними сім'ями, скільки сімей, де є діти-інваліди, скільки жінок підлягає звільненню: військовослужбовців і цивільних. Кадрові і організаційні структури Генерального штабу, не розробивши соціальних карт, але намагаючись підігнати статистику, в деяких випадках майже

вольовим рішенням почали примушувати тих військовослужбовців, які стояли в плані на скорочення, терміново проходити медичний огляд, який передуює звільненню. Це звичайно викликало у людей тривогу і обурення. Я дав директиву у війська. Вона буде доведена до відома всіх військовослужбовців. А командири отримають іншу телеграму, в якій дано оцінку діям тих, хто не підготувався до реформи.

Зазначено і всі вимоги, які передбачають не тільки компенсацію всіх соціальних потреб, а й методику звільнення. В кожній частині, яка підлягає скороченню, є першокласні

«специ», перспективні офіцери і прапорщики. Їх що, також звільняти? Звичайно — ні. Тобто процес скорочення, як одна із складових реформування, буде одночасно вирішувати проблему комплектування вакантних посад найкращими фахівцями, яких скоротили з інших частин.

Мною також дана директива, в якій вказується, що державні підприємства, засновником яких є міністерство оборони, мають стати плацдармом, де будуть працевлаштовувати тих військовослужбовців, які звільнятимуться. Наші попередні розрахунки показують, що протягом приблизно одного року на цих підприємствах можна працевлаштувати десять, а згідно з іншими — 14 тисяч військовослужбовців. Тобто це тільки дуже маленька смужка тих страхуючих чинників соціального характеру, які будуть максимально враховувати всі проблеми людини, яка підпадає під скорочення. Більше того, в директиві визначено, що жінки-військовослужбовці та працівниці ЗСУ скорочуватимуться в останню чергу, зокрема ті, які мають багатодітні сім'ї та дітей-інвалідів.

Крім того, є ще ціла низка вимог, які пов'язані з врахуванням службових і життєвих обставин кожного військовослужбовця. Їх досить багато, і я думаю, що закон про соціальні гарантії військовослужбовців дасть відповіді майже на всі запитання. Поки що це тільки проект закону, але я хочу сказати, що уже є Постанова Уряду, яка схвалює цей проект. Він також пройшов Адміністрацію Президента — там теж його схвалено. Крім того, цей документ попередньо вивчено в Комітеті Верховної Ради з питань оборони і державної безпеки. Тобто є повна гарантія, що цей закон буде прийнятий. Вирішальним є й те, що він схвалений Урядом, а це означає, що документ пройшов експертизу щодо фінансового забезпечення.

Ті, хто не вірили в реформу, шукали різного роду аргументи: мовляв, бюджет не 6,4 млрд, а 4,9, значить, не буде реформи... При цьому вони не розуміли, що є структури бюджету, де соціальні виплати можуть бути набагато більшими (так, як було в минулому році), а інші витрати, які передбачалися, можуть бути дещо скорочені. З іншого боку, ці песимісти не сподівалися, що можна розпочинати реформу, оскільки будуть повністю профінансовані потреби збройних сил на 2003 рік. І ще більше не сподівалися, що в січні буде

профінансовано все, що необхідно для початку реформи. І коли у розрізі тих вимог, які ставилися мною раніше, я зажадав звіту, з'ясувалося, що методики для командирів, яка б мала бути розроблена кадровим апаратом, Головним управлінням виховної роботи, немає. Тобто ґрунтовного напрацювання матеріалів, якими б мав користуватися командир і його заступники, виявляється, не розробляли. Думали, що не буде реформи, а буде так, як це вже багато разів було: поговорять про необхідність змін і все призупиниться через брак коштів.

З іншого боку, не було картини у соціальному розрізі. Наприклад, по-

Ми створимо декілька так званих «гарячих телефонів». Я бачу, в цьому є потреба, оскільки існують викривлення на найнижчих рівнях.

дають мені план скорочення 3,5 тисяч військовослужбовців. А мені потрібно знати, скільки це частин, а далі — повна соціальна розкладка так, як я говорив. І тому директивою передбачено, щоб все було організовано по-людськи, щоб цей процес командири частин взяли під свій контроль, забезпечили особистий прийом всіх військовослужбовців з цього питання, якщо виникає потреба. Це — до уваги командирів, заступників з виховної і кадрової роботи.

Окрім цього, група офіцерів з центрального апарату і Генерального штабу виїде на місця для роз'яснення незрозумілих питань і для прийому тих військовослужбовців, у яких буде потреба звернутися до керівництва міністерства оборони. В самому ж центральному апараті буде працювати організаційна група по реформуванню. Ми створимо декілька так званих «гарячих телефонів». Я бачу, в цьому є потреба, оскільки існують викривлення на найнижчих рівнях. А ще коли зверху йде команда терміново подати якісь цифри про скорочення, то, ясна річ, є поспішність, непродуктивність.

Будучи в короткотерміновій відпустці у Львівській області, я прийняв декількох військовослужбовців і в розмові з ними ще більше переконався, що є потреба в тому, щоб представники центральних органів на місцях проводили роз'яснення, а з другого боку, стримували бюрократично-формалістичний підхід: «Давай цифру!» Не буде цього! Не буде нічого робитися заради цифри! Первинним, найважливішим рівнем я називаю конкретну людину, конкрет-

ного військовослужбовця. Він буде в центрі. Тобто прийняття рішення про звільнення людей списком не буде.

Вжито цілу низку організаційних заходів для того, щоб тримати ситуацію під контролем. Тому дії скептиків і тих, хто протидіє реформі або паплюжить її, ми будемо присікати. До речі, там же, у Львівській області, я отримав інформацію, що надійшла телеграма про стягнення з військовослужбовців податку на доходи фізичних осіб — 13 відсотків згідно з податковим законодавством. Я був прикро вражений. Адже ми погодили порядок компенсації податку з Кабміном, з казначейством, а якісь чиновники, не розібравшись в ситуації, дають телеграму про стягнення податку аж до найнижчої частини! Нічого не кажучи в ній про те, що вже майже готовий порядок компенсації, яка буде забезпечувати для конкретного військовослужбовця той рівень грошового забезпечення, яке він раніше отримував.

Відкликаю телеграму. Запитую заступника одного, першого заступника — вони нічого про цю телеграму не знають: мовляв, її дали фінансисти. Щоб виправити ситуацію і уникнути обурення людей, даємо другу телеграму: так, буде стягуватися податок, але вже досягнута домовленість, є постанова Кабінету Міністрів про порядок компенсації, який передбачає, що конкретний офіцер, скажімо капітан Петренко Петро Петрович, один раз у відомості розписується, а справа фінансистів — перерахувати з одного на другий рахунок ці 13%. Але сам факт дуже прикрив: відправити таку телеграму у війська, прикриваючись інструкцією і не подумавши, яку тривогу це викличе у військовослужбовців, — це ознака цинічного бюрократизму, який діє за інструкцією нібито правильно, але його дії завдають шкоди багатьом людям, до яких їм начебто й діла немає. Тому ми будемо прощатися з такими бюрократами, а також з тими, хто мав директиву підготуватися до реформування, але не зробив цього. Адже відповідний Указ Президента про реформування збройних сил прийнятий не в грудні. Рада безпеки це питання розглянула і затвердила ще в жовтні. Отже, директива мала готуватися. Але думали, що реформи не буде. Буде реформа! Але процес реформування відбуватиметься по-людськи, спокійно, із забезпеченням всіх соціальних гарантій і виплат. І в бюджеті міністерства оборони для цього є необхідні ресурси.

НАТО ПІДТРИМУЄ ІНІЦІАТИВУ УКРАЇНИ

ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ЇЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ

У грудні минулого року в штаб-квартирі НАТО у Брюсселі відбулося засідання міністрів оборони. Його учасники проаналізували здобутки 2003 р. в галузі реформи структур безпеки та оборони в Україні й визначили пріоритети спільної роботи на 2004 р. Вони поділяють думку про те, що співпраця між Україною та НАТО є ефективним інструментом внесення системних змін у позиції України в галузі безпеки та ключовим механізмом досягнення цілей, окреслених Планом дій Україна – НАТО. Початок проведення комплексного оборонного огляду та ревізії структури безпеки в Україні розцінюється Північноатлантичним альянсом як значний здобуток. Міністри оборони країн – членів НАТО також привітали позитивні зрушення в галузі встановлення цивільного контролю над Збройними Силами України.

Розглядаючи програму діяльності на 2004 р., міністри домовилися у подальшому надавати пріоритетного значення підтримці оборонної реформи і трансформації структури безпеки в Україні, зміцненню цивільного та демократичного контролю над структурами безпеки і пом'якшенню наслідків оборонної реформи. Вони ви-

словили задоволення з приводу успішного проведення Грецією аналізу технічних можливостей щодо втілення проекту утилізації 33 000 т надлишкових боєприпасів та 1,5 млн одиниць стрілецької зброї і легкого озброєння у рамках потенційного проекту Цільового фонду за програмою «Партнерство заради миру» і погодилися розглянути можливість підтримки цього проекту. Учасники засідання підкреслили необхідність формування нормативно-правової бази співпраці між Україною та НАТО, відзначивши той факт, що українське керівництво планує завершити внутрішній процес ратифікації Угоди про підтримку сторони, що приймає, та Меморандуму про взаєморозуміння у галузі стратегічних авіаперевезень без подальших зволікань.

Виступаючи на прес-конференції після завершення зустрічі, міністр оборони України Євген Марчук заявив, що «вона відбувалася у дружній, проте вимогливій та критичній атмосфері». Він повідомив, що поінформував представників країн – членів Альянсу щодо планів на 2004 та 2005 рр., відзначивши, що вони «означають новий етап у галузі оборонної реформи», спрямований на формування сучасної оборонної

інфраструктури та скорочення чисельності збройних сил до 200 000 осіб уже на початку 2006 р. Він також подякував своїм колегам з країн НАТО за незмінну підтримку в галузі реформування оборонного сектора в Україні.

Крім того, представники країн – членів Альянсу погодилися здійснити поступове скорочення Стабілізаційних сил (СФОР) на території Боснії та Герцеговини, чисельність яких повинна утримуватися на рівні, достатньому для виконання функції стримування, і до червня наступного року має становити 7000 осіб. Вони також обговорили можливість припинення місії наприкінці 2004 р. та започаткування нової місії під проводом ЄС, але за підтримки НАТО. Щодо Косового було вирішено, що присутність сил КФОР досі залишається необхідною. Втім, міністри привітали пропозиції стосовно можливої дати проведення аналізу прогресу, досягнутого у Косовому. Це буде важливим чинником визначення його майбутнього статусу.

Міністри оборони приділили увагу вдосконаленню оперативного потенціалу НАТО та придатності збройних сил до застосування. Кілька країн приєдналися до ініціативи Норвегії в галузі розвитку ключових аспектів військового потенціалу. Було також оголошено про початкову боєготовність новоствореного багатонаціонального батальйону з питань захисту від хімічної, біологічної, радіологічної та ядерної зброї. Очікується, що однією з ключових тем під час майбутнього Стамбульського саміту буде поглиблення партнерських відносин НАТО.

ІРАКСЬКІ ДІТИ ВЧИТИМУТЬСЯ ЗА НАШИМИ ПАРТАМИ

За п'ять місяців участі у миротворчій Місії в Іраку українськими військовослужбовцями реалізовано 86 проектів на загальну суму 2 млн 535 тис. американських доларів.

Ці кошти були спрямовані на економічне відродження провінції Васіт та на відновлення її інфраструктури, зокрема відбудову сільського господарства повоєнного регіону, ремонт іригаційних (водних) систем, ліній електромереж, навчальних, лікувальних, дошкільних дитячих закладів, адміністративних установ, відбудову фортів для іракської прикордонної поліції та казарм і штабів для підрозділів територіальної оборони.

Зокрема, українські миротворці передали місцевому населенню 45 т гуманітарної допомоги, яка була зібрана за ініціативою Президента України та керівництва українського військового відомства.

Завдання щодо її розподілу було покладено на 5-ту окрему механізовану бригаду Збройних Сил України, яка входить до складу багатонаціональної дивізії «Центр-Південь» і виконує завдання з підтримання миру та стабільності в провінції Васіт.

Українські миротворці дуже відповідально поставились до цього завдання. Вони ретельно вивчили потреби навчальних та лікувальних закладів, і, таким чином, меблі, канцелярські товари та ліки було завезено у найбільш школи і лікарні в Аль-Куті, Ес-Сувейрі, Аль-Мувафакії, Аль-Хайї, Ез-Зубадії, Аль-Азізії, Басрі та Ен-Нуманії.

Допомога надійшла дуже вчасно. «Зараз холодна пора року, — пояснювали лікарі, — і для лікування хворих на простудні захворювання не

вистачає медикаментів. Центральне постачання майже відсутнє, а у людей немає грошей на придбання дорогих ліків».

Практично всі медикаменти, які українські миротворці розподілили по лікарнях, вироблені в Україні. Терміни їх використання розраховані до 2006–2008 рр. Це дуже важливо, адже інколи гуманітарні ліки, що надходять від поважних міжнародних організацій, не придатні для використання і не тільки не допомагають, а навпаки, шкодять здоров'ю пацієнтів.

Шкільні меблі і канцелярські товари з України для іракських школярів також були прийнятним подарунком. Під час війни багато навчальних закладів було зруйновано та розграбовано. І тому зараз багато шкіл знаходяться у скрутному становищі. Дітям доводиться сидіти по 3–5 чоловік за одним столом, писати на імпровізованих шкільних дошках. Тепер у багатьох з них з'явилися справжні шкільні меблі. Майже кожного разу, коли у двір школи заїжджали українські вантажівки з гуманітарною допомогою, школярі намагалися власноруч розвантажити цінні дарунки з України. Немов горобці, вони обліплювали парти, стільці і часто сперечалися за право занести це багатство до школи.

Кожна доставка гуманітарної допомоги в будь-яке місто вимагала від українських миротворців відповідної підготовки, спорядження спеціального озброєного конвою і його надійної охорони. Це — вимога часу: в країні

ще діють терористичні угруповання, які намагаються дестабілізувати обстановку і тримати Ірак у стані війни.

За вагомих внесок у відбудову провінції Васіт, виявлену ініціативу та високі показники у роботі начальник управління CIMIC багатонаціональної дивізії «Центр-Південь» голландський полковник Жан Ван Ден Ельсон нагородив підполковника Валерія Кузьміна, його підлеглих та військового радника командира бригади з юридичних питань майора юстиції Геннадія Рожкова почесними дипломами.

**Прес-служба
Міністерства оборони України**

ПАТРІОТ

КРАЇНА ПОВИННА ЗНАТИ СВОЇХ ГЕРОЇВ

Бути патріотом почесно. Але чому ж усе більше і більше українців, особливо молодих, ставляться до своєї Батьківщини якщо не зневажливо, то байдуже? Чому таке цілком природне почуття, як патріотизм, ледь жевріє в їхніх серцях?

Відповіді на ці запитання ми намагалися знайти у відвертій розмові за круглим столом, що відбувся в редакції нашого часопису.

Патріот
(з грецької *patriotes* — земляк, співвітчизник) — це людина, яка любить свою Батьківщину, віддана своєму народові, ладна йти на жертви в ім'я своєї Вітчизни.

Патріотизм — любов до Батьківщини, відданість своєму народові, готовність до подвигів і жертв в ім'я інтересів своєї Вітчизни.

Патріотичний — прийнятий патріотизмом.

Головний редактор журналу «Військо України» полковник Вячеслав БОЛОТНЮК:

— Нещодавно журналістами редакції журналу «Військо України» було проведено соціологічне дослідження, яке мало на меті з'ясувати, як наші військовослужбовці розуміють патріотизм. Під час опитування військовослужбовцям строкової служби та військовим ліцеїстам було запропоновано дати власне визначення патріотизму, а також назвати тих, кого вони вважають патріотами України. Так ось... Що таке патріотизм більшість юнаків розуміють правильно, а от відповіли на запитання, хто є патріотом нашої держави, якось одноманітно. Вони або ж називали такі загальновідомі історичні постаті, як Тарас Шевченко, Леся Українка, Богдан Хмельницький, або заперечували існування патріотів зовсім, посилаючись на абсолютну владу грошей. Що стосується нашого сьогодення, то склалося враження, що єдиним взірцем українського патріотизму є спортсмени — брати Клички, Андрій Шевченко. Жодної згадки про Вячеслава Чорновола, Левка Лук'яненка. Жодного слова про тих патріотів сучасності, яким було присвоєно звання «Герой України», про лікарів, учителів, хлеборобів.

Командир роти бригади охорони старший лейтенант Микола ШВЕЦЬ:

— Це дійсно вражає. Але якщо б таке опитування військовослужбовців строкової служби проводилося тоді, коли вони тільки-но прийшли до війська, мабуть, результати були б ще гіршими. Навіть тих письменників, тих полководців, яких вони зараз перелічили, не назвали б. І в цьому заслуга командирів, заступників командирів батальйонів з гуманітарних питань, які проводять з військовослужбовцями відповідну роботу.

А сучасних спортсменів назвали патріотами тому, що їх постійно по-

казують по телебаченню, вони відомі, про них пишуть, їх рекламують.

— А чи маємо ми право взагалі називати справжніми патріотами України братів Кличків? Адже вони хоч і прославили Україну видатними результатами у боксі, проте й досі розмовляють російською мовою. Інтелігентні люди, українці, які опанували і англійську, і німецьку, цураються рідної мови у себе на Батьківщині! Чи не ввижається нам патріотизм там, де його, можливо, й немає?

Старший лейтенант Микола ШВЕЦЬ:

— Так, брати Клички, Андрій Шевченко мають публічну професію. Дійсно, на цьому етапі нашого державотворення вони показують всьому світові, що є така держава, як Україна. Вони поки що виносять український прапор. Але це лише зовнішня атрибутика. Це їхня робота. Вони працюють за кордоном і заробляють великі гроші. А тепер візьмемо приклад із життя. Нещодавно Віталій та Володимир Клички видали власну книгу «Наш фітнес». У Німеччині — німецькою мовою, а в Україні... російською. Що завадило їм видати цю книгу українською? Адже при їхніх мільйонних гонорарах про брак коштів не йдеться. То чи варто називати їх патріотами?

Викладач Київської духовної семінарії, кандидат богословських наук отець ВОЛОДИМИР:

— Я не хотів би, щоб ми зараз були занадто категоричними: мовляв, оце патріоти, а ось це — ні. Адже патріотизм — це глибоко інтимне почуття. Як дізнатися, що в тій чи іншій людині на душі? І те, що хтось не розмовляє українською мовою... Ну, виросла людина в російськомовному середовищі. Набагато важливіше бути українцем за своєю внутрішньою суттю. А це треба закладати з дитинства, зі школи. Це, до речі, й мовного питання стосується.

Ось яскравий приклад того, як у наших дітях руйнують патріотичні почуття вже змалку. Мій доньці чотири роки. Дома ми з нею розмовляємо українською. Але коли вона повертається з дитсадка, одразу переходить на російську. Я їй: «Доцю, ти ж українка. Ти повинна розмовляти українською». А вона: «Ні — по-руську, у нас всі по-руську розговаривають». Здається, зовсім не значущий факт. Але все починається саме з таких дрібниць. Зрештою, очевидно, що через якісь наші упущення ціле покоління, яке виросло за часів незалежності, ми втратили. Втратили тому, що будь-які намагання побудувати сильну, могутню державу без нової генерації патріотів залишаються лише в теорії.

Кажуть, що національна ідея в Україні не прижилася, що вона не реалізована. По суті, до цього часу її ніхто на державному рівні і не намагався реалізувати. Наші діти виростають на «кока-кольній» культурі, яка несе в собі абсолютно чужі для нас цінності. І це наш великий біль.

Викладач допризовної підготовки Київської гімназії №178 полковник у відставці Здравко ВАДНОВ:

— Прикро, але сьогодні юнаки, не соромлячись, зізнаються у тому, що не хочуть служити у війську. Молода людина зневажає військову форму, їй не цікаво вивчати зброю.

Дехто вважає, що для патріотичного виховання вистачає лише зустрічей з учасниками бойових дій, ветеранами Великої Вітчизняної війни та УПА. Але це хибна думка. Сучасні старшокласники такий підхід вже не сприймають. Тільки практична спрямованість у військово-патріотичному вихованні здатна їх зацікавити.

Я згоден, діти отримують виховання у сім'ї. Але якщо батько не служив у війську, він не підготує дитину до служби. А мати, починаючи з першого класу, докладатиме всіх зусиль, аби її дитина ніколи не потрапила до

армії. Тому саме в школі ми маємо закласти в юнакові розуміння того, що він є захисником своєї Батьківщини. При цьому допризовна підготовка повинна охопити кожного хлопця, незалежно від того, буде він проходити строкову службу в збройних силах чи ні.

— І все ж таки надія на краще є. Головний доказ цього ми відчули у висловлюваннях військових ліцеїстів. На їхню думку, патріотами України на сьогодні є військовослужбовці. І те, що ці юнаки намагаються відчувати себе патріотами, додає нам оптимізму.

Заступник начальника Київського військового ліцею імені Івана Богуня з виховної роботи полковник Дмитро МАТВІЙЧУК:

— У неймовірно важких умовах доводиться нам виховувати людей, які доходять висновку, що саме військовослужбовці є патріотами держави. Адже сьогодні у нашій країні відчувається така потужна іноземна інформаційна агресія, що протистояти їй дуже важко. Прикро, але на патріотизмі спекулюють навіть деякі українські політичні партії та їхні лідери. У вигідній для себе ситуації вони експлуатують це поняття, а потім забувають про нього. Ми дуже часто не враховуємо просту істину: патріотів здатні виховати тільки патріоти.

З огляду на те, що в Київському військовому ліцеї нині існує хороша школа патріотичного виховання, ми відчули підвищену увагу з боку міністра оборони Євгена Марчука, який нещодавно побував у нас. Він розуміє, як це важливо для збройних сил. Адже вихованці Ліцею — дійсно сила. Це зерно, яке треба доглядати, щоб воно проросло і згодом дало плоди. Держава вже вклала в наших ліцеїстів кошти, і зараз треба надати їм можливість вступати до військових інститутів та реалізовувати себе.

Ліцеїст Київського військового ліцею імені Івана Богуня віце-сержант Кирило ГРИНЬКО:

— Я сам із Дніпропетровська. Там взагалі не існує поняття патріотизму. Його ототожнюють з націоналізмом і ставляться до цього дуже вороже. Якщо розмовляєш українською — ти вже націоналіст. І таке, до речі, трапляється навіть у владних структурах. Українець на власній землі, де він повинен бути господарем, почувається чи не національною меншиною.

На мою думку, дуже важливо виховувати розуміння того, що бути патріотом України — це престижно, що патріоти — це еліта держави. На жаль, сьогодні наймасовішою агітацією за українське є реклама вітчизняних горілчаних напоїв.

Згадаймо, як висвітлюють образ військового патріота в американських, російських фільмах. А тепер уявімо, що на екранах з'явився по-дібний український фільм. Його б одразу затаврували як націоналістичний.

А що транслюється по нашому телебаченню! На маси, як уособлення пересічного українця, подається сценічний образ Андрія Данилка. Огідно дивитися. Створюється враження, що українець — це щось меншовартісне, без почуття власної гідності. Суцільна шароварщина, борщ і сало. І хто захоче бути таким? Нам потрібна загальнодержавна політика, яка б

змусила людей прагнути бути патріотами своєї держави.

Отець ВОЛОДИМИР:

— Хочу звернути увагу і на нинішнє ставлення до людей, які свого часу виявили жертвний патріотизм, поклавши своє життя за волю України. Я маю на увазі воїнів Української Повстанської Армії. Сьогодні, вже в другому десятилітті незалежності Української держави, ми ще розмірковуємо, сумніваємось, чи слід їм надати статус учасників війни і ледве не вибачаємось за це перед сусідніми державами, які мали загарбницькі плани щодо нашої країни. У нас насправді немає того почуття державної гідності, на якому ґрунтується справжній патріотизм.

Віце-сержант Кирило ГРИНЬКО:

Соціологічна анкета «ВУ»

ЩО, НА ВАШУ ДУМКУ, ОЗНАЧАЄ СЛОВО «ПАТРІОТИЗМ»?

— Слово «патріотизм» означає відданість своїй Батьківщині, готовність захищати її інтереси та інтереси співвітчизників, бажання зробити все можливе для розквіту рідної держави.

— На мою думку, такого поняття вже не існує. Раніше, можливо, для когось воно означало велику мету, але зараз це пусте слово, яке нічого не варте.

— Патріотизм — любов до своєї держави, відданість їй. Через позаний економічний стан більшість з нас не вважає себе патріотами, оскільки країна забула про людину...

— Відданість своєму народові, державі, своїм батькам. Готовність у важку годину стати на захист державної незалежності.

— Патріотизм уособлює саме діяльність людини, яка не шкодить іншим, а навпаки, сприяє всебічному розвитку як окремої особистості, так і держави в цілому, не суперечить законам Божим. Патріот повинен поважати культуру свого народу, спілкуватися рідною мовою і не бути байдужим до вчинків тих людей, які ганьблять свою країну.

— А взяти ситуацію, що склалася навколо Тузли. Я на той час був у відпустці. Це просто дивно! Сусідка росіянка говорить про росіян: «Ну чого вони туди полізли!» Українці ж, з якими я обговорював цю тему, дотримувалися думки, що слід уникати протистояння, якимось треба домовитися, у чомусь поступитися...

— З цього приводу дозвольте навести деякі статистичні дані. Коли під час подій, пов'язаних з островом Тузла, росіян опитували з приводу правомірності дій Росії, близько 90% опитаних були одностайні: «Так, все правильно, ми підтримуємо нашу державу». А 75% наших співвітчизників при опитуванні в Україні показали повну байдужість до цього питання. За результатами іншого соціологічного дослідження лише 13% нашої молоді мають бажання працювати на благо своєї країни.

Полковник Дмитро МАТВІЙ-ЧУК:

— Факти, звичайно, дуже прикри. Але давайте замислимося, чому так відбувається? Дванадцять років незалежності України показали, що за цей час ми не досягли в духовному, моральному, соціальному плані того, про що мріяли, чим могли б пишатися. І тому, на мою думку, наша держава переживає нині глибоку ідеологічну кризу. А щоб таке становище виправити, нам всім треба активно діяти вже сьогодні. Потрібна ідеологічно спрямована інформаційна політика. Адже герої і патріоти у нас є. Згадаймо хоча б молодшого сержанта Василя Мельникова, про якого журнал «Військо України» писав двічі. Нагадаю. Під час стрибка у парі з менш досвідченим парашутистом Василь помітив, що той почав некеровано падати. Молодший сержант наздогнав новачка, допоміг йому розкрити парашут, але сам врятуватися не встиг. Василю Мельникову, який ціною власного життя врятував від загибелі товариша, було посмертно присвоєно звання «Герой України».

Ось про кого б і в пресі, і на телебаченні розповісти. Ось чий портрет має висіти на стінах у школах, інститутах, військових частинах. Натомість мали місце лише кілька коротких повідомлень у новинах. А згадайте патріота України академіка Івана Дзюбу, якому теж нещодавно присвоєно високе звання «Герой України». Він, як, до речі, і В'ячеслав Чорновіл, Левко Лук'яненко, брати Богдан і Микола Горині, поет Василь Стус, присвятив своє життя втіленню української національної ідеї та побудові незалежної держави Україна. Чи багато ми зараз про таких людей чуємо? Не помилюся, якщо скажу, що більшість підростаючого покоління взагалі цих патріотів не знає.

Кореспондент газети «День» Мар'яна ОЛІЙНИК:

— Так, є певні недоліки і в нашій журналістській роботі. Преса дійсно мало пише про людей, які є патріотами, героями, незалежно від того, мають вони якісь звання і нагороди, чи не мають. Хоча саме ці недоліки і визначають напрям роботи. Я думаю, що такий стан речей ще зміниться. Адже, наприклад, газета «День», де я працюю, приділяє багато уваги і справжнім патріотам, і патріотизму, і національним інтересам. Це наші провідні теми, які ми обговорюємо з політиками та експертами, митцями та діячами культури. Ми піднімаємо ці проблеми щодня, збуджуючи думку

нашого читача. Але вирішити таке грандіозне питання, як виховання державного патріотизму, самотужки не в змозі жодна з українських газет. Отже, я сподіваюся, що ми об'єднаємо наші зусилля, зокрема цивільної та військової преси, і будемо співпрацювати в цій галузі.

Отець ВОЛОДИМИР:

— Патріотизм — це у першу чергу любов до Батьківщини, одна із великих християнських добродійностей. Адже ми знаємо, що в основі християнської моралі та етики лежить заповідь про любов.

Так. Будь-яка війна, під яким би приводом її не розв'язали, завжди буде злом. Але Христос говорив, що немає більшої любові, коли хто душу свою положить за друзів своїх. Тобто найбільший вияв цієї любові — це любов жертвна, коли людина заради ближнього ладна віддати своє життя. Віддати найцінніше, що у неї є.

«За Богом бережену Україну нашу, за владу і військо її, щоб ми тихе і спокійне життя прожили в усякому благочестії і чистоті» молитесь щодня разом з вами Українська православна церква. І я думаю, якщо наші молитви будуть щирими, а наше бажання мати міцну й могутню державу Україну буде щирим, то ми рано чи пізно з Божою милості будемо її мати.

— Нашому суспільству необхідно чітко і ясно усвідомити просту річ: сьогодні потрібен стрімкий ідеологічний прорив, рішуча і потужна підтримка української культури, українського слова, української просвіти — від дитячих садків до вищих навчальних закладів. При допомозі ринкових та законодавчих механізмів, а також при великому бажанні та волі всього нашого народу, керівників держави ми зможемо забезпечити всебічний прогрес України. Певен, тільки він сприятиме зростанню почуття національної гордості за свою державу й формуванню глибокого, усвідомленого українського патріотизму.

Соціологічна анкета «ВУ»

ХТО, НА ВАШУ ДУМКУ, Є ПАТРІОТОМ УКРАЇНИ?

— ... на мою думку, патріотом України є кожен українець, який робить все для того, щоб його країна була незалежною та високорозвиненою державою. Але таких людей залишилося дуже мало. Як приклад, можу назвати Міністра оборони України Є. Марчука, начальника нашого ліцею генерал-майора Л. Кравчука.

— На жаль, нині таких людей-патріотів, як Шевченко, Хмельницький, дуже мало, бо кожен дбає лише про себе, про власний добробут. Навіть важко в наш час назвати когось патріотом.

— На мою думку, патріоти України залишилися в минулому. Можливо, як виняток, є декілька осіб в наш час. У суспільстві процвітає «патріотизм гаманця». Всі думають лише про себе.

— Патріотом я можу назвати Петра Яцика, котрий, живучи на чужині, беріг у серці Україну і, розбагатівши, не став «мішком з грошима» і не будував собі «золотих унітазів», а подарував дітям України справжнє свято — свято рідної мови.

ПЛІЧ-О-ПЛІЧ ЗАРАДИ МИРУ

Сьогодні в Іраку просто неможливо увявити діяльність будь-якого військового контингенту, який би самостійно виконував завдання з підтримання миру та стабільності у країні. Навіть якщо у ньому всі без виключення — професіонали екстракласу. Реалії повсякденної служби вимагають тісного співробітництва та взаємодопомоги всіх військових контингентів заради досягнення основної мети — нормалізації суспільно-політичної, економічної обстановки в Іраку.

Як тільки перші підрозділи 5-ї окремої механізованої бригади ступили на землю Кувейту, військовослужбовці США одразу надали їм всебічну допомогу. Саме вони взяли на себе організацію транспортування, охорони, харчування, розміщення особового складу та заправки техніки українського військового контингенту. На брифінгах з багатонаціональними командуваннями та й просто на побутовому рівні американці давали практичні поради: як поводитися в умовах спекотного клімату, чого слід остерігатися, як підтримувати зв'язок і орієнтуватися на незнайомій місцевості, що робити у разі нападу і т. ін. Вони просто розповіли про випадки з власного бойового досвіду, що сталися через незнання місцевих особливостей.

Всі поради американських військових у подальшому знадобилися українцям. Тоді, у перші часи перебування в арабській країні, мало хто був обізнаний з тонкощами поведінки в

екстремальних умовах, а якщо й знав, то на практиці майже ніхто не міг застосувати набуті навички.

Цінними були поради та допомога американців в адаптації до місцевого спекотного клімату. Лід і вода, що їх надали іноземні колеги, забезпечили підтримку особового складу українського контингенту, який тим і рятувався від сонячних ударів, що пив прохолодну воду та позмінно сидав за кермо бойової техніки. І хоча лід розійшовся швидко, саме він допоміг багатьом військовослужбовцям витримати цей виснажливий марш.

По прибутті на аеродром Аль-Куту українцям знову допомогли американці. Командування батальйону морської піхоти США, який мав передати повноваження особовому складу 5-ї окремої механізованої бригади, зробило все, щоб служба колег по зброї не розпочалася з «чистого аркуша». Зокрема, 19-му окремому спеціальному батальйону, який мав перебрати на себе охорону аеродрому міста

Аль-Кут, було передано всю інформацію про найнебезпечніші ділянки цього масштабного об'єкта.

Не менше про життя та здоров'я українців турбувалися і фахівці інженерного підрозділу морських піхотинців. Вони зібрали і продемонстрували величезну виставку вибухонебезпечних предметів і порадили українським військовим бути уважними і обережними при виявленні підозрілих предметів, які можна було зустріти на колишньому військовому аеродромі.

Слід відзначити спільну роботу роти військової поліції США та взводу військової поліції української бригади. Специфіка завдань з патрулювання незнайомого міста, затримання порушників вимагали особливих знань та навичок. Завдяки зусиллям командира американського підрозділу капітана Террі Дорн нашим правоохоронцям вдалося за короткий час ознайомитися з особливостями патрулювання вулиць Аль-Куту. Капітан Дорн, ця невеличка на зріст дівчина з карими очима, хвилювалася за українців, як за своїх братів. Зрозуміло, що військова поліція США має величезний досвід роботи у різних кутках світу та у будь-яких умовах. Чимало підручників та спеціальної літератури напрацьовано цією службою, але кожний регіон додає щось своє, особливе. Тому хлопці з підрозділу військової поліції 5-ї ОМБр намагалися засвоїти все, що передавалося американськими колегами. Як результат, вже через кілька тижнів самостійного патрулювання кількість вилученої зброї та затриманих правопорушників перевищувала ту, що була у американців за аналогічний період.

Коли роту американської поліції для виконання завдань переводили в інше місто, весь особовий склад українських поліцейських, вільний від чергування, шикувався на виїзді з базового табору і віддавав честь колоні колег-побратимів. Террі Дорн, незважаючи на свій командирський статус, не витримала і просто розплакалася.

Український військовий контингент не випадково потрапив до складу багатонаціональної дивізії «Центр-Південь», яка розташована у польському секторі відповідальності. За три місяці щоденної роботи цієї інтернаціональної групі вдалося зробити для провінції Васіт більше, ніж за всі роки правління Саддамом Хусейном.

Незважаючи на специфіку завдань, спрямованих на економічне відродження регіону, українські та польські фахівці досягли значних результатів. У провінції Васіт вже відремонтовано

десятки шкіл, які використовувалися як склади під боеприпаси. Для школярів та студентів вищих навчальних закладів придбано канцелярські товари, шкільні дошки, ранці, телевізори, кондиціонери, вентилятори, комп'ютери, принтери, сканери, фото- та відеотехніку, меблі, інші електропобутові прилади. У рекордний термін в Аль-Куті відремонтовано єдиний міський холодильник, який вийшов з ладу ще три роки тому. Відтепер місто має великий запас продуктів, які потребують відповідного режиму зберігання, значно зменшилася кількість хворих на інфекційні захворювання. Завдяки спільно розробленим та втіленим у життя проектам відроджується аграрний сектор регіону. Відремонтовано багатокілометрові меліоративні системи, відновлюється електромережа, системи водопостачання, у містах і населених пунктах проводиться очищення стічних каналів, що значно покращило санітарно-епідеміологічну обстановку.

Інженер Мачій Зелінський з польського СІМІС, фахівець по будівництву інфраструктур, який успішно реалізовував свої проекти у досадамівському Іраку, Лівії, Ізраїлі, Арабських Еміратах, зауважує, що в сьогоднішньому Іраку йому набагато легше працювати саме з українцями. «Такого взаєморозуміння я вже давно не зустрічав, — зізнається Мачій. — Приємно працювати, коли поряд серйозні, працелюбні і грамотні люди».

Почути такі слова від 60-річного досвідченого фахівця приємно усім, особливо начальнику відділу взаємодії української бригади підполков-

нику Валерію Кузьміну. Для нього та його підлеглих участь в економічному відновленні країни справа нова. Але поряд з такими грандами, зауважує Кузьмін, можна братися за будь-який проект. І це є найціннішим до-

Сапери розуміли, що в їхніх руках — життя і здоров'я мирного населення. Тому працювали і українські, і казахські хлопці у спеку майже безперервно, розуміючи важливість свого спільного завдання.

свідом польських колег, адже до цього ніхто з українських військових подібної роботи не виконував.

Особливо теплі взаємовідносини склалися між саперними підрозділами українців, казахів, поляків та словаків. Нині всі вони організаційно входять до складу 5-ї ОМБр і спільно виконують завдання з розмінування прикордонної території, готують форти для підрозділів прикордонної поліції Іраку. Кожен день хлопці дивляться в очі смерті на мінних полях. Також є ризик потрапити під обстріл терористичних угруповань, які поки що користуються майже прозорим кордоном між Іраком та Іраном.

За словами начальника інженерної служби бригади майора Олега Стремчука, вся мультинаціональна команда саперів намагається виконувати свою роботу якісно і у визначені терміни, адже всі розуміють, що небезпека загрожує всім. Особливо проявили себе підлегли начальника казахського загону розмінування підполковника Кайрата Смагулова, які першими прибули у розпорядження командира українського з'єднання генерал-майора Сергія

Безлуценка. Разом з українцями вони брали участь у виявленні, вивезенні у безпечне місце та знешкодженні сотень артилерійських снарядів та мін, що залишилися у міській смугі Аль-Куту. Тоді всі сапери розуміли, що в їхніх руках — життя і здоров'я мирного населення. Бо підривалися люди на цих складах-звалищах дуже часто. Тому працювали і українські, і казахські хлопці у спеку майже безперервно, розуміючи важливість свого спільного завдання.

Останнім часом налагодилося співробітництво між українськими та філіппінськими миротворцями, які відповідають за навчання та організацію служби прикордонної поліції провінції Васіт. Командир загону філіппінських інструкторів майор Габріель Лопез зауважив, що раніше багато чув про українських військових, а нині, працюючи разом з ними, впевнений, що це справжні професіонали, які вміють організувати і налагодити будь-який процес. Він переконався у цьому, коли побачив, як українці разом з американськими інструкторами організували набір та підготовку іракського батальйону територіальної оборони.

Тут, в Іраку, вже нікого не дивують відкриті та доброзичливі відносини між військовими. Загальна загроза та загальна мета об'єднали їх. Взаємодопомога за будь-яких обставин — це вже стало правилом, яке не має винятків і виконується без спеціальних наказів.

**Андрій ЛИСЕНКО,
прес-центр 5-ї ОМБр, м. Аль-Кут**

ПРЕДСТАВНИК УПЦ КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ ВІДВІДАВ МИРОТВОРЦІВ

Напередодні Різдва у Косовому, де наші військовослужбовці здійснюють миротворчу місію, побувала делегація представників військового відомства нашої держави. У складі делегації Міністерства оборони України наших миротворців також відвідав голова Управління духовно-патріотичного виховання у зв'язках із Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України, доктор теології, проректор Київської Духовної Академії, протоієрей Димитрій Садов'як.

Слід зазначити, що це перше пастирське відвідання українського миротворчого контингенту представником Української Православної Церкви Київського Патріархату. Крім того, у ході візиту протоієрей Димитрій зустрівся з капеланом, який постійно перебуває у Косовому та здійснює духовну опіку над польськими військовими. «Під час перебування в Косовому я відчув, що наші хлопці також потребують постійної духовної опіки. Дуже важливо, — зазначив протоієрей Димитрій, — щоб вона не розходилася з патріотичним вихованням. Сподіваюся, що ця поїздка започаткує новий рівень співпраці між Міністерством оборони України та нашою Церквою, і військові з України регулярно отримуватимуть духовну підтримку».

ІРАКСЬКІ МИЛІ

ПІДПОЛКОВНИКА КОВАЛЯ

З наближенням холодів один із взводів механізованої роти 51-го окремого механізованого батальйону раз на тиждень виїжджає на супровід колони, яка доставляє місцевому населенню гас. Протяжність маршруту від Аль-Куту до Басри та в зво-

ротньому напрямку складас 1020 кілометрів. Контрактники-водії, а це найманці з місцевих жителів, не дуже люблять такі подорожі. Кажуть, що це небезпечно. І справа тут не тільки в грабіжниках, від яких їх охороняють українці.

Про всі негаразди, що ймовірно підстерігатимуть нас на цьому шляху, я почув від старшого колони підполковника Олександра Ковалю під час інструктажу, коли стояв в загальному строю конвою.

— Під час руху зберігати встановлену дистанцію, — інструктує досвідчений офіцер, — вона повинна бути не менше 100–150 метрів до найближчого бензовоза. Тоді, у разі його загоряння, вдасться врятуватися. Швидкість не повинна перевищувати 60 кілометрів на годину. Спостереження вести постійно. Звертати увагу на узбіччя дороги та підозрілі предмети: гумові автомобільні покришки, лантухи, порожні коробки, залізні бочки, мертвих тварин. Під кожним з них може знаходитися прихований радіокерований фугас.

Начальник штабу 51-го окремого механізованого батальйону (омб) підполковник Коваль знає, про що говорить. Всі чотири попередні конвої він провів особисто. Підготовка до кожного такого маршу дуже ретельна, але несподіванок та пригод можна очікувати на кожному кілометрі і в будь-яку мить.

— Ми вивчали досвід поляків та американців, які частіше водили конвої цими трасами, — продовжує начальник штабу 51-ї омб. — І в їхній практиці були такі сюрпризи: замас-

ковані фугаси зустрічалися дуже часто. Щоб якоюсь мірою захиститися від такої зброї, наші фахівці розробили та встановили на машину спеціальну апаратуру, яка ставить радіоперешкоди. В певному радіусі вона глушить радіохвилі передавачів і тим самим заважає здійсненню дистанційного керування диверсійними приладами.

Рухаючись у колоні, розумієш, що в Іраку вже настала справжня зима. На вулиці плюс 14, але холодний та вологий зустрічний вітер пронизує так,

ніби за бортом — мінус 30. Добре, що хлопці порадили взяти рукавиці та надіти під бронезилят теплий бушлат. Після привалу застібаю всі гудзики, натягаю шапку-феску, чіпляю окуляри. Знадобилися і водно-рятувальні жилети, на яких можна сидіти. Так їхати набагато зручніше.

Вранці наступного дня нас вже чекають 25 автоцистерн. Це, за словами Олександра Ковалю, — велика кількість машин. Старшого від водіїв призначає менеджер фірми, що організовує підвезення пального. 45-річний Реза Хамід — досвідчений водій і трохи знає англійську. Він вже їздив з українцями, а тому спілкування і керування здійснюється через нього. При вдалому поверненні він отримує не 300 доларів, як усі араби-водії, а трохи більше.

— Це вже зараз ми їх привчили до дисципліни, — продовжує підполковник Коваль. — А перший раз то була справжня коридра. Уявіть собі: одночасно по всіх трьох дорожніх смугах мчать, обганяючи один одного, 30-тонні бензовози. Кожен блимає фарами, раз у раз сигналить. Дорогу вони знають, кінцеву точку маршруту також, тому й вирішують їхати самостійно, а по дорозі позмагатися у швидкості. Довелося всіх їх вистроїти і чітко визначити та пояснити порядок руху. Була ще одна проблема —

несанкціоновані, непередбачені зупинки. Спочатку вони зупинялися де завгодно. Для чого? Пояснювалось це поломкою, необхідністю щось купити, поїсти, попити води і таке інше. Тепер ми чітко визначили дві позиції: сніданок вранці і ланч — опівдні. В цей час вони моляться, а ми встигаємо заправити машини.

Ми прямуємо «Дорогою життя». Так в Іраку називають трасу, що з'єднує тилові бази багатьох контингентів з Кувейтом. По ній з «Великої землі» надходять техніка, запчастини, пальне, продукти харчування. Залізниця в країні не працює. Тому все перевозиться переважно автотранспортом. Потужні «Вольво», «Мерседеси» тягають багатонічні причепа з різним майном з півдня на північ.

Біля бази «Тампа» натикаємося на велике скупчення машин. Планова зупинка армійських колон робиться тільки тут. Поки автомобілі дозаправляють пальним, можна отримати їжу у вигляді сухого пайка, попити гарячої кави. Все це видається без обмежень і будь-яких папірців з печаткою. Від людини у формі ніхто не вимагає відповідних накладних чи посвідчення про відрядження. Тут всі на службі. Над цим містечком постійно кружляє пара американських гелікоптерів «Блек Хок». Вони ведуть спостереження за місцевістю та охороняють короткий відпочинок водіїв.

Ми проїжджаємо вздовж кількох кілометрової низки іспанських та американських конвоїв. Союзники вітально махають руками та поспішно фотографуються на фоні нашої техні-

ки. До речі, вітаються військові різних контингентів при кожній зустрічі, як на місці, так і під час руху. Так прийнято, бо ходимо ми тут, як то кажуть, по одній землі і під одним Богом. Чого в дорозі тільки не трапляється, і ніколи не знаєш, хто на той час виявиться поруч. Одного разу наші хлопці навіть зіпсований «Хаммер» на буксирі волокли.

— Це сталося вже неподалік Басри, — пригадує Олександр Миколайович. — Екіпаж машини — хлопець та дівчина, так звані резервісти, були в розпачі. Пломка сталася ввечері, коли траси завмирають і рух військових обмежується. До того ж у них

Була ще одна проблема — несанкціоновані, непередбачені зупинки... Тепер ми чітко визначили дві позиції: сніданок вранці і ланч — опівдні. В цей час вони моляться, а ми встигаємо машини заправити.

пропав і зв'язок. Зустрівши невдач, наші хлопці не стали копирсатися в двигуні, а вирішили проблему старим, перевіреним способом — взяли «Хаммер» на буксир до свого БТРа. Американці трохи хвилювалися, але що залишалося робити, їхати ж треба. Їхній крок до нашого «вуха», звичайно, не підійшов, тому з'єднали як змогли. За допомогою підручних засобів зафіксували так надійно, що 15 кілометрів, які треба було проїхати до найближчого чек-пойнту, машина йшла за БТРом, як прив'язана.

Кожен похід на Басру чимось пам'ятний для українських військово-службовців.

— Важко було в перший раз, коли «пробивали» шлях за допомогою польського провідника, але найважче був другий виїзд, — згадує підполковник Коваль.

Про те, скільки клопоту завдає техника, начальник штабу скромно мовчить, і тому скаржиться тільки на погодні умови.

— Вже наближаючись до кінцевої точки, ми попали в піщану бурю, — розповідає начальник штабу батальйону. — Почалася вона раптово. Здавалося, що весь пісок, який був на землі, піднявся у небо. Видимість — не більше 3–5 метрів. Трохи збільшив дистанцію — габарити зникають.

Дрібний пісок, пил проникають усюди. Навіть американські окуляри, не кажучи вже про наші, мало допомагають. А їхати треба, наближається ніч. Як вирвалися з того «полону» і не загубили двадцять арабських машин, тепер навіть важко уявити.

Виконуючи такі відповідальні завдання, треба цілком довіряти підлеглим. Добре, коли поруч надійні офіцери, такі як капітани Олег Гуть, Сергій Верещак, Андрій Царенко. На цих хлопців та на їхніх підлеглих можна цілком поклатися.

...Час повертатися додому. Зворотній шлях видається ще довшим. Завантажені, ми їдемо повільніше. Частіше ламаються арабські бензовози. У старшого техника першої роти прапорщика Вячеслава Ковбуна роботи вистачає: то хрестовину розданного валу треба замінити, то розібратися, чому тяга в двигуні зникає. Виходять з ладу шланги, колеса. Кожну зупинку він використовує для перевірки стану техніки. В кузові «Уралу», який замикає колону, здається, є все, але «жорстке зчеплення» застосувати нам таки довелося. За 10 кілометрів до нашої бази воно зірвалося, довелося машину буксирувати тросом.

Подолавши блок-пост базового табору на аеродромі Аль-Куту, стаємо на розрядження зброї. Коли з усіх машин доповіли про виконання заходів безпеки, підполковник Коваль полегшено переводить подих і вперше за три доби з насолодою затягується цигаркою. Починається сильний дощ, на який він вже не звертає уваги, лише зауважує:

— Як добре, що злива не застала нас у дорозі...

Рустам КОРСОВЕЦЬКИЙ,
прес-центр 5-ї ОМБр,
(Аль-Кут — Аль-Хілла —
Басра — Аль-Кут).

Можливо, назва цієї публікації викличе у читачів здивування. Адже в результаті експертних досліджень в Україні виявлено 45 специфічних загроз для її біосистеми, і однією з них є військова діяльність. У той же час на навчальних полігонах Збройних Сил України збереглися куточки незайманої природи, які стали чи не останнім притулком для деяких представників рослинного та тваринного світу, що зазнають нищівного впливу цивілізації. І цю екологічну рівновагу військових полігонів необхідно зберегти.

Ситуація на українських військових полігонах залишається під контролем. Про це свідчать останні події в Яворівському навчальному центрі. Як відомо, у прилеглих до навчального полігону селах було зареєстровано 430 випадків захворювання на грип типу «А» та паракішлюш. Дехто відразу пов'язав це з українсько-італійськими спільними навчаннями, що проходили там напередодні. Стурбована громадськість зажадала дослідження екологічної ситуації в регіоні. Обласна санепідемслужба здійснила всі необхідні заходи: на полігоні було взято проби повітря, води, ґрунту та проведено заміри радіаційного фону. Проби брали й у місцях, на які показали мешканці села Вербляни, де зареєстровано найбільшу кількість захворювань. Проби показали, що рівень шкідливих речовин у ґрунті та воді не перевищує допустимих концентрацій, а гамма-фон складає лише 6–8 мікrorентген на годину. Місцева екологічна служба підтвердила, що «військова присутність аж ніяк не шкодить навколишньому середовищу в регіоні».

Військові навчальні полігони охоплюють ділянки цілинних степів та реліктові ліси. На тому ж Яворівському полігоні беруть початок кілька річок, які впадають у Чорне море. Директор Старицького лісгоспу Яворівського району Олександр Ференц вважає, що завдяки охороні полігону під час навчань антропогенне навантаження на його господарство значно менше. На цих територіях багато чистих джерел, в яких водиться навіть форель. Тут гніздиться безліч птахів, більшість із яких занесені у Червону книгу. За даними Українського това-

риства охорони птахів, на військових полігонах нашої країни зустрічаються такі рідкісні види, як сапсан, великий і малий підорлики, степовий канюк, дрохва, орлан-білохвіст, деркач. Вивчення цих птахів залежить від стану лісових військових полігонів, зокрема Яворівського.

Окрім екологічної, військові полігони мають і археологічну цінність. Так, на території Державного полігону ракетних військ і артилерії поблизу селища Дівички Київської області планується провести археологічну розвідку території на наявність історичних та культурних пам'яток, а

Віддавати військові полігони цивільним без відповідного законодавчо забезпеченого екологічного захисту земель було б занайменше недалекоглядно.

також дослідження його флори та фауни. Екологічна ситуація, що склалася нині на військових полігонах України, дає змогу зберегти нашу природу, не роблячи великих капітальовкладень. Жаль, якщо ця можливість буде втрачена. У разі передачі полігонів у народне господарство унікальні екосистеми можуть просто зникнути. Безперечно, вивільнені землі спочатку принесуть великі прибутки, оскільки давно не розорювалися. Проте згодом земля виснажиться. А відновити степові біоценози буде вже неможливо. Приклади такого конверсійно-полігонного «підходу» вже набули реальних рис. Так, на Тарутинському полігоні в 2000 р. було розорано практично увесь цілинний степ, а на Багеровському почали зникати птахи.

Щоб уникнути «вторгнення» народного господарства на військові

полігони, доцільно було б надати їм статусу територій подвійного призначення. Крім своїх прямих завдань, вони б використовувалися як об'єкти природно-заповідного фонду України. Якщо внести зміни до Закону «Про природно-заповідний фонд України», територія природно-заповідного фонду країни за рахунок військових полігонів збільшиться на 4 відсотки. У Великобританії, наприклад, місцеві жителі відвідують польові навчальні центри у вихідні дні. І платять за це гроші. Звичайно, необхідно чітко підрахувати, скільки коштуватиме військовим утриманням полігонів, співвідношення їх кількості з принципом розумної достатності. Але віддавати їх цивільним без відповідного законодавчо забезпеченого екологічного захисту було б занайменше недалекоглядно.

Військові полігони могли б принести значний прибуток. В Україні офіційно не визначено плату за нанесення екологічної шкоди, що має стягуватися з іноземців за користування полігонами під час навчань. Ми не знаємо економічної вартості своїх природних ландшафтів. До того ж іноземці згодні платити, але їм потрібна єдина, офіційно прийнята система, яка точно визначає, скільки коштує, приміром, проходження колони з моменту перетинання державного кордону, артилерійський постріл або знищення внаслідок цього рослинного ґрунтового покриття полігону. А це ж чималі гроші для держави.

До речі, в Міністерстві оборони України з 1995 р. функціонує служба екологічної безпеки. Шість років знадобилося військовим екологам, щоб розробити «Програму реабіліта-

ції територій, забруднених внаслідок військової діяльності», яка розрахована на період до 2015 р. В її реалізації беруть участь міністерство екології, МНС, міністерство економіки та з питань євроінтеграції, міністерство юстиції та Національна академія наук України. Заступник начальника військ радіаційного, хімічного та біологічного захисту Збройних Сил України полковник Ігор Мазор неодноразово наголошував, що в результаті недостатнього фінансування природоохоронних заходів залишаються без технічної та біологічної рекультиваци і становлять екологічну загрозу для населення понад 60 об'єктів, що належать до «зони відповідальності» військових. Йдеться про Київську, Волинську, Рівненську, Житомирську та Львівську області, де розташовані авіаційні бази, шахтні пускові установки та військові полігони.

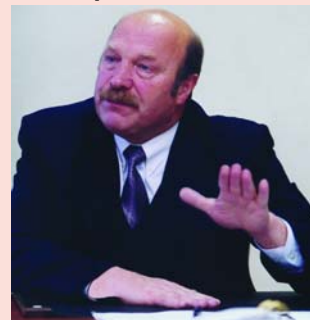
За короткий час військовим екологам вдалося досягти певних успіхів. У 2001–2003 рр. здійснено невідкладні заходи з попередження надзвичайної екологічної ситуації в районі авіаційної бази в Луцьку. Завершено роботи з екологічного обстеження могильника радіоактивних відходів поблизу міста Багерове у Криму. Зараз екологи розробляють пілотний проект щодо ліквідації ШПУ (шахтних пускових установок) двох колишніх ракетних дивізіонів поблизу міста Броди Львівської області та в селищі Великий Дивилін на Житомирщині. Відповідальність за проведення цих заходів покладається на військове відомство. Але всі дії військових екологів узгоджуються із зацікавленими міністерствами та відомствами України, місцевими органами самоврядування.

Майор Костянтин НІКОЛАЄВ

Олександр ШИКАЛОВ:

«Конверсія — справа державної ваги»

Процес реформування і скорочення Збройних Сил України потребує державної підтримки з питань, що стосуються раціонального використання інфраструктури колишніх військових об'єктів. До уваги читачів інтерв'ю з керівником Національного координаційного центру адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та конверсії колишніх військових об'єктів Олександром ШИКАЛОВИМ, в якому йдеться про долю вивільнених військових містечок.

— Олександр Степановичу, скільки на сьогодні в Україні налічується скорочених військових містечок?

— У 2003 році повністю було вивільнено понад 200 військових містечок, а під час реформування збройних сил країни до 2007 року така доля чекає ще на 600 містечок. Це велика кількість. Упевнений, що з прийняттям Закону України «Про конверсію колишніх військових об'єктів» буде створено реальний механізм щодо незворотності процесу конверсії та максимального використання в її інтересах вивільнених фондів, які передаються органам самоврядування чи іншим органам центральної виконавчої влади, у тому числі й НКЦ.

— Чи підкріплена законодавчо конверсія військової нерухомості?

— На жаль, національна законодавча база щодо цієї найважливішої проблеми фактично знаходиться у зародковому стані. Взагалі, коли мова йде про зони пріоритетного розвитку або вільні економічні зони, доводиться чимало ламати списів під час узгодження бізнес-проектів та підзаконних актів, які нерідко безпідставно вводять значні обмеження. У результаті на практиці маємо колізію: інвестор пропонує конкретний напрям розвитку військового містечка, однак переліком пріоритетних видів для цієї зони його не передбачено. Наприклад, американська фірма «Моторола» запропонувала НКЦ здійснювати на базі Нових Білокоровичів складання радіостанцій. Великий ринок збуту чекає на цю продукцію і в Україні, і в сусідніх Білорусі, Молдові й навіть Росії. Американці готові вкласти 10 млн доларів. Однак тупцюємо на місці, бо не можемо подолати елементарний бюрократичний бар'єр — немає в Житомирській області пріоритету на «складання радіостанцій».

— Чи допоможе НКЦ поправка до статті 6 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України»?

— Верховна Рада зробила вірний крок. До того ж парламент визначив перспективи щодо затвердження Закону України «Про комунальну власність». А подальша доля військових містечок якраз у передачі їх у комунальну власність. Отримають органи самоврядування фонди та житлові будинки. А що з ними робити далі? Хто повинен їх утримувати? За рахунок чого здійснювати відновлення інженерних комунікацій? Все це має бути регламентовано на законодавчому рівні. Ми постійно говоримо про необхідність передачі майна й нерухомості місцевим органам влади спільно з НКЦ. Ми також проти того, щоб всі військові бази передавалися тільки під нашу опіку. Наше першочергове завдання — увага тим містечкам, у яких залишилися мешкати звільнені у запас або відставку військовослужбовці та члени їхніх родин. Сьогодні таких людей понад півмільйона. Досвід та інтелектуальний потенціал запасників повинен використовуватися саме нашою країною.

— Яким чином ви співпрацюєте з міністерством оборони?

— Ми вдячні людям у погонах за всебічну допомогу у вирішенні проблем, з якими нам постійно доводиться стикатися. Особливі слова вдячності хотілося б висловити новому міністру оборони Євгену Кириловичу Марчуку. Його прихід до керівництва військовим відомством надав нових імпульсів нашій співпраці. Бачення проблем конверсії піднято на більш якісний рівень. Дехто вважає, що скорочені військові бази — клопіт міністерства оборони. Це хибна думка, адже світовий досвід свідчить, що конверсією як, зрештою, й іншими питаннями, що виникають у процесі реформування війська, має опікуватися держава.

**Інтерв'ю взяв
майор Олександр ЄВЕНКО**

ВОГНЕВІ ВПРАВИ

СПРАВЖНІХ ЧОЛОВІКІВ

У засідку, влаштовану розвідувально-диверсійним підрозділом умовного противника, спеціальна рота капітана Олександра Кукулінського потрапила на марші. Лише кілька хвилин тому, щоб дістатися до лісової просіки, якою слід було рухатися далі, похідна колона бронетехніки підрозділу, пресуючи колесами снігову цілину, на швидкості перетинала відкриту ділянку місцевості. Головному бронетранспортеру залишалося здолати якихось сто метрів засніженим полем, аж раптом, із-за ближніх сосен заgrimіли розкотисті кулеметні черги.

Позиції для обстрілу вогневі групи нападників обрали вдало, зі знанням справи. Щільний фланговий вогонь з кулеметів і гранатометів одразу ж змусив особовий склад спецроти залишити БТРі і в пішому порядку розгорнутися ланцюжком уздовж узлісся. Капітан Кукулінський і командири взводів старший лейтенант Сергій Юшков та лейтенант Сергій Журба миттєво оцінили обстановку. Відділення і вогневі групи взводів отримали чіткі накази щодо секторів ведення зосередженого вогню. Спецрота швидко зорієнтувалася на місцевості. Ведучи стрільбу з ходу, солдати вперто долали снігові замети і, впритул наближуючись до узлісся, почали тіснити супротивника вглиб соснового бору. Розуміючи, що такий перебіг подій не на їхню користь, «диверсанти» відступили. «Бій» стих так само раптово, як і розпочався...

Таким був один із епізодів тактичного заняття, яке проводилося під час польового виходу спеціальних батальйонів президентського полку. Більше місяця підрозділи цієї частини провели в навчальному центрі, в умовах, наближених до бойових, опановуючи науку перемагати.

Кажуть, що поле — академія солдата. Цю відому істину командування полку, плануючи заходи бойової підготовки, враховує завжди. Тут пам'ятають, що завдання на так званій особливий період частина має досить специфічні, дещо відмінні від тих, які отримують звичайні механізовані підрозділи. Тому і підготовці солдатів, насамперед їхньому умінню діяти в складних умовах, приділяється підвищена увага. На думку начальника штабу полку підполковника Володимира Кидоня, саме на полігоні військовослужбовці стикаються з тими труднощами, які гартують характер, допомагають здобувати практичні навички.

Переконатися в тому, що це справді так, можна хоча б на такому прикладі. Під час занять водії бронетранспортерів та іншої штатної техніки «намотали» близько 250 кілометрів в умовах ожеледиці та лісового бездоріжжя. Причому, як зазначив заступник командира полку підполковник Віктор Плахтій, марш від постійного місця дислокації до навчального центру і назад водії здійснили без зриву графіку руху, без жодної технічної поломки.

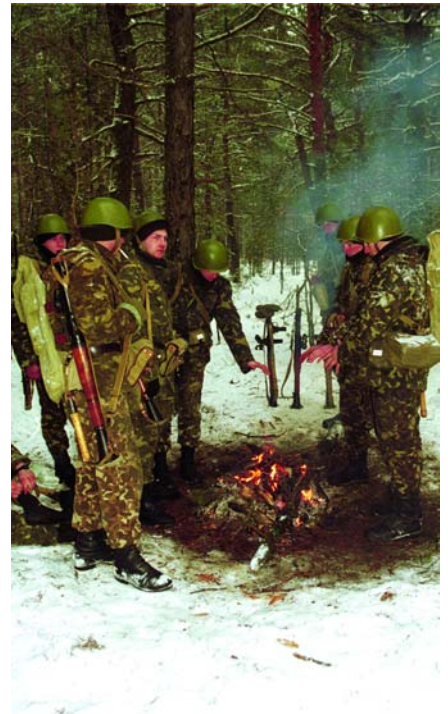
План бойової підготовки підрозділів включав не лише заняття з тактики. Багато часу особовий склад провів на стрільбищі. Довелося побувати на заняттях, які проходили у спеці-

альному батальйоні, яким командує майор Вадим Папенков. Керівниками стрільб на ділянках, де виконувала вогневі вправи рота, очолювана виконуючим обов'язки командира старшим лейтенантом Андрієм Підгорним, були заступник командира батальйону майор Андрій Лопата та начальник штабу підрозділу майор Сергій Філенко. Заняття були чітко організовані і продумані до найменших деталей. На вогневому рубежі, з якого виконувалася стрільба з БТРа-80 по цілях, що з'являються і рухаються, з місця зі зміною вогневих позицій, влучно «кляли» мішені кулеметники спеціального взводу лейтенанта Артема Зенова. Молодий офіцер особисто контролював дії підлеглих, вчасно вказував на недоліки і радив, як уникати помилок. Згодом керівник стрільб відзначив вправність у виконанні вправ рядового В'ячеслава Дорожинського.

На інших ділянках стрілецького поля особовий склад підрозділу виконував вправи з особистою зброєю. Варто зазначити, що погодні умови були несприятливі. На морозі швидко німіли пальці, поривчастий вітер змушував вносити поправки при веденні вогню. Але, як кажуть, «на війні, як на війні». За підсумками заняття, кращих результатів досягли підлеглі молодшого сержанта Станіслава Жуковського. За успіхи у вогневій підготовці керівник стрільб оголосив подяку молодшому сержантові Шакірову, рядовим Джунику і Тарану.

Світловий день швидко добігав кінця. Роти шикувалися для здійснення маршу у польовий табір, щоб там, підкріпившись духмяною солдатською кашею та трохи перепочивши, знову вирушити на нічні стрільби.

**Майор
Андрій ПОГОРЕЛОВ**

“КРИЛАТА ПІХОТА”

РИЗИКУЄ ЗАЛИШИТИСЬ...

БЕЗ “КРИЛ”

У минулому році вперше за час існування українського війська була перевиконана програма повітряно-десантної підготовки особового складу аеромобільних підрозділів. Незважаючи на досягнення, існує реальна загроза втрати боєздатності цього роду збройних сил. Про це посадовці управління аеромобільних військ неодноразово доповідали вищому командуванню.

Найбільшочішою проблемою аеромобільних військ сьогодні є забезпеченість парашутами. Ймовірність того, що найближчим часом десантники залишаться без них, викликає серйозне занепокоєння керівництва АЕМВ. Парашутні системи Д-6, якими оснащені аеромобільні підрозділи українського війська, були прийняті на озброєння ще на початку 80-х років.

Як і більшість продукції радянського ВПК, вони є надійними і простими в експлуатації. Їхні тактико-технічні характеристики й досі вигідно відрізняються від іноземних аналогів. Так, вертикальна швидкість при приземленні на Д-6 не перевищує 5 м/с, тоді як американські армійські парашути зменшують її лише до 8 м/сек. Враховуючи, що вага десантника у повному спорядженні досягає 140 кг, зрозуміло, наскільки відчутною є ця різниця. Проте, незважаючи на всі переваги «де-шостих», існують жорсткі терміни їхньої експлуатації, і вони вже закінчуються. Так, у минулому році було списано 1620 парашутних систем, у нинішньому передбачається «виліт» ще 1380. Згідно із графіком виведення з експлуатації старих парашутів, на початок 2008 р. у збройних силах нашої держави залишиться всього 1300 одиниць людської повітряно-десантної техніки радянського виробництва. А вже через 2-3 роки стрибати українським аеромобілістам доведеться «пішки по-машинному», адже за останні 12 років оборонне відомство не придбало жодного (!) парашута, не витратило жодної копійки на ремонт тих, які ще експлуатуються. Про такі небезпечні перспективи фахівці АЕМВ давно попереджували командування та вносили пропозиції щодо порядку закупівлі й ремонту парашутного спорядження, дотримуючись

якого вдалося б вирішити цю проблему протягом 5-6 років.

Парашути Д-6 і нині випускаються оборонними підприємствами Російської Федерації. Проте коштуватимуть вони для Міністерства оборони України надто дорого. У цьому пересвідчилися фахівці управління армійської авіації Сухопутних військ, коли два роки тому намагалися замовити через «Укрспецекспорт» партію російських парашутних систем «Мальва» для підрозділів пошуково-рятувальної служби. Виявилось, що після проходження товару від виробника до замовника ціна одного парашута зросла від 1700 до 6000 у. о.! Оформлення документів, перетин кордону, страхування вантажу та комісійні посередникам виливаються у кругленьку суму. Отож армійським авіаторам довелося відмовитися від такого дорогого «задоволення».

І тоді управління аеромобільних військ звернулося по допомогу до науковців Феодосійського інституту аеропружних систем. Здавалося б, вихід знайдено. Фахівці інституту підготували документацію на проведення капітального ремонту парашутів, термін експлуатації яких ще не закінчився, і розробили вітчизняний аналог парашутної системи Д-6, що отримав назву ДПС. Важливо, що український парашут не тільки значно дешевший і коштуватиме, за попередніми підрахунками, від 6000 до 8600 грн., а й принципово мало чим відрізнятиметься від свого попередника. Збережено основні елементи конструкції, тому нашим аеромобілістам не доведеться перенавчатися. ДПС уже пройшла державні випробування і незабаром буде прийнята на озброєння.

Однак невірешеним залишається основне питання — фінансування перенавчання та з'єднання

АЕМВ. Кошти потрібні чималі — близько 4 млн грн. щорічно. І хоча бюджетне фінансування цих витрат, як зазначає начальник аеромобільних військ полковник І. Якубець, планувалося, проте гроші не доходили. Не додає оптимізму й те, що на поточний рік, згідно із затвердженим порядком розподілу видатків, на вирішення цієї проблеми визначено суму вдвічі меншу від минулої. Цього вистачить на... 51 парашут. Та чи варто перейматися зменшенням асигнувань, якщо попередній досвід свідчить, що виділені кошти після затверджень та узгоджень, численних тендерів та іншої бюрократичної тяганини неодноразово перенацілювалися на інші потреби. Зазвичай це відбувалося тоді, коли за рішенням суду рахунки Головного управління озброєння арештовувалися і позивачам, яким військове відомство заборгувало певну суму, заявлені кошти відшкодовувалися. Зрозуміло, що за таких обставин необхідні суми зникали зі статей видатків безслідно.

Але не тільки цим стурбовані аеромобілісти. Проведення повноцінної повітряно-десантної підготовки має й іншу, не менш важливу складову — авіаційне забезпечення стрибків. Хронічна нестача пального неодноразово призводила до зривів виконання планової ПДП. Так, у 2000 р. її було реалізовано лише на 25%, у 2001 — на 46%, у 2002 — на 42%. Винятком був минулий рік, коли завдяки покращенню фінансування бойової підготовки вдалося на 105% виконати заплановані заходи. Однак відсутність достатньої кількості спеціально оснащених гелікоптерів, готових до виконання завдань повітряного десантування особового складу,

і досі негативно позначається на організації фахової підготовки аеромобілістів. Причина є досить банальною: за давністю експлуатації зносилися, вийшли з ладу троси примусового розкриття парашутів. А на придбання та встановлення нових потрібні гроші і час.

Тим часом програма бойової підготовки аеромобільних підрозділів передбачає щорічне виконання особовим складом певної кількості стрибків з парашутом: генералами — 2, полковниками — 3, підполковниками і майорами — 4, молодшими офіцерами — 5, прапорщиками, військовослужбовцями надстрокової та контрактної служб — 6. Ці вимоги не змінилися з радянських часів і, на думку фахівців, задовольняють потреби.

Вже через 2–3 роки стрибати українським аеромобілістам доведеться «пішки по-машинному», адже за останні 12 років оборонне відомство не закупило жодного (!) парашута, не витратило жодної копійки на ремонт тих, які ще експлуатуються.

Що ж до особового складу строкової служби, норми зменшені вдвічі: солдати тилових підрозділів виконують 2 стрибки, розвідники — 4, всі інші — 3. Вважається, що цього також достатньо, аби отримати певні навички. Для порівняння: військовослужбовці 82-ї повітряно-десантної дивізії «All America» армії США, незалежно від звань і посад, кожні три місяці виконують по два стрибки з парашутом. Проте не слід забувати, що збройні сили Сполучених Штатів комплектуються на професійній основі. Порівнюючи наведені показники, можна дійти висновку, що об'єм повітряно-десантної підготовки в аеромобільних військах Збройних Сил

України є цілком прийнятним. Більше того, іноземці щиро захоплюються професіоналізмом українських колег. Минулого року, під час українсько-польсько-британських миротворчих навчань «Козацький степ-2003», військовослужбовці 79-го окремого аеромобільного полку, очолюваного підполковником Костянтином Масленіковим, ще раз продемонстрували високий професіоналізм та бездоганну підготовку.

Варто зазначити, що використання гелікоптерів армійської авіації значно зменшує витрати на проведення стрибків. Так, десантування одного парашутиста з літака Іл-76 коштує 220 грн., тоді як з гелікоптера Мі-8 — 85 грн. Що ж, це розумне заощадження державних коштів. Але іноді просто дивуєшся «ощадливості» деяких «економістів». Наприклад, нещодавно були прийняті нові норми продовольчого забезпечення особового складу строкової служби аеромобільних військ, за якими додатковий пайок видається лише у день проведення стрибків. Це викликало обурення. Командири частин та з'єднань б'ють на сполох, адже при зрості 180 см і вище вага деяких аеромобілістів не перевищує 60 — 65 кг. І хоча про дистрофію чи знесилення не йдеться, нинішні норми харчування строковиків не сумісні з їхнім фізичним навантаженням.

На жаль, слід визнати, що потреби бойової підготовки і власне самої боєздатності військ, які є важливою складовою об'єднаних сил швидкого реагування, вимагають негайного вирішення цілої низки проблем. Залишаючись поза увагою армійських чиновників, вони накопичувалися роками. Навіть розвідувальні аеромобільні підрозділи

не забезпечені зимовими маскувальними костюмами, не вистачає рюкзаків, без яких неможливе десантування кулеметників, гранатометників і снайперів. Та й таку дрібницю, як значок парашутиста, командири підрозділів купують для своїх підлеглих на їхні й власні «стрибкові» гроші.

У воїнів-аеромобілістів є гордий девіз: «Ніхто, крім нас!» У цих словах закладено зміст, сутність статусу і призначення цього роду збройних сил. Але марно сподіватися, що з існуючими негараздами «крилата піхота» впорається без допомоги держави.

Підполковник Іван СТУПАК

Національна експозиція України була представлена на одному з найкрупніших у Європі Міжнародному форумі забезпечення безпеки держави «Interpoliteх-2003», який відбувся наприкінці минулого року у Москві.

АНТИТЕРОР: ІДУ НА ВИ

VII Міжнародний форум «Interpoliteх-2003» продемонстрував новітню техніку антитерору

Будучи стратегічним партнером Росії, наша країна ще раз підтвердила готовність до об'єднання силових структур у боротьбі з тероризмом, бандформуваннями та іншими антисуспільними проявами, що набувають інтернаціонального характеру. Участь нашої країни у цій виставці стала можливою завдяки координації з боку Кабінету Міністрів України, який видав спеціальне розпорядження щодо VII Міжнародного форуму.

Загалом у роботі «Interpoliteх-2003» взяли участь 400 підприємств із 60 країн. На площі понад 12 тис. м² експонувалися засоби забезпечення оперативної-пошукової діяльності, прикордонного і митного контролю, радіолокаційні комплекси розвідки, а також стрілецька зброя, бронетехніка, засоби виявлення та нейтралізації вибухових речовин, роботизовані комплекси та ін. За чотири дні роботи Форум відвідали близько 30 тис. фахівців та декілька десятків іноземних делегацій.

Україну на міжнародній виставці представляла

компанія «ЗовнішЕкспоБізнес», яка безпосередньо відбирала підприємства-експоненти для участі в національній експозиції України. Українським «оборонщикам» все-таки вдалося перебороти скептичне ставлення російських колег щодо можливості Києва вийти на міжнародний ринок. Зокрема, велику зацікавленість привернули розробки спільного українсько-німецького підприємства «Шмайсер», всі комплектуючі деталі зброї якого виробляються в Україні, а також НДІ спеціальної техніки МВС України, науково-технічного комплексу «Інститут монокристалів» Національної академії наук України, НДІ пожежної безпеки при МНС України та Департаменту державної служби охорони при МВС України. До речі, фахівці останнього були приємно вражені, адже на виставці стало очевидним, що в забезпеченні повного комплексу охоронних послуг ми випереджаємо росіян на рік — півтора.

Бойові якості озброєння та бойової техніки, представлені на «Interpoliteх-2003», демонструвалися на полігоні НДІ «Геодезія» в Красноармійську.

**Майор Руслан ТКАЧУК,
фото Вадима КОВАЛЬОВА**

ЧОМУ ВПАВ ПОПИТ НА ВІТЧИЗНЯНУ ЗБРОЮ?

За останній рік кількість контрактів державної компанії «Укрспецекспорт» на експорт зброї і військових технологій скоротилася вдвічі.

Ситуація в оборонній промисловості України нині складна. Оборонний комплекс залишається лише резервом політичного і економічного розвитку держави. Реалізувати його можливості намагалися люди, зацікавлені у підтриманні на належному рівні оборони і національної безпеки. Але міністерство промислової політики не поспішало стимулювати приватний капітал. Замість погодженого виступу «єдиним фронтом», практично позбавлений державної підтримки, український ОПК робить запізнілі спроби підприємництва, галузевого лобювання, інтеграції в російські виробничі схеми. Частина директорського корпусу оборонних підприємств продовжує очікувати від держави оборонних замовлень. Тим часом обладнання та технології морально старіють.

Вихід деяких підприємств ОПК на міжнародні ринки продукції оборонного призначення лише частково компенсував втрату галузю державної підтримки і мав неоднозначні наслідки. З одного боку, Україна увійшла в десятку найбільших експортерів зброї, отримуючи щорічно 400–500 млн дол. прибутку. З іншого, близько половини обсягів реалізованої продукції забезпечували озброєння і військова техніка (ОіВТ), що були у користуванні.

Підприємства ОПК, що працюють на експорт, поділяються на дві групи: підприємства, які налагодили замкнений цикл виробництва спеціальної продукції, та підприємства, що зберігають і розвивають коопераційні зв'язки з російськими контрагентами. Варіант співробітництва між українськими і російськими підприємствами в оборонно-промисловій сфері лише частково вигідний вітчизняному ОПК. Українські підприємства переважно постачають комплектуючі, тоді як російські є кінцевими

виробниками і отримують основні прибутки від реалізації продукції.

За підсумками 2002 р. Україна перемістилась у списку основних експортерів зброї з шостого на дев'яте місце. Обсяги поставок української зброї скоротилися з 540 млн дол. у 2001 р. до 270 млн дол. у 2002 р.

Чому зменшуються обсяги українського експорту озброєнь? За останній рік кількість контрактів державної компанії «Укрспецекспорт» на експорт зброї і військових технологій скоротилася майже вдвічі. Згідно з даними, які повідомив генеральний директор підприємства Валерій Шмаров, за підсумками другого кварталу 2002 р. компанія уклала 54 контракти на постачання зброї, військових технологій та послуг. За підсумками третього і четвертого таких контрактів було укладено відповідно 40 і 36. У той же час у першому кварталі 2003 р. було підписано лише 28 збройових контрактів. Таку негативну тенденцію Валерій Шмаров пояснює політичними причинами, зокрема безпідставними звинуваченнями в експорті українських радіолокаційних станцій «Кольчуга» до Іраку.

Для України важливо скористатися нагодою, наданою США, які рекламують українську зброю на світо-

вому ринку. Щоб більше продавати, треба швидше орієнтуватися, не боїтися взяти на себе відповідальність, звільнитися від кадрів, які є баластом як у «Укрспецекспорті», так і в його дочірніх підприємствах. За висновками Центру досліджень армії, конверсії і роззброєння, які ґрунтуються на аналізі відкритих джерел інформації, національний збройовий бізнес, з урахуванням прибутку від послуг і технологій подвійного призначення, вніс у державну скарбницю у 2002 р. близько 450 млн дол. прибутку.

Скорочення обсягів експорту української зброї збіглося із зростанням кількості контролюючих структур. Постановою Кабінету Міністрів України були припинені повноваження на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення, що містять відомості про державну та-

ємницю, надані Київському державному авіаційному заводу «АВІАНТ», державному підприємству «Науково-дослідний інститут радіолокаційних систем «Квант — радіолокація» та казенному підприємству «Науко-

Низький рівень фінансування державного оборонного замовлення призводить до економічної дестабілізації та соціальної напруги на підприємствах ОПК і фактично гальмує розвиток внутрішнього ринку озброєнь.

во-виробниче об'єднання «Форт». Протягом 2003 р. доповнено перелік суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, яким надаються повноваження на право здійснення в рамках Угоди експорту товарів військового призначення власного виробництва та його імпорту для використання у власному виробництві такими підприємствами: ВАТ «Гарантспецсервіс» (Київ), ДП «Укроборонсервіс» — дочірнє підприємство ДК «Укрспецекспорт» (Київ) та ДП «Граніт» (Одеса). У жовтні 2002 р. Указом Президента України функції контролю за військово-технічним співробітництвом нашої країни з іноземними державами передані в Адміністрацію Президента. У грудні 2002 р. була ліквідована Державна комісія з питань оборонно-промислового комплексу, а повноваження по організації виставочної збройової діяльності так і не були передані іншій структурі.

Таким чином, нині на міжнародних збройових виставках кожна структура відповідає лише за себе. Можливо, тепер стане менше чиновників-туристів, які використовують бюджетні кошти у власних інтересах. Тільки на участь у двох останніх виставках озброєнь, що відбулися в Малайзії 8—11 квітня та в Пакистані 17—20 вересня 2002 р., витрачено державних коштів на мільйони доларів. Участь у міжнародних виставках та їх результати можна було заздалегідь спрогнозувати. Суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, які направляються у відрядження підприємствами, установами і організаціями, що повністю або частково утримуються за рахунок бюджетних коштів, визначалися Кабінетом Міністрів України без обмежень кількості осіб та сум і цілей використання коштів.

Для того щоб Україна могла конкурувати з промислово розвиненими країнами світу не тільки в таких галузях, як кораблебудування, авіабудування, танкобудування, а й в інших, ми повинні визначити оптимальні

шляхи реструктуризації, виходячи з власних геополітичних та економічних умов. Створення холдингів дозволило б спростити систему управління підприємствами та взаємодію експлуатантів з розробниками та

виробниками озброєння і військової техніки. Для реформування ОПК треба затвердити Державну програму розвитку озброєння і військової техніки на довгостроковий період для забезпечення національної безпеки і оборони відповід-

но до основних положень Военної доктрини та основних принципів зовнішньої політики. Необхідно мати законодавчу базу, яка б створювала правове поле для реформування ОПК, у тому числі для забезпечення державного контролю в сфері оборонної промисловості та соціального захисту працівників ОПК, економічного стимулювання його підприємств і виконання бюджетних зобов'язань за державним замовленням.

Проаналізувавши основні фактори, що визначають сучасний стан діяльності українського ОПК, можна дійти висновку, що хоча потужні виробництва збереглися, набори базових технологій і висококваліфікований кадровий потенціал, можливості його структури так і не збалансовані з потребами національної безпеки та оборони. Надзвичайно низький рівень фінансування державного оборонного замовлення та зростання заборгованості оборонним підприємствам з боку споживачів призводять до економічної дестабілізації та соціальної напруги на підприємствах ОПК і фактично гальмують розвиток внутрішнього ринку озброєнь. Через недостатній рівень державної підтримки призупинено технологічне оновлення оборонних підприємств та реструктуризацію надлишкових виробничих потужностей в окремих галузях оборонної промисловості, через що посилюються процеси їх наукового й технологічного відставання.

Якщо власних фінансових ресурсів не вистачає, то, може, в економіку України залучається іноземний капітал? За даними Держкомстату, за останні десять років загальний об'єм інвестицій в економіку України склав лише 58 млрд дол., з них менше 10% (4,4 млрд) — прямі іноземні інвестиції. Україна має необхідні фінансові ресурси для інвестування в промисловість. Вони сконцентровані в основному в банківській сфері і доступні в формі банківських займів. Українські банки демонструють готовність видавати на певних умовах

У Стамбулі (Туреччина) відбулася конференція з підготовки миротворчого навчання в рамках Програми «Партнерство заради миру» — «Чорноморське партнерство-2004», яке відбудеться за участю українських ВМС у квітні цього року в турецьких територіальних водах. Військові моряки відпрацюватимуть такі навчальні завдання, як тактичне маневрування кораблів, передача вантажу на ходу, ведення протиповітряної та протикорабельної оборони, проводка за тралами, артилерійська стрільба по морських і повітряних цілях, пошук та порятунок людини, що опинилась за бортом, пошук і спостереження підводного човна, контроль судноплавства (ембарго) тощо.

У Військово-Морських Силах ЗС України введено в дію Положення «Про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України». Документ визначає засади функціонування та життєдіяльності військово-морських колективів та посадових осіб під час несення служби та виконання завдань безпосередньо на кораблях. В інших випадках, що пов'язані із перебуванням військових моряків на березі, особовий склад Військово-Морських Сил керується вимогами Військових статутів Збройних Сил України.

На українському флоті триває реалізація директиви Міністра оборони України щодо створення Центру пошукових та аварійно-рятувальних робіт. Це рішення обумовлено ґрунтовним аналізом попереднього досвіду пошуково-рятувальної служби Головного штабу ВМС Збройних Сил України та практики застосування аналогічних структур в інших країнах, у тому числі тих, що є членами НАТО. Центр функціонуватиме не лише в інтересах вітчизняних ВМС та інших видів Збройних Сил України, а й цивільних українських та іноземних суден. Діяльність Центру має стати визначальним кроком на шляху остаточного створення в державі, як того вимагає міжнародне законодавство, системи оперативного реагування на надзвичайні ситуації в територіальних водах України.

довгострокові кредити промисловим компаніям, що, без сумніву, сприятиме покращенню економічних умов в Україні, в тому числі і в ОПК.

Разом з тим за роки незалежності сталися зміни у співвідношенні форм власності оборонних підприємств. Лише половина з них мають державну форму власності, причому 18% становлять казенні підприємства. Аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності під-

Чим довше буде відкладатися початок масових закупівель нових зразків озброєння для нашої армії, тим менше залишиться в українському ОПК «живих» підприємств — виживуть лише експортери.

приємств і організацій основних галузей ОПК (судно- та авіабудування, оборонної та радіоелектронної промисловостей), які головним чином визначають стан ОПК, свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємств з недержавною формою власності. Так, доля збиткових державних підприємств серед підприємств державної форми власності становить близько 67%, причому нерентабельними виявилися казенні підприємства (близько 75%). Про це було відомо керівництву Мінпромполітики, але жодних заходів не було вжито. Для підприємств недержавної форми власності цей показник складає лише 46%. Зростає доля експортерів недержавної форми власності в цих галузях промисловості (36—55%). Це свідчить про те, що зміна державної форми власності за умови жорсткого державного контролю з метою збереження основної спеціалізації оборонних підприємств може позитивно вплинути на економічний стан ОПК, підвищити його конкурентоспроможність в ринкових умовах.

Окремі складові оборонної промисловості мають різні можливості та умови для реалізації інтеграційних проектів. Найбільш підготовлені для цього підприємства авіаційної та космічної галузей, двигунобудування, виробництва радіолокаційної техніки та озброєння, бронетанкобудування. У суднобудуванні ці процеси вже відбуваються з орієнтацією на зовнішній ринок. Чим довше буде відкладатися початок масових закупівель нових зразків озброєння для нашої армії, тим менше залишиться в українському ОПК «живих» підприємств — виживуть лише експортери.

Україна запізнилася з роздержавленням Чорноморського суднобудівного заводу на декілька років, протя-

гом яких основні конкуренти встигли провести масштабну реструктуризацію та модернізацію виробництв і заявити про себе на ринку суднобудування. Затягування у вирішенні багатьох проблем у ВАТ «Феодосійська суднобудівна компанія «Море», яка є виробником відомих в усьому світі десантних кораблів на повітряній подушці, призведе до того, що Санкт-Петербурзький ЦМКБ «Алмаз», який є єдиним конкурентом, випередить його за багатьма показниками, і Україна втратить позиції в цьому напрямі виробництва.

Процес реформування ОПК має здійснюватися по-слідовно, причому важливим економічним стимулом та необхідною умовою його реалізації повинна стати довгострокова Державна програма розвитку озброєння і військової техніки. Перший етап доцільно розпочати на галузевому рівні шляхом проведення інвентаризації оборонних підприємств та оцінки їх промислового й науково-технічного потенціалу. Це дозволить визначити базові підприємства та сформувати на їхній основі ядро ОПК. До нього мають увійти державні (казенні) підприємства та підприємства інших форм власності. Економічно нерентабельні підприємства будуть ліквідовані. Реалізація першого етапу створить умови для проведення наступного, основною метою якого буде об'єднання оборонних підприємств у вертикальні та горизонтальні інтегровані структури на основі роздержавлення та приватизації в межах окремих галузей за участі підприємств цивільного сектора економіки.

На другому етапі реформування ОПК необхідно створити умови для реального об'єднання з банківським капіталом та створення фінансово-промислових груп, здійснити переоснащення виробничої, технологічної та експериментальної баз, створення умов для поглибленої інтеграції оборонного та цивільного секторів економіки. Доцільно об'єднати заходи щодо реструктуризації галузей і підприємств оборонної промисловості у єдину Державну програму структурної перебудови ОПК, створенню якої має передувати прийняття Державної програми розвитку озброєння і військової техніки на період до 2010 р.

Володимир ЛИХОДОВСЬКИЙ,
експерт з військових питань
та ОПК

У квітні 2003 р. Президент України Л. Кучма доручив Кабінету Міністрів України забезпечити впровадження системи офсетних угод з метою залучення іноземних інвестицій в ОПК України та інші наукоємні галузі промисловості. Для вирішення цього завдання Уряд має розробити відповідну законодавчу базу, яка б враховувала досвід офсетної практики інших країн.

Офсет (offset) — практика промислової комплектації, що висувається як умова закупівлі при міжурядових або комерційних угодах з продажу оборонних виробів та/або оборонних послуг, як це визначено Актом з контролю за експортом озброєння.

ОФСЕТ

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД УКЛАДАННЯ КОНТРАКТІВ З ПРОДАЖУ ОЗБРОЄННЯ

Практика офсету при реалізації ОіВТ уперше була використана країнами Європи та Японії наприкінці 1950-х років і полягала в тому, що країна-покупець виготовляла ряд компонентів для ОіВТ, які планувалося закупити. Це забезпечувало зайнятість населення, розвиток оборонної промисловості, розширення доступу до військових технологій.

Після закінчення «холодної» війни світові витрати на озброєння різко скоротилися. За даними МВФ, у 1990 р. на закупівлю ОіВТ призначалося 3,6% світового внутрішнього валового продукту, а в 1995 р. — тільки 2,4%. У зв'язку з тим, що на ринку ОіВТ пропозиція значно перевищує попит, покупці зброї все частіше вимагають у постачальників надання пакета офсетних угод, реалізація яких хоча б частково компенсувала кошти закупівель.

За даними American Countertrade Association, у 1993 р. американські військові концерни продали зарубіжним партнерам ОіВТ на суму 13,9 млрд дол. США, при цьому офсетні зобов'язання склали 4 млрд дол.

Прикладом активного використання офсетної практики як з метою закупівлі сучасного ОіВТ для власних збройних сил (внутрішній офсет), так і для просування продукції національного ОПК, свідчить досвід Польщі.

Закон про компенсаційні угоди, пов'язані з постачанням озброєння для ЗС Польщі, був прийнятий урядом країни 10 вересня 1999 р. Однак вже 13 жовтня 1997 р. міністр економіки Польщі та міністр оборони Ізраїлю досягли домовленості стосовно озброєння польського гелікоптера Huzar, реалізація якого передбачала, зокрема, надання Польщі ізраїльських ноу-хау, пов'язаних з виробництвом ракет, а також 100%-вий офсет. Незважаючи на анулювання результатів домовленостей через внутрішні політичні причини, польські експерти тоді відзначали: «Значні закупки ОіВТ повинні приносити польській промисловості сучасні технології та сприяти її реструктуризації й розвитку. Тому існує дві умови, дотримання яких є необхідним у ході укладання контрактів: стопроцентний офсет та трансфер технологій з правом подальшого експорту продукції.

На сьогодні Польща підписала 5 контрактів щодо поставок ОіВТ для МО РП з використанням офсетних схем, причому загальна сума тільки гарантованих зарубіжних партнерів за контрактами складає понад 7 млрд дол. США.

Крім того, у жовтні минулого року був підписаний третій після винищувачів та бронетранспортерів найбільший контракт на поставку озброєння для ЗС Польщі, за яким ізраїль-

ська фірма «Rafael» протягом 10 років (починаючи з 2004 р.) поставить 2700 протитанкових керованих ракет Spike вартістю 1,3 млрд злотих (близько 400 млн дол. США). Укладання офсетної угоди знаходиться на стадії переговорів.

У квітні 2003 р. уряди Польщі та США підписали угоди (основну та компенсаційну) на поставки 48 багатопільових винищувачів. Компенсаційна угода передбачала виконання 43 офсетних програм, із них 17 — замовлення та інвестиції в оборонну промисловість країни, а 26 стосується непрямого офсету — у цивільні галузі економіки. При цьому від загальної суми передача нових технологій складає 10%, інвестицій — 20%, експорт/закупівля — 70%.

Реалізація програм триватиме 10 років, і, на думку польських експертів, вартість офсету із застосуванням мультиплікаторів може перевищити 12 млрд дол. США. Головний фінансовий контракт та порозуміння щодо використання американського кредиту, наданого Польщі для закупівлі винищувачів вартістю 3,8 млрд дол., попередньо затверджений Конгресом США, підписано урядом США, а офсетний контракт — концерном «Lockheed Martin». Польщі були надані пільгові умови виплати кредитних зобов'язань та невисока процентна ставка за кредит.

До угод, пов'язаних з прямим офсетом, слід віднести передачу технологій польським авіаційним підприємствам та виробництво ними агрегатів і вузлів для компаній «Lockheed Martin» та «Pratt & Whitney». Американська сторона також обіцяла маркетингову допомогу для реалізації продукції оборонних підприємств Польщі. У цілому під час переговорів щодо прийняття офсетних програм, пов'язаних із закупівлею літаків F-16 американською та польською сторонами, були підписані попередні умови, що стосувалися польської автомобільної промисловості на суму понад 600 млн дол. США, металургійної галузі — 300 млн дол., суднобудівної галузі — 255 млн дол. електронної промисловості — 342 млн дол., зв'язку — 600 млн дол. США.

У липні 2003 р. були підписані офсетні угоди на загальну суму 1,61 млрд євро між урядом Польщі та фінськими й італійськими компаніями щодо поставок 690 колісних бронетранспортерів AMV для МО Польщі. Контракт вартістю 1,2 млрд євро був укладений на початку 2003 р. Фінська промислова група «Patria» поставитиме бронетранспортери, а італійський концерн «OtoMelara» — башти. Монтаж відбуватиметься на військових заводах у м. Семяновице-Сльонське. Перші поставки планується розпочати у 2004 р., реалізація контракту очікується у 2013 р. До 2005 р. фінальний монтаж відбуватиметься на польському підприємстві з поста-

ванням вузлів та систем із-за кордону, а потім відбуватиметься «полонізація» виробництва. Вартість вироблених підсистем складатиме 52% вартості транспортерів.

Близько 70% вартості офсету відповідно до підписаних контрактів складають поставки товарів та послуг, а 22% — вартість технологій, що будуть надані польським виробникам. З 1,61 млрд євро 100%-ва реалізація гарантується тільки для контрактів на суму 790 млн євро. Офсетні зобов'язання «Patria» складають 1,085 млрд євро, з них 66,7%

Можливо, основною причиною повільного входження офсету в практику українських спецекспортерів є те, що реалізація офсетних програм робить прозорою схему розрахунків за поставки ОіВТ.

(близько 700 млн євро) — закупівля в Польщі товарів та послуг, а 20,4% — технології. Інвестиції в польський капітал фінською стороною оцінюються в 82 млн євро. Італійський концерн має поставити 313 бойових башт HitFist, які встановлюються на транспортерах, що виготовляє «Fiat» для ЗС Італії. Сума офсетних зобов'язань італійської сторони складає 525,1 млн євро, з них 74,3% — закупівля товарів та послуг, 25,7% — вартість технологій.

40 польських фірм будуть задіяні у виконанні офсетних проектів. Дивіденди від прямого офсету отримають підприємства Stomil Poznan, WSK PZL Kalisz, PHZ Bumar, заводи з ви-

пуску підшипників у м. Крашнік, WSK PZL Rzeszow, механічні заводи в м. Тарнов.

Польський досвід свідчить, що офсет є складним та багатовимірним явищем, використання якого порушує цілу низку економічних, політичних та соціальних проблем. Зокрема, необхідність визначення напрямів стратегічного партнерства, проведення приватизації оборонно-промислових підприємств, здійснення робіт з науково-технологічного прогнозування («science and technology foresight»), як це прийнято в країнах

НАТО, що допомогли б визначити стратегію та пріоритети промислової політики країни, зокрема у сфері ОПК, підготовленість банківської та податкової систем. Офсет не можна ототожнювати з інвестиціями, але це вірний

шлях до їх знаходження та отримання.

Чому гальмується використання офсетної практики в Україні? Чи тільки відсутністю законодавчої бази та відповідної структури, що займалася б координацією та вирішенням питань, пов'язаних із застосуванням офсету?

На думку експертів, навіть за існуючих умов можливе визначення пілотного проекту (особливо це стосується внутрішнього офсету), реалізація якого за відсутності нормативно-правової бази могла б регламентуватися окремою постановою Кабінету Міністрів України. Робота над проектом дозволила б виявити на практиці чинники, що перешкоджають впровадженню офсетних контрактів та програм, і, відштовхуючись від цього, боротися з конкретними перешкодами, а не з вітьками.

Можливо, основною причиною повільного входження офсету в практику українських спецекспортерів є те, що реалізація офсетних програм робить прозорою схему розрахунків за поставки ОіВТ. У цьому зв'язку цікавим є спостереження американського експерта Джоеля Джонсона — віце-президента з питань збуту на зарубіжних ринках Асоціації аерокосмічних галузей (США): «Іронія полягає в тому, що чим демократичніший уряд, тим ймовірніше, що він наполягатиме на офсетній програмі, так як парламентарі цих країн дуже схожі на наших конгресменів — вони хочуть нових робочих місць для своїх платників податків... Коли на чолі уряду стоять військові недемократичні уряди, то прийняття офсетних угод менш вірогідне, адже не треба відповідати перед широкою публікою».

Олександр КРЮЧОК

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

фото С. Попсуевича

Лише 8% з числа опитаних військовослужбовців під час свого дозвілля спілкуються з представницями слабкої статі.

СЛУЖБА ЮНАКІВ У ВІЙСЬКУ

ПОГЛЯД СОЦІОЛОГІВ

Державний центр соціальних служб для молоді спільно з Головним управлінням виховної роботи Міністерства оборони України випустив у світ інформаційно-методичний збірник «Технології соціальної роботи з військовослужбовцями».

У збірнику представлені матеріали щодо соціальної роботи з призовною молоддю, військовослужбовцями строкової служби, молодими людьми, що звільнилися із лав Збройних Сил України, апробовані спеціалістами центрів соціальних служб для молоді.

За даними досліджень, проведених Державним центром соціальних служб для молоді (ДЦССМ), військовослужбовці строкової служби сприймають своє перебування в Збройних Силах України в цілому позитивно. Відсоток солдатів, які вважають службу в армії обмеженням особистої свободи, складає всього 9,2%. Однак це свідчить про необхідність проведення виховної роботи з особовим складом з метою формування позитивного ставлення до виконання військового обов'язку. Оцінка свого психічного стану військовослужбовцями у ході опитування показала, що 13,1% респондентів з числа новобранців переживають труднощі в процесі адаптації до умов несення військової служби. Найпоширеніші проблеми армійського життя пов'язані з відсутністю особистої свободи, почуттям відірваності від рідних та близьких, великою різницею між умовами життя в армії та цивільному житті.

Немає такої проблеми, яку неможливо було б вирішити. Так вважають і працівники ДЦССМ, адже між Центром та Головним управлінням виховної роботи Міністерства оборони України ось вже три роки діє спільний договір, який передбачає реалізацію спільної програми «Соціальна робота з допризовною молоддю та військовослужбовцями».

Інформаційно-методичний збірник «Технології соціальної роботи з військовослужбовцями» пропонує методики, апробовані спеціалістами республіканського та регіональних центрів соціальних служб для молоді. Це, зокрема, діагностичні методики, що використовуються в роботі з військовослужбовцями; методики проведення профілактичної та реабілітаційної роботи з військовозобов'язаною молоддю; методики групової та індивідуальної форм роботи з військовозобов'язаною молоддю та осо-

особистісного спілкування, підвищення згуртованості колективу та комунікативної компетентності.

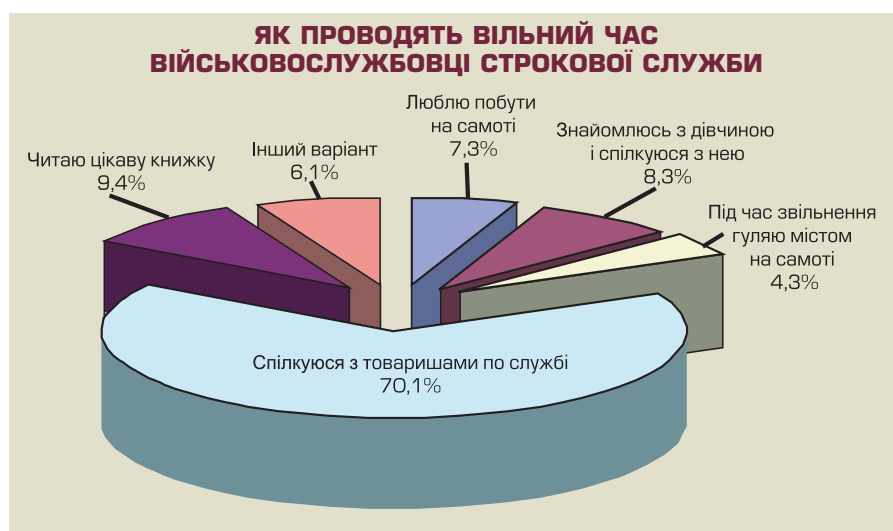
Одне з питань анкети стосувалося дотримання військовослужбовцями нетрадиційних віросповідань. Відповіді респондентів розподілилися таким чином: 77,7% відповіли, що ніколи не дотримувалися нетрадиційних віросповідань; 19% дали позитивну відповідь; 3,3% не змогли відповісти.

Слід зауважити, що солдати, які дотримуються нетрадиційних віросповідань, потребують індивідуального підходу. Офіцерам-виховникам та психологам необхідно враховувати особливості світогляду цієї групи військовослужбовців, що формуються під впливом релігії та можуть впливати (як позитивно, так і негативно) на їхню поведінку, вчинки, взаємовідносини з товаришами, несення військової служби (наприклад, вартової).

Що стосується вживання наркотичних речовин, то значна частина військовослужбовців відповіли, що взагалі ніколи не вживали наркотики (92%), 5% вказали, що вживали наркотичні речовини до призову (переважно легкі наркотики), один з опитуваних (0,1%) зізнався, що спробував наркотик в армії. Майже три відсотки (2,9%) опитаних взагалі не відповіли на поставлене запитання.

Виявлене за допомогою анкетування становище із вживанням тютюну, алкоголю та наркотиків свідчить про необхідність систематичного, планомірного проведення профілактичної роботи з військовослужбовцями як з боку офіцерського складу військових частин, військових психологів, так і спеціалістів центрів соціальних служб для молоді з метою запобігання розповсюдженню цих явищ у солдатському середовищі.

Оксана ШПОРТЬКО

НАЦІОНАЛЬНІ ЗБРОЙНІ СИЛИ ЛАТВІЇ

Лише після відновлення незалежності та міжнародного визнання нашої держави у 1991 р. Латвія спільно з Естонією та Литвою змогли відтворити свою політику

безпеки і розпочати створення системи оборони. Рішучість Латвії захистити свою свободу та незалежність набрала сили в період барикад у січні 1991 р.

Найважливішим завданням було створення постійних збройних сил. 10 вересня 1991 р. Верховна Рада Латвії прийняла закон «Про призов на військову службу Латвійської Республіки», що передбачав обов'язкову військову службу для громадян держави — чоловіків у віці від 19 років. Крім того, ми розпочали створення системи оборони. На той час найважливішим завданням оборони було визначено охорону кордонів. 13 листопада 1991 р. більшість Верховної Ради проголосувала за створення Міністерства оборони. 19 листопада 1991 р. першим міністром оборони був призначений Талавс Юндзіс, який до цього обіймав посаду голови Комісії з оборони та внутрішніх справ Верховної Ради.

Реорганізація Національних Збройних Сил Латвії, що розпочалася у 1998 р., була заснована на реструктуризації Земського ополчення, яке трансформувалося у Сухопутні війська. Нині Земське ополчення є могутньою структурою в Національних Збройних Силах (НЗС Латвії), об'єднавши у своїх лавах близько 1500 штатних та 13 000 позаштатних військових.

СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ (НЗС) ЛАТВІЇ

Нинішня структура НЗС Латвії складається із Сухопутних військ (спільно із Земським ополченням), Військово-морських сил, Військово-повітряних сил, Військової поліції, Командування тилового забезпечення, Командування військової підготовки і доктрини та Національної академії оборони.

Загальний особовий склад: 5716 військовослужбовців дійсної

військової служби (у тому числі 1341 призовник) та 744 цивільних (на 1 жовтня 2003 р.). Мета мобілізації — 26 000 чол. У разі війни Прикордонна охорона та підрозділ охорони Банку Латвії переходять під контроль міністерства оборони. У поточних планах передбачається, що до 2008 р. у складі НЗС у мирний час буде 7800 військових, у воєнний — 26 000 військовослужбовців.

- розвиток підрозділів LATBRIG (бригади Латвії), оперативно сумісних із НАТО і здатних брати участь в операціях під керівництвом НАТО за кордоном;
- підтримка країни, що приймає;
- бойова та мобілізаційна готовність;
- охорона важливих державних об'єктів;
- надання допомоги громадськості, Jaunsardze (молодіжній організації).

Структура:

Сухопутні війська Латвії складаються з регулярного та резервного компонентів. У регулярний компонент входять 1-й та 2-й піхотні батальйони, артилерійський батальйон та підрозділ знешкодження вибухових предметів. Резервні компоненти базуються на Земському ополченні. Ці сили організовані на регіональній основі, і штаби батальйонів виконують

ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКІ СИЛИ

Особовий склад: 720 військово-службовців (у тому числі 275 призовників) і 50 цивільних.

Основні завдання Військово-морських сил:

- контроль над територіальними водами;
- підготовка кораблів розмінування для участі у міжнародних операціях;
- участь у проєкті BALTRON;
- берегова охорона, операції з пошуку та рятування;
- збирання нафти у разі виникнення аварійних ситуацій.

СУХОПУТНІ ВІЙСЬКА

Особовий склад: 1053 військово-службовці та 40 цивільних. Додатково в Земському ополченні служать 12 495 позаштатних добровольців.

Основні завдання військових підрозділів СВ:

роль пунктів мобілізації.

ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНІ СИЛИ

Особовий склад: 258 військово-службовців і 28 цивільних. Головні завдання Військово-повітряних сил:

- контроль за повітряним простором;
- розвиток системи повітряної оборони;
- підтримка країни, яка приймає;
- операції з пошуку та рятування;
- операції з повітряних перевезень.

Командування тилового забезпечення

Особовий склад: 372 військово-службовців (у тому числі 60 призовників) і 225 цивільних.

Головні завдання Командування тилового забезпечення:

- постачання НЗС Латвії;
- постачання військових ресурсів;
- забезпечення тилу;
- транспортування;
- технічне обслуговування/ремонт;

- медична підтримка;
- підтримка країни, яка приймає;
- національний підрозділ підтримки;
- підтримка і розвиток інфраструктури;
- підготовка тилових частин до участі в операціях під керівництвом; НАТО та в інших міжнародних операціях.

Командування військової підготовки і доктрини

Особовий склад: 2000 військово-вослужбовців (у тому числі 683 призовники) і 250 цивільних.

Структура: штаб військової підготовки (Рига); Центр військово-морської підготовки (Лієпая); Центр військової підготовки мобільної піхоти (Адажі); Центр початкової підготовки піхоти (Алуксне); школа сержантів (Цесіс); Центр підготовки зв'язку (Сігулда).

Латвія вітає Україну з прогресом, досягнутим нею в ході реформ системи оборони. Україна дійшла до критичної межі, коли необхідно приймати рішення, що потребують широкої політичної та громадської підтримки.

Основні завдання Командування військової підготовки і доктрини:

- розробка військової доктрини НЗС відповідно до стандартів НАТО;
- розробка і поповнення військових керівництв НЗС, програм військової підготовки і стандартів;
- контроль і аналіз виконання військових керівництв, програм військової підготовки та стандартів;
- проведення підготовки та контроль офіцерів, інструкторів і фахівців для служби в НЗС;
- проведення початкової підготовки призовників.

ВІЙСКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ЛАТВІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ

За словами Діларде Тейлане, завідувачою відділом двосторонніх відносин Міністерства оборони Латвії, відносини між Латвією та Україною мають глибоке історичне коріння. Україна була однією із перших держав, які у серпні 1991 р. визнали відновлення незалежності Латвії.

Обидві країни об'єднують спільні інтереси у сфері зовнішньої політики та географічна близькість, що дає змогу спільно вирішувати питання безпеки в регіоні. В цілому, в зовнішній політиці Латвії Україна посідає важливе місце завдяки своєму економічному потенціалу, а також у

контексті розвитку політичних процесів у Європі. Особливо слід наголосити на тому, що Латвія завжди високо оцінювала підтримку Україною внутрішньополітичних досягнень та зовнішніх цілей Латвії — інтеграції в Європейський Союз та НАТО. Також Латвія підтримує розвиток України як демократичної держави, її тісне співробітництво з європейськими та євроатлантичними структурами і готова поділитися своїм досвідом щодо реалізації реформ.

Обидві країни мають великий потенціал для співробітництва у сфері оборони, що розпочалося 12 липня 1994 р., коли була підписана угода між Міністерством оборони Латвійської Республіки та Міністерством оборони України про співробітництво у військовій сфері.

За 10 років, що пройшли з часу підписання цієї угоди, в співробітництві двох держав спостерігається значний прогрес: в

обох країнах акредитовані військові аташе, сфери співробітництва поступово перейшли на взаємовигідну основу. Щороку організуються зустрічі між фахівцями Міністерства оборони Латвії та України, під час яких відбувається обмін думками щодо актуальних питань політики безпеки та розвитку в оборонних відомствах. Підписані в ході цих переговорів плани щодо двостороннього співробітництва чітко відображають інтереси і

потреби двох країн. З точки зору Латвії, особливо слід відзначити співробітництво у сфері освіти та навчання (навчання представника України в Коледжі безпеки Балтійських країн та навчання представників НЗС Латвії в Інституті Військово-Повітряних Сил України).

Латвія вітає Україну з прогресом, досягнутим нею в ході реформ системи оборони. Україна дійшла до критичної межі, коли необхідно приймати рішення, що потребують широкої політичної та громадської підтримки.

Беручи до уваги те, що наші держави спільно ведуть пошук рішень в політиці безпеки і оборони в рамках євроатлантичних структур, ми прагнемо поділитися своїм досвідом, здобутим у процесі інтеграції в НАТО, і маємо надію, що він буде використаний Україною на шляху до членства в ЄС та НАТО.

Після запрошення Латвії і ще шести країн пострадянського блоку при-

єднатися до НАТО у листопаді 2002 р. під час саміту в Празі ми зосередили свою роботу в чотирьох сферах:

- участь у колективній безпеці;
- перегляд концепції державної оборони і структури НЗС;
- професійна зброяні сили;
- оборонний бюджет.

Як державі, яка бачить гарантію своєї безпеки в колективній обороні, Латвії важливо довести, що вона прагне успадкувати загальні принципи Альянсу. Для досягнення цієї мети необхідно удосконалювати військові якості наших збройних сил і готовність брати участь в операціях під керівництвом НАТО/ЄС та в інших міжнародних операціях. Розвиваючи ці якості у відповідності з керівними принципами НАТО, особлива увага приділяється:

- удосконаленню структур командного керівництва, систем інформації та зв'язку;
- досягненню рівня підготовки, що відповідає сучасним загрозам;
- захисту від засобів масового знищення;
- здатності перебазування військових частин і підрозділів на місця проведення операцій.

Готуючись до вступу в систему колективної безпеки, Латвія переглядає основні принципи своєї оборони

ротворчих операціях у 2004 р. досягне 240 чоловік, що складає близько 10% кількості сухопутних одиниць, що розгортаються.

З 1996 р. військовий обов'язок у міжнародних миротворчих операціях виконували 897 військовослужбовців НЗС Латвії. Нині в різних операціях задіяно 134 військових. Їхній професіоналізм

отримав високу оцінку як міжнародних організацій з безпеки, так і представників політичного та військового керівництва окремих країн. Слід відзначити, що військовослужбовці НЗС Латвії беруть участь у міжнародних операціях на добровільній основі, тим самим набуваючи професійного досвіду і вносячи неоціненний вклад у забезпечення міжнародної безпеки та миру. Свого часу один із найпопулярніших генеральних секретарів НАТО Даг Хаммерскольд сказав: «Підтримання миру — не завдання для військових, але виконати його здатні лише військові».

Створюючи і розвиваючи ефективні збройні сили, ми стикаємося з підвищенням актуальності питання про їх професійність. Уряд Латвії концептуально підтримує перехід на контрактні збройні сили. Міністерство оборони найближчим часом закінчить вивчення системи професіональ-

ної військової служби, уточнить питання, пов'язані з цим процесом. У ході реформ військової служби суттєвим є питання залучення кадрів, тобто система комплектування особовим складом. У відповідності з сучасними вимогами така система має бути гнучкою та конкурентоспроможною на ринку праці. Не менш важливим є забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей відповідними соціальними гарантіями. Особлива увага приділяється високоякісному навчанню, а також забезпеченню сучасними озброєнням та технікою.

Усі ці визначені цілі можна реалізувати за умови відповідного фінансування. До 2008 р. на програму державного бюджету «Оборона, безпека та інтеграція в НАТО» із державного бюджету виділено 2% валового внутрішнього продукту. Передбачається, що такий рівень фінансування забезпечить перехід НЗС Латвії на про-

До 2008 р. на програму державного бюджету «Оборона, безпека та інтеграція в НАТО» із державного бюджету виділено 2% валового внутрішнього продукту.

фесійну основу та їх модернізацію, а також сприятиме розвитку сил, сумісних, розгорнутих і забезпечених НАТО, згідно з керівними принципами Альянсу.

Слід зауважити, що прийняття кожного рішення у процесі реорганізації оборонної системи Латвії було не легким завданням, бо кожне з них відбивалось на житті військових, їхніх сімей і держави в цілому. Однак це не похитнуло нашої рішучості створити сучасні збройні сили, здатні захистити населення Латвії, латвійських військових у міжнародних операціях і загальні цінності та принципи Альянсу.

Матеріал підготовлений за сприяння прес-служби Міністерства оборони Латвії фото Анда КУКЕМІЛКА

з метою пристосувати розвиток системи оборони до існуючого середовища безпеки і збільшити можливість для участі в системі колективної безпеки і протистояння будь-яким загрозам.

Попередній досвід Латвії в операціях під керівництвом НАТО на Балканах, а також участь в операціях в Афганістані та Іраку є основою удосконалення підготовки наших збройних сил та планування їхнього розвитку. 2003 рік для Латвії був особливо напруженим у контексті участі в міжнародних місіях. Загалом понад 160 військовослужбовців Латвії брали участь у різних операціях у минулому році. На початку нинішнього року їх кількість збільшилася ще на одну роту, яка відправиться у КФОР, щоб у порядку ротациї змінити військових сусідньої держави Естонії. В цілому кількість військовослужбовців у ми-

ГОРДІЇВ ВУЗОЛ

БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

До 350-ї річниці підписання між Україною та Московською державою Переяславсько-Московської угоди

Історики дають суперечливі оцінки Переяславсько-Московській угоді 1654 р. Вона, безперечно, сприяла розв'язанню зовнішньополітичних проблем, однак унеможлиблювала втілення в життя ідеї національного державного будівництва в Україні. Московське царство, маючи значно більший економічний і військовий потенціал, уже в останні роки гетьману-

вання Богдана Хмельницького розпочало наступ на державність України, прагнучи перетворити її на автономну одиницю у своєму складі. Як рівноправна і взаємовигідна, Переяславсько-Московська угода проіснувала понад п'ять років. Уже в жовтні 1659 р. московський уряд вніс на затвердження значно змінений текст цього документа.

На підставі наукових досліджень легенда про добровільне входу України до складу Московської держави як вияв «спокої вічної мрії» українського народу до «возз'єднання» вважається спростованою. Московський напрям дипломатії Богдана Хмельницького мав такий самий зміст, як і турецько-кримський, шведський, семигородський та ін. Основним завданням української політики того часу був пошук сильного військового союзника у боротьбі з Річчю Посполитою за об'єднання всіх етнічних українських земель. Постійних спілників у Богдана Хмельницького не було, оскільки всі сусідні держави зазіхали на українські землі.

Воєначальники польського коронного війська, що стояло на Київ-

щині між Корсунем і Черкасами, упевнившись щодо повстанських задумів Хмельницького, вирішили виступити на Запорозжя, аби не допустити поширення війни на всю Україну. Перша битва Хмельницького з поляками відбулася на Жовтих Водах. Саме там 29 квітня 1648 р. 6-тисячний загін С. Потоцького зустрівся з 9-тисячним об'єднаним козацько-татарським військом. Втрати живої сили противника були настільки значними, що викликали занепокоєння у татар, зацікавлених захопити якнайбільше полонених. Битва закінчилася перемогою Хмельницького 16 травня 1648 р. у районі, обмеженому селами Попельнастим, Громівкою, Холодівкою та Григорівкою Дніпропетровської області.

25–26 травня 1648 р. відбулася битва під Корсунем, унаслідок якої були оточені і знищені польські війська в районі Корсуня — Стеблева — Ситників. Обидва командувачі 20-тисячної польсько-шляхетської армії — Калиновський і Потоцький, 80 знатних вельмож, 127 офіцерів, 8520 жовнірів потрапили в полон. Воєнними трофеями стали понад 40 гармат.

Після Корсунської перемоги Хмельницький став табором під Білою Церквою і звернувся до українського народу з Універсалом, закликаючи його взяти участь у боротьбі проти своїх «розорителів, озлобителів і супостатів». Незабаром його армія налічувала вже понад 100 тис. чоловік.

Улітку 1648 р. на Лівобережжі одночасно із створенням нових територіальних козацьких полків на їхній базі розпочалося формування державних структур з полково-сотенним ладом. Такого ж реформування зазнали й колишні реєстрові полки. До 1650 р. в Україні було сформовано 16 полків, які становили територіальне ядро держави (180–200 тис. кв. км), де проживало 1,6 млн населення.

21 вересня 1648 р. відбулася битва під Пилявцями. Під час підготовки і в ході цієї битви Хмельницький розробив і здійснив так звану «концепцію гальмуючої війни», яка стала провідним напрямом боротьби проти Речі Посполитої. До неї входили: маневрове блокування основних комунікацій (переправ, шляхів сполучення, фортець та ін.) на території ворога з метою його ослаблення та вибору вигідного району для битви; залучення місцевого населення до протидії

ворогові; мобілізація людських і матеріальних резервів усього народу України до війни проти Польщі шляхом введення в дію полково-сотенного територіального державного устрою; проведення битв як засобу постійного виснаження ворога.

Добившись успіху, Хмельницький здійснив похід на захід, узявши спочатку в облогу Львів (8–9 жовтня), а згодом Замостя (6–12 листопада). Для організації боротьби населення Белзького, Волинського і Руського воєводств він послав у ці райони свої полки, і до середини листопада було практично звільнено західно-українські землі. Розпочалося формування державних інституцій, зокрема полково-сотенного територіально-адміністративного устрою. Головною резиденцією гетьмана України став Чигирин. Це стало початком відновлення державності України.

20 лютого 1649 р. розпочалися українсько-польські переговори, перебіг яких показав, що Богдан Хмельницький, переосмисливши уроки минулорічної боротьби, вперше в історії української суспільно-політичної думки сформулював основні положення національної державної ідеї, відмовившись від принципів автономії, яких дотримувався раніше. У ході переговорів було чітко обумовлено право українського народу на створення власної держави в етнічних межах його проживання; проголошено ідею незалежності утвореної держави від влади польського короля («лядська земля згине, а Русь ще в цьому році панувати буде»).

Було також сформульовано положення про соборність Української держави, яка розглядалася як спадкоємиця Київської Русі. Те ж саме засвідчили переговори гетьмана з московським посольством у квітні 1649 р. Хмельницький наполягав на визначенні козацької України в межах земель, якими «володіли благочестиві великі князі».

На початку травня 1649 р. через небажання польського уряду йти на серйозні поступки сподівання на продовження українсько-польського політичного діалогу виявилися марними. Богдан Хмельницький розпочав мобілізацію армії. Тим часом Польща, завершивши підготовку до початку воєнних дій, 31 травня вторглася 20-тисячним військом у південно-східну Волинь. Невдовзі, зруйнувавши й знищивши багато містечок і сіл цього регіону, основні сили польської армії спинилися табором під Старокостянтиновом.

Хмельницький негайно вирушив у похід з метою звільнення українських земель від Перемишля до московського кордону. Маючи у своєму розпорядженні майже 100-тисячне військо, він об'єднався з кіннотою Іслам-Гірея III і розпочав наступ.

Упродовж липня — серпня 1649 р. український гетьман провів сім великих приступів на Збараж, які, на думку М. Грушевського, стали свідченням «талантів Хмельницького як стратега і правителя».

20 лютого 1651 р. воєнні дії між Україною та Польщею відновилися. Польська 13–15-тисячна армія перейшла в наступ. 28 червня 1651 р. під Берестечком розпочалася жорстока битва, в якій козацьке військо зазнало поразки, однак завдяки вмілому керівництву полковника Івана Богуну вдалося вивести з оточення і врятувати основну його частину.

Перед Хмельницьким гостро постала проблема пошуку міцної воєнно-політичної допомоги ззовні. Особливого значення у цьому зв'язку набула справа українсько-московського союзу. В результаті тривалих переговорів 11 жовтня 1653 р. Земський собор вирішив прийняти Вій-

Основним завданням української політики того часу був пошук сильного військового союзника у боротьбі з Річчю Посполитою за об'єднання етнічних українських земель.

сько Запорозьке «под свою государеву руку» й розпочати війну проти Речі Посполитої. Після рішення Переяславської ради від 18 січня 1654 р. переговори завершилися укладенням наприкінці березня договору, який за своїми формально-правовими ознаками нагадував акт про встановлення відносин номінального васалітету чи протекції, а за змістом передбачав створення конфедерації, спрямованої проти зовнішнього ворога, під верховенством Московської держави.

Не всі були задоволені переяславськими рішеннями й «Березневими статтями». Зокрема, представники вищого православного духовенства, які не хотіли потрапити в залежність до московського патріарха. Були не-

задоволені й представники інших станів. Не склали присягу московському царю Іван Сірко, Іван Богун, уманський і брацлавський полковники. Не прибули в Переяслав представники Запорозької Січі. Не задовольняв цей договір і Богдана Хмельницького, але він підписав його заради збереження за Українською державою витвореної форми правління (республіканської) й устрою інституцій політичної влади (унітарного), території, суду й судочинства, армії (60 тис. козаків); фінансової системи; територіально-адміністративного устрою, нової моделі соціально-економічних відносин; незалежності у проведенні внутрішньої політики.

Наприкінці 1655 р. визначився ще один, згубний для реалізації української державної ідеї фактор. Московська держава, стурбована зміцненням позицій Швеції в Прибалтиці, вирішила піти на зближення з Польщею. У травні 1656 р. московський цар Олексій Михайлович оголосив війну Швеції. Московсько-польське замирення, безумовно, було можливим лише за рахунок українських інтересів. Так воно зрештою й сталося, коли в 1667 р. Московія і Річ Посполита підписали Андрусівське перемир'я, яким був фактично анульований Переяславсько-Московський договір 1654 р., а українські землі поділені між Польщею та Московською державою.

Микола МІРОШНИЧЕНКО,
кандидат історичних наук

Герой України полковник у відставці Лука Григорович Сушко народився 16 жовтня 1919 р. на Поділлі (с. Вербка, Хмельницької області). Він пройшов із боями всю війну, не раз горів у танку. Нагороджений бойовими орденами Червоного Прапора, Вітчизняної війни I та II ступенів, Богдана Хмельницького III ступеня, Червоної Зірки та багатьма медалями.

У квітні 1945 р. командування представило до присвоєння звання Героя Радянського Союзу 25-річного гвардії капітана Луку Сушка, який особливо відзначився у боях за столицю Австрії Відень. Однак, як повідомило ГУК МО СРСР (1985 р.), «Причину, через яку це подання не було реалізоване, встановити не вдалося».

Через багато років справедливість перемогла: заслужена нагорода знайшла свого героя. 27 жовтня 1999 р. Луці Григоровичу Сушку присвоєно звання Герой України із врученням ордена «Золота Зірка» за особисту мужність і героїзм, виявлені в боях із фашистськими загарбниками під час Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Лука Григорович — друга особа в нашій державі, відзначена цією найвищою нагородою після її заснування.

Лука Григорович Сушко багато пережив у своєму житті: голодомор 1932–1933 рр., воєнне лихоліття. На фронті він зустрів своє єдине справжнє кохання, виховав сина і дочку, збудував дім і посадив сад. У всіх життєвих ситуаціях він є прикладом хоробрості, мужньої, чесною та порядною людини, якій не байдуже майбутнє свого народу. Звертаючись до нащадків, Лука Григорович говорить: «Будьте щирими, за будь-яких обставин не втрачайте совісті! Високо несіть ім'я людини Честі, сійте Добро, Щастя і Любов».

На світанку наша розвідувальна група вирушила через ліс у тил ворога до його артилерійських позицій, щоб роздобути свіжі дані перед боєм. Нарешті вийшли на узлісся. За 300–400 м від нього — дві висотки з окопами повного профілю. Уся місцевість перед ними добре проглядається, а позаду знаходяться артилерійські батареї. Між висотками в'ється стежка в ліс і повертає направо до спустілого хутірця. На стежці видно сліди кованих німецьких чобіт.

«Чи ж ходять вони тут удень?» — засумнівався Пучнин. «Уночі небезпечно... а вдень — хто ж може перешкодити озброєному німцеві, який є «повновладним господарем світу?» — сказав Ступар.

Засідку влаштували поблизу того місця, де стежка круто повертала. Почалося тривожне очікування. У лісі, зігрітому щедрим червневим сонцем, було тихо, — тільки невтомні бджоли-трудівниці збирали нектар.

Стрілки на циферблаті годинника наблизилися до 12. На стежці з'явилися два німецькі солдати, що йшли до лісу. Метрів за п'ятсот вони зупинилися. Серце тривожно забилося, — а раптом вони повернуть назад. «Ну, йдіть же, йдіть розбійники!» — просив їх подумки. Вони рушили, тримаючи зброю напоготові. Ось вже зовсім близько... І тут лунає наш наказ: «Хальт! Хенде хох!» Обидва фашисти миттєво натискують на спускові гачки своїх «шмайсерів», пронизуючи узлісся автоматними чергами. У їхній свідомості чітко закарбована впевненість, що саме вони, арийці, надлюди, завжди будуть переможця-

ДОЛЯ

РОЗВІДНИКА

ми над примітивними істотами, за яких вважали нас. «Тебе не візьме ні куля, ні багнет. Для своєї слави убий рівно сто ворогів» — читали вони у своїй горезвісній «Пам'ятці».

Злісний клекіт «шмайсерів» заглушили короткі черги наших ППШ. Один фашист упав, а другий кинувся тікати. Знову командуємо «Хальт!» і стріляємо по ногах утікача. І тут розлючено зацокотіли кулемети з висоток, відсікаючи відхід до лісу нашим розвідникам. Вогняна блискавка за-

брала життя розвідника Родіонова. Ступар і Павлов підхопили пораненого Гуляєва. Обидва фашисти були вбиті, нам дісталися тільки їхні документи та зброя. Ми відійшли в безпечне місце. Серце стискалося від болю й жалю за Родіоновим, якого я знав ще з своєї першої розвідки. Надто дорогою ціною дісталися нам фашистські «зольдбухи». «Я старався поцілитувати того гада в одну ногу», — з гіркотою говорив поранений Гуляєв. «Так, усі розвідники і ти, їхній командир, хотіли захопити «язика» цільногого... Шкодували перебити йому ноги, якими він топче нашу Батьківщину... Наївний дорбярчок ти, старший лейтенанте, а не командир розвідників», — дорікав я собі.

Розвідники були пригнічені невдачею і загибеллю товариша. Згадалося, що перед тим, як іти на завдання, рядовий Родіонов, помахавши трикутником листа, вигукнув бадьорим голосом: «Заспокоїти маманю треба! У кожному листі просить берегти себе, я ж у неї один!» — і усміхнувся красивою доброю посмішкою.

«Молодець, Родіонов! — сказав я. — Вісточка з фронту від сина — велика радість для матері. А всім, кого люблять, — наказують берегти себе. Бігом — на вузол зв'язку!» «Є, товкомандир!» — і він, безжурно насвистуючи щось веселе, побіг віддати листа.

Підійшов Ступар і невдоволено пробурчав, що не подобається йому веселий настрій Родіонова. Мовляв, лиха прикмета для розвідника писати і надсилати листи перед тим, як іти на завдання. І Ступар не помилився. На жаль...

НЕ ЗАГИНЕШ ГЕРОЄМ —

ПОМРЕШ ЗРАДНИКОМ!

28 липня 1942 р. з метою «підвищення стійкості військ, особистої відповідальності кожного воїна за долю своєї країни» був виданий наказ Народного комісара оборони №227, що одержав назву «Ні кроку назад!». Згідно з його вимогами, найсуворіші заходи мали вживатися щодо тих, які відступали без наказу, за-

лишали бойові позиції. «Частина військ Південного фронту, — говорилося в наказі, — йдучи за панікерами, залишила Ростов і Новочеркаськ, покривши свої знамена ганьбою... Ні кроку назад!.. Треба уперто, до останньої краплі крові захищати кожен метр радянської території...»

Водному з пунктів наказу №227 сказано: «Сформувати в рамках фронту від одного до трьох (виходячи з обставин) штрафних батальйонів (по 800 чоловік), куди направляти молодших і старших командирів і політпрацівників усіх родів військ, винних у порушенні дисципліни через боягузтво і нестійкість, і поставити їх на важчі ділянки фронту, щоб дати їм можливість спокутувати кров'ю свої злочини проти Батьківщини».

Через три місяці після оприлюднення наказу №227 було введено «Положення про штрафні батальйони діючої армії». У цих воїнських формуваннях військовослужбовці відбували покарання за кримінальні та інші злочини і правопорушення під час війни. В основному це було ма-

родерство, пиятика, самовільне залицення частини, перевищення владних повноважень тощо. У штрафні батальйони військовослужбовці направлялися на строк від 1 до 3 місяців. Усі вони підлягали позбавленню офіцерських звань. За невиконання наказу, зумисне калічення, втечу з поля бою чи спробу перейти на бік ворога щодо них застосовувався розстріл на місці. Штрафники, які були поранені в бою, вважалися такими, що відбули покарання. Вони поновлювалися у званні й направлялися у військові частини для подальшого проходження служби. Використовувалися штрафні батальйони на найважчих ділянках напрямів головних ударів радянських військ. До постійного складу штрафних батальйонів належали офіцери штабу, ко-

мандири рот, взводів, їхні заступники з політчастини, старшини підрозділів, начальники артилерійського, речового, продовольчого забезпечення, начальник фінансового забезпечення та інші. Час служби в штрафних батальйонах зараховувався для них до років вислуги як 1 місяць за 6.

Загороджувальні загопи також були введені наказом №227. До складу кожної армії входило від 3 до 5 загороджувальних загонів по 200 чоловік у кожному. Вони «забезпечували боєздатність нестійких частин», зокрема штрафних батальйонів, ловили дезертирів та диверсантів, знешкоджували ворожі десанти тощо.

Паралельно з військами, які підлягали Комісаріату оборони, була створена армія військ НКВС — 18 дивізій і окремих полків. До 2 липня 1941 р.

мало закінчитися формування ще чотирьох дивізій. Ці війська були моторизовані навіть краще, ніж армійські стрілецькі дивізії. Окрім загороджувальних функцій

стосовно своєї армії, вони мали здійснювати «зачистку» тилів у процесі наступу на захід. Окрім цих дивізій вже існували прикордонні, охоронні, конвойні війська НКВС, а 23 квітня 1941 р. було створене Управління оперативних військ НКВС. Ця паралельна армія готувалася до вирішення найрізноманітніших завдань: придушення осередків спротиву в Червоній армії, наведення порядку в тилах, ліквідації партизанських загонів, депортації населення тощо.

Однак план Сталіна не був реалізований, оскільки Гітлер першим напав на СРСР. Події на радянсько-німецькому фронті відразу обернулися воєнною катастрофою. Величезний Західний фронт розвалився під натиском німців, яких не міг зупинити відчайдушний опір окремих прикордонних застав, частин і гарнізонів.

З приводу цих трагічних подій Сталін заявив: «У нас немає військовополонених, у нас є зрадники». На той час 4,2 млн військовополонених, у тому числі й син Сталіна Яків, знаходилися в руках німців. 16 серпня 1941 р. вступив у дію наказ №270, за яким ті військовослужбовці, які потрапили в полон (за будь-яких обставин), оголошувалися зрадниками

Скільки загинуло штрафників у розвідках боєм та під кулями загороджувальних загонів, напевно, ніколи не стане відомо, оскільки втрати цих підрозділів не бралися на облік.

Батьківщини. На них чекали вдома ганьба і розстріл. Родини командирів та політпрацівників піддавалися репресіям, сім'ї солдатів позбавлялися пільг. За підозру в небажанні воювати військовослужбовці розстрілювалися на місці. Наказ виконувався неухильно. А ті, кому пощастило уникнути кулі, вже після закінчення війни проходили «перевірку» на поселеннях в Сибіру, на Півночі й Далекому Сході, затавровані званнями зрадника, дезертира, боягуза... Ті, що пережили поневіряння й приниження в гітлерівських катівнях, направлялися на перевиховання в «рідні» сталінські табори...

5–6 грудня 1941 р. війська Калінінського, Західного і правого крила Південно-Західного фронтів перейшли в контрнаступ під Москвою. Це була перша стратегічна наступальна операція радянських військ у ході війни. Створилися сприятливі умови для розгортання загального наступу на фронті до 2 тис. км, який розпочався 8 січня 1942 р. СРСР, здійснивши тотальну мобілізацію, сформував ще 420 стрілецьких, 120 кавалерійських дивізій, 250 танкових бригад, сотні артилерійських та авіаційних полків. Практично ненавченими вони

потрапили в м'ясорубку війни. Два монстри — нацистський і комуністичний — змагалися за володіння світом.

Однак унаслідок невдалого для Червоної армії результату операцій, проведених у травні — червні, особливо поразки військ Кримського фронту на Керченському півострові (8 травня — 4 липня) і військ Південно-Західного і Південного фронтів під Харковом (12—28 травня), стратегічна ініціатива була втрачена. Здійснивши значний прорив у обороні Південного фронту, окупанти розвинули наступ на Сталінград і Кавказ.

Ще одним породженням репресивної системи тоталітарної держави стало головне управління контррозвідки НКО СРСР СМЕРШ («Смерть шпигунам»), яке було утворене за постановою ДКО в квітні 1943 р. Будучи своєрідним симбіозом військового командування та спецслужб, ця організація окрім своїх основних функцій — захисту армії від проникнення ворожих елементів, — стала поряд з органами НКВС та НКДБ ще одним знаряддям сталінської політики.

Під час визволення України СМЕРШ не тільки «чистив» армію, а й викривав «ворожі підпільні організації» та винищував серед місцевого населення тих, хто співпрацював з німцями. Зокрема, на початку лютого 1944 р. на території Київської області СМЕРШ 1-го Українського фронту

За архівними даними, які нині стали доступні дослідникам, із майже 9-мільйонної радянської армії 2 млн чоловік здалися в полон, кинувши зброю; 1,5 млн перейшли на бік німців зі зброєю; 500 тис. були захоплені в полон за різних обставин; 1 млн чоловік стали дезертирами (із них 657 354 було вилучено, 10 200 розстріляно, інші зникли безслідно). 800 тис. були вбиті й поранені, приблизно 1 млн чоловік розсіялися в лісах, 980 тис. відступили на схід. Пропали безвісти 20 генералів і 182 432 офіцери. 106 генералів (у тому числі кілька командувачів арміями) потрапили в полон.

ліквідував підпільні організації, створені в 1941 р. представниками центру ОУН у Васильківському, Фастівському, Бишівському та Обухівському районах.

23 березня 1944 р. вийшла директива Головпуру Червоної армії «Про роботу з призваними із визволених районів західних областей Української РСР», згідно з якою перша перевірка на благонадійність відбувалася вже під час мобілізації, в якій неодмінно брали участь офіцери місцевих чи фронтових органів НКДБ. Тих, хто співпрацював з німцями (якщо вони не заслужували на вищу міру покарання), відправляли в тил для подальшої перевірки або направляли в штрафні батальйони, де вони мали «споконувати свою провину перед Батьківщиною за те, що активно не виступали проти німців». Усіх інших направляли у звичайні роти чи запасні полки. Безпосередньо в частинах та з'єднаннях «шефство над новим поповненням» брав СМЕРШ.

У західних областях України діяльність СМЕРШу набула особливого розмаху: тільки у квітні 1944 р. було здійснено 444 операції «по ізъяттю учасників ОУН, банд групи УПА и принадлежащих им баз снабжения». Внаслідок цих дій було затримано понад 9 тис. чоловік, вбито тих, хто чинив опір, — 260. Серед затриманих СМЕРШ виявив 534 активних учас-

ників ОУН та УПА. Решта була передана органам НКВС, НКДБ, направлена до спецтаборів НКВС, на збірно-пересильні пункти та до військкоматів. У травні було проведено 168 операцій, у ході яких смершівці затримали 7 650 чоловік, серед яких виявили 493 активних учасників ОУН—УПА. Упродовж цього місяця в боях з повстанцями було вбито 1100 чоловік.

В основному ж СМЕРШ проводив свої операції проти місцевого населення, завдаючи попереджувальні удари та здійснюючи карально-показові акції.

Військові трибунали направляли засуджених у штрафні батальйони не

Накази №270 і №227 робили солдатів і командирів безправними, приреченими навіть тоді, коли вони завдяки своїй військській доблесті виривалися з ворожих лабет... Отже, без веління зверху не було шансу лишитися живим.

тільки за тяжкі злочини, а й за незначні провини, про що розповідається в документальному фільмі «Штрафники», створеному кінорежисером Львом Даниловичем на ЦСДФ. Це було продовженням довоєнної репресивної політики, коли за цвях, винесений із заводу, за колосок пшениці, зірваний на колгоспному полі, давали три-чотири роки ув'язнення. Тоді була потрібна армія безплатної робочої сили, яку посилали на найтяжчі роботи. А на війні теж були потрібні підрозді-

ли, якими можна було затикати всі «дірки», виправляти промахи, вести розвідку боєм, коли заради виявлення вогневих засобів противника гинули на полі бою сотні — адже життя засуджених нічого не було варте... От і гнали в саме пекло війни штрафні батальйони.

Кадри документальної кінохроніки зафіксували атаку штрафного батальйону: видно тільки спину і... націлений в них станковий кулемет. У фільмі розповідається не лише про жорстокість війни, а й про ту надмірну жорстокість, привнесену в неї сталінським режимом. За тих обставин, що склалися, накази №270 і №227,

очевидно, були необхідними, але їхнє бездумне виконання, яке супроводжувалося неймовірною жорстокістю, з якою здійснювалися всі репресії того часу, додавало до неминучих втрат ще й вимушені. І скільки загинуло

штрафників у розвідках боєм та під кулями загороджувальних загонів, напевно, ніколи не стане відомо, оскільки втрати цих підрозділів не бралися на облік.

Вражає своєю жорстокістю вбивство свого своїми: засуджений копає для себе могилу, вилазить з неї і стає під кулі. Можливо винний, а може й ні... Розстріли іноді виправдовують, посилаючись на тодішні важкі часи, але ж їх і створюють самі люди. Застосовувалося в період війни таке виконання вироку, як повішення. На засудженого вішалася табличка з написом «Изменник Родины».

Накази №270 і №227 робили солдатів і командирів безправними, приреченими навіть тоді, коли вони завдяки своїй військській доблесті виривалися з ворожих лабет. Вони не передбачали можливості врахування конкретної ситуації, відкидали будь-який маневр. А отже, без веління зверху не було шансу лишитися живим. Втрачалася роль командира, який міг би блискавично оцінити ситуацію на місці і прийняти правильне рішення, тим самим зберігши життя своїх підлеглих.

Вважаючи «людські резерви нашої країни невичерпними», Сталін вимагав суворого виконання своїх наказів. Після вигнання Червоною армією німецьких військ із Східної Європи йому здавалася можливою реалізація своїх завойовницьких планів. Однак союзники перешкодили здійсненню цих мрій, що й призвело невдовзі до виникнення «холодної війни» між ними й СРСР.

Людмила ЗАГОРОНЮК

СУЧАСНИЙ БРОНЕЖИЛЕТ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Попередниками сучасного бронезилета були кольчуга та цільнометалева кіраса. Щось на зразок кіраси — «сталевий нагрудник» використовувався бійцями інженерних штурмових батальйонів Червоної армії під час Другої світової війни. Він захищав від куль та уламків і допомагав бійцям вести активні наступальні дії на передньому краї.

У середині ХХ ст. в американській армії з'явились м'які бронезилети, виготовлені з багатошарової нейлонової тканини, що застосовувались під час війни у В'єтнамі. Медична статистика показала, що близько 70% уражень припадає на тулуб (від шиї до паху). При цьому 72–75% уражуючих елементів були уламками снарядів, мін та гранат вагою від 0,1 до 1,1 г.

Ще більшого поширення бронезилет як засіб балістичного захисту тіла набув після застосування при його виготовленні тканин на основі надміцних ниток з пара-арамідного матеріалу КЕВЛАР, що був винайдений співробітниками компанії ДЮПОН у 1965 р. Слід зауважити, що завдяки своїм унікальним властивостям високоміцні волокна КЕВЛАРУ знайшли широке застосування в різних галузях промисловості, зокрема для армування автомобільних шин, ременів, шлангів високого тиску, конвеєрних стрічок, оптико-волоконних кабелів, створення легких композитних структур для аерокосмічної промисловості, кораблебудування тощо.

Сучасний бронезилет — це складна система, яка має відповідати досить суперечливим вимогам:

- мати стійкість до необхідного виду загроз відповідно до стандартів та конкретних вимог користувачів;
- захищати якнайбільшу площу тіла;
- мати якнайменші заперешкодні ушкодження;
- мати невелику вагу;

КЕВЛАР® — зареєстрована торгова марка компанії ДЮПОН

— бути комфортним та зручним у користуванні.

Вдалий бронезилет — це завжди компроміс між вище наведеними вимогами та іншими факторами, в числі яких його вартість. Тому відбувається постійний процес удосконалення моделей, в якому беруть участь користувачі, виробники бронезилетів, матеріалів та компонентів.

Види сучасних бронезилетів:

- скритого ношення (для важливих персон, охоронців, оперативних співробітників спецслужб);
- поліцейської відкритого ношення (в тому числі підсилені для антитерористичних підрозділів);
- загальновійськовій (протиуламкові та протиккульові);

— спеціальні (проти холодної зброї, жіночий, плаваючий, мисливський та ін.).

Функціонально бронезилет призначений для захисту шиї, тулуба та паху. Він складається з м'якої частини та бронепластин (з металу, кераміки або композитів). М'яка частина складається із чохла бронезилета, балістичних пакетів з пара-арамідної тканини (КЕВЛАР) та антитравматичних шарів. У залежності від вимог споживача конструкція може передбачати змінний захист шиї та паху.

Для військового бронезилета важливо, щоб його конструкція гармонійно вписувалась в загальну систему захисного одягу, спорядження та зброї. Такий підхід не завжди мав місце в різних арміях світу. Багатьом читачам, мабуть, знайомі недоліки (вага та незручність) бронезилета часів війни в Афганістані «655–15». Сучасні програми модернізації озброєння та оснащення солдатів в різних країнах світу передбачають комплексний підхід.

Основними балістичними загрозами на сучасному полі бою (для миротворців — це вулиці та площі міст) є

кулі та уламки мін, гранат та снарядів. Починаючи з війни у В'єтнамі, військовий бронезилет був розрахований для захисту від уламків. Його м'яка конструкція дозволяла ефективно захищати від уламка масою трохи більше 1 г при його швидкості до 400 м/сек. Згодом, під час локальних конфліктів, виникла потреба захищати бійців від автоматних та гвинтівочних куль різної енергії та конструкції. Основним захисним елементом від цих загроз стали бронепластилини.

Для уніфікації, спрощення розробки, виготовлення, приймання та застосування бронезилетів були розроблені національні та міжнародні стандарти:

- стандарт національного інституту юстиції США NIJ-0101.04 «Балістичні властивості засобів особистого захисту»;
- військовий стандарт США MIL-STD-662E «Балістичні випробування V50 засобів захисту»;
- стандарт НАТО STANAG 2920 «Методи балістичних випробувань

для матеріалів особистого захисту та бойового одягу» (щодо випробувань стандартними імітаторами уламків по V50);

- державний стандарт Російської Федерації ГОСТ Р 50744-95 «Бронеодяг. Класифікація та загальні технічні вимоги»;
- національний стандарт України ДСТУ В 4104-2002 «Засоби індивідуального захисту. Вироби бронезахисту. Методи контролю балістичної стійкості бронезилетів».

Суттєва відмінність стандартів країн НАТО від стандартів України та Росії полягає в тому, що на відміну від свинцевих куль НАТО на території СНД найбільшого поширення набули кулі зі сталевим осердям. Такі пістолетні та гвинтівочні кулі мають більшу пробивну спроможність.

Найбільш типове рішення щодо військових бронезилетів згідно з існуючими стандартами та специфікаціями: балістичний пакет м'якої частини захищає від уламків, а захистом від куль є бронепластилини, котрі захищають життєво важливі органи.

Сучасними тенденціями розвитку бронезилетів є:

- зменшення їхньої ваги за рахунок застосування наступних поколінь арамідних волокон KEVLAR® NFT для м'якої частини та використання кераміки для композитних бронепластин, інших технічних рішень;
- підвищення комфорту при носінні бронезилета за рахунок застосування матеріалів, що регулюють температурно-вологий режим тіла;
- запровадження балістичного захисту рук та ніг як елементу бойового одягу;
- введення бронезилета (як елементу захисту тіла) у модульний ком-

плекс бойового одягу солдата майбутнього.

Вага сучасного українського бронезилета складає 11–12 кг (з металевими пластинами). Передбачається розробити та запровадити виробництво бронезилетів з м'якою частиною вагою 2,5–3,0 кг та двома керамічними бронепластинами (на грудях та спині) по 2,0–2,5 кг кожна, тобто загальною вагою 7,0–8,0 кг. Це при четвертому класі захисту (за українським стандартом) життєво-важливих органів від ураження кулею ЛПС (7,62 x 54R) снайперської гвинтівки Драгунова. Безумовно, такий виріб буде значно дорожчим.

Вкрай важливо розуміти, що бронезилет не може бути універсальним для всіх військових професій. Реальні загрози та тактика дій суттєво відрізняються у розвідника, водія БТРа, снайпера, десантника, пілота гелікоптера, моряка. Для кожного з них має бути свій бронезилет зі специфічними властивостями, наприклад плаваючий бронезилет для моряків.

На Україні є досвідчені розробники та виробники бронезилетів, науковці, фахівці, що постійно працюють над удосконаленням засобів балістичного захисту. Одним із свідчень цього є те, що у 2003 р. вперше в Україні балістичною лабораторією Національної академії оборони України були проведені випробування за методом V50 «м'якою» кулею пістолета ТТ та імітатором уламка по STANAG2920.

Родини українських військових можуть бути впевнені, що бійці та офіцери надійно захищені бронезилетами з КЕВЛАРУ.

**Сергій ЗАВАДСЬКИЙ,
Микола СТЕЛЬМАХ,
компанія ДЮПОН**

«ТРОЯНСЬКИЙ КІНЬ»

В АНГАРАХ АМЕРИКАНСЬКИХ ВПС

Ця історія розпочалася в лютому 1977 р. Офіцер ЦРУ, який працював у посольстві США в Москві, знайшов під склоочищувачем своєї автомашини записку. Її автор повідомляв, що має доступ до військової

інформації, і пропонував зустрітися. Через кілька тижнів з'явилася інша записка, до якої додавався опис деяких технічних характеристик однієї з радянських радарних систем.

Проте керівництво ЦРУ не поспішало розкривати свої об'єкти. Приблизно тоді КДБ затримав «цереушника» з посольської резиденції. Розвідника вислали із СРСР, і директор ЦРУ Тернер наказав особовому складові резиденції посольства у Москві перейти на «режим мовчання». Всі зустрічі з агентурою в Радянському Союзі та Східній Європі було скасовано. Адмірал Тернер запідозрив, що ця записка є пасткою. Стало відомо, що росіяни ведуть спостереження за американським і британським посольствами 24 години на добу. Хто ж буде ризикувати?! Тільки той, кому немає чого втрачати, оскільки він не справжній шпигун, а діє з волі КДБ.

Однак резидент ЦРУ в Москві Гарднер Гаснун Хетеуей боявся випустити того, хто сам напрошувався в тенту, і попросив дозволу зателефонувати автору записки за номером, зазначеним в одній із них. Директор ЦРУ неохоче погодився. «Ми одержали вашу записку, — сказав Хетеуей чоловікові, що взяв слухавку. — У кабіні, другій ліворуч від входу до Інституту радіопромисловості, для вас є пакет».

Американський розвідник зустрівся з добровільним рекрутом. «Мое ім'я Адольф Толкачов, я — провідний спеціаліст аеронавігаційних систем», — відрекомендувався непоказний чоловік. Так розпочався його важкий «роман» із ЦРУ, що тривав майже вісім років... Надалі Хетеуей підтримував зі «СФІЕ» (оперативний

За всю свою історію Сполучені Штати не мали такого рентабельного шпигуна. Прибуток, отриманий американцями від спільного підприємства ЦРУ — «СФІЕ», становив приблизно двадцять мільярдів доларів.

псевдонім Толкачова) особистий зв'язок, що свідчило про величезне значення, що надавалося інформації, яка надходила від Толкачова. А вона була суперважливою.

Перш ніж КДБ зацікавився особою Толкачова, той встиг передати американцям інформацію про електронні системи керування, які використовувалися винищувачами МіГ-29, а також про контрзаходи для уникнення американських літаків і радарів.

За період співпраці ЦРУ встигло акумулювати на рахунках «СФІЕ» у банках США понад два мільйони до-

ларів. Але американці вважали, що ця сума незначна порівняно з вартістю інформації, яку надавав Толкачов. По суті, цей агент виправдав усі бюджетні витрати ЦРУ, що були спрямовані на викриття таємниць радянської авіаційної радіоелектроніки. Американці поділилися здобутою інформацією зі своїм союзником на Близькому Сході, і незабаром араби, чії військово-повітряні сили були на 99% укомплектовані МіГами, виявили їхню вразливість і досяжність для засобів ізраїльської ППО.

Історія продовжувалась, і в ній з'явилася нова фігура.

...Едвард Чі Ховард був звільнений у травні 1983 р., коли з'ясувалося, що до роботи в Управлінні під час служби в корпусі миру він вживав наркотики. Разом з дружиною Ховард переїхав до Санта-Фі, столиці штату Нью-Мексико, знайшов там роботу, але так і не зміг забути образу на ЦРУ. Почав пиячити. У лютому 1984 р., під час сварки в барі, Ховард вихопив пістолет і вистрілював у стелю. Суд визнав його винним. Але оскільки в минулому судимостей він не мав, то його звільнили, обмежившись умовним покаранням — підпискою про невиїзд

і призначенням примусового лікування в психіатричній клініці.

Через три місяці Едвард Ховард, порушивши підписку, вилетів у тижневий тур до Європи начебто для закріплення реабілітаційного курсу. 21 вересня 1984 р. він переступив поріг радянського консульства у Відні...

Мистецтво контршпигунства — це сутічка інтелектів. Отримавши навідуку від Ховарда, радянські контррозвідники обережно з'ясували, до розробки яких наукових програм і проектів Толкачов має безпосередній доступ, а до яких виявляє інтерес, не обумовлений службовою необхідністю, замовляючи спеціальну літературу в бібліотеці Всесоюзного НДІ радіопромисловості.

Було від чого схопитися за голову: за останні сім років через руки «СФІЕ» пройшло багато документів під грифом «Цілком таємно». Виходить, багато оригінальних ідей, з якими встиг ознайомитися шпигун, уже працюють на супротивника. Все, чого було досягнуто в результаті неймовірних зусиль, за безцінь скуповано американцями.

КДБ вирішив розробити план заходів, які б нейтралізували чи звели до мінімуму нанесені збитки. Вирішили, що Толкачова можна використовувати як канал для передачі зовні привабливих, але по суті дезорієнтуючих ідей. У цьому радянські спецслужби мали багатий досвід. Досить згадати операцію «Хоровод». Проведена Головним розвідувальним управлінням (військова розвідка) спільно з Комітетом держбезпеки, вона стала класикою контршпигунства і дезінформації.

...Під час авіаційного параду в серпні 1955 р. в присутності іноземних дипломатів і військових аташе над Червоною площею протягом п'ятнадцяти хвилин ланка за ланкою пролітала армада важких бомбардувальників нового типу. Причому цих літаків виявилось набагато більше, ніж могли припустити іноземні розвідники. Створювалося враження, що з конвеєрів наших авіазаводів безперервно сходять сотні бомбардувальників. Насправді ж одна ескадрилья літала по колу, через кожні три хвилини з'являючись над головами приголомшених іноземців. Мета відволікаючого маневру полягала в тому, щоб створити ілюзію, нібито СРСР має намір збільшити міць своїх наступальних сил, кинувши весь промисловий потенціал на виробництво важких бомбардувальників. НАТО мість країна прискореними темпами будувала міжконтинентальні балістичні ракети.

План спрацював. Американці, незважаючи на те, що в їхньому розпорядженні була вивезена з післявоєнної Німеччини технологія виробництва ракет і її творець Вернер фон Браун, перейшли до розробки нових типів літаків, їх масового випуску і вдосконалення засобів ППО. У результаті США загальмували розвиток ракетобудування, згаяли час і втратили мільярди доларів, притосували свою систему протиповітряної оборони до відбиття наших авіаційних ударів.

І знову радянські спецслужби вирішили провести дезінформуючий маневр, розраховуючи на те, що «СФІЕ», який упродовж багатьох років обслуговував своїх хазяїв, вселив безумовну довіру до інформації, яка надходила до них. У ході вивчення абонентських карток секретної бібліотеки НДІ радіопромисловості було встановлено, що починаючи з 1981 р. Толкачов незмінно виявляв підвищений інтерес до технології створення нашого вітчизняного бомбардувальника-невидимки. Майже одночасно американці почали активно розробляти свій варіант літального апарату, не видимого для радарів, що отримав назву «Стелс» і був точною копією нашої «Невидимки». СРСР значно випереджав США в цьому напрямі, тому послуги «СФІЕ», підрядного постачальника надсекретної інформації, що стосувалася даного проекту, були б для супротивника подарунком долі. Вирішили «поділитися» з ним секретами літака-невидимки і тим самим змусити військово-промисловий комплекс США піти на невиправдано високі витрати.

Під час наступних відвідувань читального залу секретної бібліотеки «СФІЕ» отримав і передав своїм хазяям ту інформацію стосовно «Невидимки», про яку подбали радянські контррозвідники. Намагаючись якнайшвидше завершити будівництво диво-літака, інженери корпорації «Норроп», головного підрядника-виготовлювача, просто механічно копіювали радянську технологію, навіть не підозрюючи, що в бойові ангари ВПС Сполучених Штатів заганяють «троянського коня»... У цьому американські генерали змогли переконатися під час перших польотних іспитів у 1989 р. Приголомшливе відкриття: літак-невидимка був невидимим... лише для національної ППО! Звичайно, згодом американці доробили «Стелс», але для цього потрібні були чималі додаткові капіталовкладення.

Майор Сергій СОКОЛ

ЦРУ ПОБОЮЄТЬСЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У нещодавно розсекреченому дослідженні стверджується, що Центральне розвідувальне управління США на п'ять років відстає від усього світу в галузі використання високих технологій. З'ясувалося, що співробітники відділу розвідки ЦРУ практично не працюють з Інтернетом, використовують для збереження інформації примітивні бази даних і не мають звичайних для комерційних компаній комп'ютерних програм.

У доповіді, підготовленій колишнім співробітником ЦРУ, зазначається, що розвідники вважають технологію скоріше ворогом, ніж союзником, і не використовують майже ніякого унікального програмного забезпечення.

На звичайному робочому столі в ЦРУ — два телефони і два комп'ютери. Одна машина підключена до засекреченої системи, інша використовується для роботи в Інтернеті й обміну несекретними електронними листами. Так само і з телефонами — один з них захищений від прослуховування, інший — ні.

Набір з клавіатури, мишки і монітора — один на дві машини, але їх можна легко підключити до кожної з них за допомогою спеціального тумблера. Практично вся робота аналітика ЦРУ здійснюється в секретній мережі. Переміщувати інформацію з однієї системи в іншу, а також копіювати її на компактні носії можна тільки зі спеціального дозволу, повідомляє Бі-Бі-Сі. Навіть відправка секретної електронної пошти перевіреним особам утруднена — немає директорії адрес з можливістю пошуку, до того ж використовуються застарілі й мало кому відомі протоколи.

У базах даних ЦРУ добре зведена інформація з різних відділів агентства й інших розвідувальних джерел. Однак пошук організований дуже примітивно, і часто виявляється, що простіше й швидше зателефонувати колегам, ніж знайти інформацію в системі.

Автор опублікованої в журналі «Стадіз ін інтелідженс» доповіді Брюс Берковиц, колишній агент ЦРУ, пояснює це кількома причинами. Перша — міркування з погляду безпеки. Але замість того, щоб прорахувати, чи варті ризику зручності, що надаються технологіями, всі ризики просто відкидаються. Інші причини: брак коштів, організаційна інертність та недостатньо налагоджений зв'язок між відділами ЦРУ.

ЕКСПРЕС - інформація

Сінгапурська компанія «Singapore Technologies (ST) Kinetics» завершила розробку дослідного зразка БМП Terrex 8 x 8. Уперше цей проєкт був заявлений на міжнародній виставці у Лондоні в 2001 р., і відтоді випробування машини проводяться в Ірландії, Сінгапурі та Великобританії. Планується, що створення другого зразка завер-

шиться на початку 2004 р. Це буде машина-амфібія з двома водометними рушіями, оснащена дистанційним пультом керування вогнем для автоматичного гранатомета калібру 40-мм та кулемета калібру 7,62 мм. «ST Kinetics» нещодавно підписала угоду з турецькою компанією «Otokar» щодо підготовки вимог сухопутних військ МО Туреччини до колісної бронемашини Yavuz.

У серпні минулого року західні ЗМІ повідомляли, що в США розробляється зброя космічної епохи — бомба гама-випромінювання, здатна проникати у надглибокі бункери. Порівняно з атомною бомбою ця зброя не викликає такої потужної ударної хвилі, але енергія, що вивільняється при цьому, у тисячі разів

більша. Дослідження тільки-но розпочалися. Технічні проблеми, пов'язані із створенням цієї зброї, можуть бути настільки серйозними, що їх вирішення триватиме декілька десятирок. Однак деякі військові вважають, що перші випробування будуть проведені у 2005 р.

Швеція зацікавлена в поставках 14 нових винищувачів JAS-39 Gripen для ВПС Чехії, причому за ціною літаків, що були у користуванні. Шведська сторона також підготувала офсетну програму, вартість якої складає 150% вартості поставок літаків. Крім Швеції, свої пропозиції чеській стороні запропонували Бельгія, Голландія, США та Канада. Йдеться про F-16, F/A-18. Чеська сторона зацікавлена в оренді 12 одномісних та 2 двомісних літаків за ціною, що не перевищує 1,5 млрд чеських крон на рік. Після закінчення оренди Швеція планує запропонувати продаж літаків за прийнятною для чеської сторони ціною.

Фахівці японської компанії сконструювали найменший робот-вертоліт у світі, презентація якого пройшла на міжнародній виставці роботів-2003 у Токіо. Вага крихітного літального апарата складає 8,9 г, висота не перевищує 7 см. Вертоліт оснащений двома рядами лопатей, що під час роботи обертаються у різні сторони; їхній розмах складає 13 см. Робот укомплектований надлегким мотором і системою, що дозволяє йому балансувати у повітрі. Головне призначення апарата — допомагати людям боротися з наслідками стихійних лих. Завдяки своїм розмірам та наявності фотокамери вертоліт здатний проникати в місця, не доступні для людини.

Найближча мета розробників — створення живильного елемента, що дозволив би вертольоту літати в автономному режимі. Поки що цей «літаючий мініфотоапарат» живиться за рахунок прикріпленого до нього тонкого кабеля.

Міністерство оборони США планує використання матеріалів, створених на основі штучної павутини. Нитка павутини має міцність кевлару (матеріалу, з якого виготовляють бронезилети), але в шість разів еластичніша. Теоретично вона здатна зупинити автомобіль, що рухається на повній швидкості.

Новий багатоцільовий літак Eurofighter Typhoon, який у серпні 2003 р.

отримав німецький Luftwaffe, мав значні технічні проблеми, що затримали поставку літака на 9 місяців. За повідомленням німецьких ЗМІ, крім технічних мали місце проблеми, пов'язані з озброєнням літака. Керівництво EADS підтвердило, що перші Eurofighter мали певні ускладнення, які були усунуті. Уряд Німеччини планує придбати 18 літаків Eurofighter вартістю 18 млрд дол. США. На початку вересня 2003 р. перша партія машин надійшла до Іспанії, Великобританії та Італії. Ці країни планують придбати 620 літаків, 18 машин придбає Австрія. Зацікавленість виявила також Греція.

Після відмови Німеччини продати 155-мм гармати PzH 2000 SPG виробництва Kraus-Maffei Wegmann турецька сторона у 2002 р. зупинила свій вибір на гарматі корейського виробництва. Були проведені випробування двох прототипів, після чого узгоджені обсяги першої поставки — 8 гармат. Гармата Firtina має такі ТТД: маса з боекомплексом — 47 т, двигун MTU 881 потужністю 1000 к.с. з автоматичною трансмісією Allison X1100-5A3; максимальна швидкість — 65 км/год. Турецька компанія «Aselsan» займалася розробкою бортової комп'ютерної системи управління вогнем для Firtina, яка дозволяє отримувати інформацію про ціль з командного пункту.

АРСЕНАЛ

**ЗЕНІТНИЙ РАКЕТНИЙ КОМПЛЕКС
«МОДЕРНІЗОВАНИЙ ХОК» (США)**

АРСЕНАЛ

7,62-мм КУЛЕМЕТ 6П41 «ПЕЧЕНЕГ» (РОСІЯ)

ЗЕНІТНИЙ РАКЕТНИЙ КОМПЛЕКС «МОДЕРНІЗОВАНИЙ ХОК» (США)

ЗРК середньої дальності «Advanced Hawk» прийнятий на озброєння армією США у 1972 р. Знаходиться на озброєнні країн — членів НАТО, Єгипту, Ізраїлю, Ірану, Саудівської Аравії, Південної Кореї, Японії. Складається із шести пускових установок, командного пункту AN/TSW-8, пункту автоматичної обробки даних AN/MSQ-95, РЛС виявлення та цілевказання AN/MPQ-50 та AN/MPQ-48, далекоміра AN/MPQ-51, РЛС підсвічування цілі AN/MPQ-46 (дві), ЗКР, засобів зв'язку, електроживлення та обслуговування. Одноступінчаста ЗКР MIM-23B виконана за аеродинамічною схемою «безхвостка» із хресто-подібним крилом і оснащена твердопаливним дворезимним однокамерним двигуном.

У носовій частині знаходяться напівактивна радіолокаційна головка самонаведення (під радіопрозорим обтічником із склопластику), бортова апаратура наведення та джерела живлення. ЗКР наводиться на ціль методом пропорціонального зближення. Бойове оснащення ракети має уламково-фугасну бойову частину, дистанційний підривник та запобіжно-виконуючий механізм. ПУ M192 являє собою конструкцію з трьох з'єднаних відкритих спрямовуючих, змонтованих на одноосному причепі. Зміна кута підвищення виконується за допомогою гідравлічного приводу. Поворот рухомої основи з ПУ здійснюється за допомогою приводу, розміщеного на причепі. Там же встановлені електронна апаратура керування приводами, що забезпечує наведення ракет, та апаратура підготовки ЗКР до пуску.

Для виявлення повітряних цілей, що рухаються на великих та середніх висотах, і визначення їх азимута й дальності, застосовується імпульсна РЛС цілевказання AN/MPQ-50. Її робота в діапазоні частот 1–2ГГц забезпечує низький рівень затухання електромагнітної енергії за несприятливих метеорологічних умов. Виявлення цілей на малих висотах, визначення їхнього азимута, дальності та радіальної швидкості забезпечується РЛС цілевказання AN/MPQ-48, що працює в режимі безперервного випромінювання.

ТТД:

Дальність стрільби, км:

максимальна42
мінімальна2,5

Висота ураження цілі, км:

максимальна.....20
мінімальна0,015

Час реакції, с12

Дальність виявлення, км:

на великій висотідо 100
на малій висотідо 60

Маса ЗКР, кг625

Маса БЧ, кг54

Швидкість польоту ЗКР, м/с900

7,62-ММ КУЛЕМЕТ 6П41 «ПЕЧЕНЕГ» (РОСІЯ)

7,62-мм кулемет 6П41 «Печенег» розроблений у кінці 1990-х рр. у ЦНДІТОЧМАШ. На той час кулемет ПКМ (ПКСМ) уже не відповідав вимогам, які висувалися до сучасних видів зброї. Кулемет випускається серійно Ковровським механічним заводом з 1999 р. «Печенег» призначений для вирішення вогневих завдань (знищення живої сили і ураження вогневих засобів противника) в інтересах як мотострілецької роти, так і мотострілецького батальйону. Він створений на базі ПКМ, але в його конструкції використовується майже 80% запозичених деталей і заготовок.

Основна відмінність кулемета «Печенег» від ПКМ полягає у використанні масивнішого ствола із змінною поперечною геометрією. Крім того, ствол екранований кожухом по всій довжині. За рахунок цього забезпечується його примусове охолодження за допомогою ежектора, що розміщений на зрізі дула. Це дало можливість збільшити вдвічі живучість ствола та відмовитися від застосування змінного. Екранування зовнішньої поверхні по всій довжині захищає його від дії бокового вітру та атмосферних впливів, що зменшує відведення середньої точки попадання через температурний вигін «гарячого» ствола.

Підвищена жорсткість нової конструкції дала змогу розмістити сошку на зрізі дула, що підвищило стійкість кулемета при стрільбі. Для екранування лінії візування струменів гарячого повітря до розігрітого ствола (попередження ефекту «марева», яке викривлює поле зору) над ним розміщена довга похила сталева планка. Вона може також використовуватися для переміщення кулемета. Нові тех-

нічні рішення забезпечили зниження похибки при наведенні кулемета на ціль, підвищили живучість ствола, збільшили густість автоматичної стрільби у порівнянні з ПКМ у 1,7 – 1,9 раза як із станка, так і з підпори.

ТТД:

Калібр, мм7,62

Маса, кг8,7

Довжина, мм1164

Патрон7,62 x 54

Початкова швидкість кулі, м/с825

Прицільна дальність, м1500

Темп стрільби, постр./хв.650

Ресурс без заміни ствола, постр.25 000

Місткість патронних коробок, патр.100 і 200

«КРАЩА МОДЕЛЬ УКРАЇНИ-2003»

Наприкінці минулого року у розважальному комплексі FreeDom пройшов конкурс «Краща модель України-2003». Організатори — модельне агентство «Роксолана» та агенція «The Best Model of Ukraine» доклали багато зусиль, аби перетворити його на феєричне шоу, що стало справжнім святом для киян.

І хоча шоу тривало близько трьох годин, промайнуло воно як одна прекрасна, неповторна мить. Дівчата зникали за лаштунками і знову з'являлися на подіумі, щоб вразити, шокувати, просто приголомшити глядачів своєю незрівнянною красою та елегантністю. Як, наприклад, одна з учасниць конкурсу — Катерина Велишаєва (на знімку).

За підсумками конкурсу пальму першості здобула 18-річна Анастасія Дроздова, професійна актриса балету і переможниця Elite Model look серед країн СНД.

Журі відзначило також 19-річну Ганну Карпушенко, «Королеву Криму», і «Міс Чернігів» Катерину Лаврентьеву. Ймовірно, що одна з переможниць представлятиме Україну у таких престижних міжнародних конкурсах, як «Краща модель світу-2003» (Стамбул), «Міс краща модель світу» (Пекін) та «Краща модель СНД».

**Оксана
ШПОРТЬКО**

Фото з архіву МА «Роксолана»
та агенції «The Best Model of Ukraine»

ЗАСПІВАЙМО, БРАТТЯ?..

або Чому за дванадцять років нашої незалежності не з'явилося жодної пісні на військово-патріотичну тематику, яка б стала справжнім шлягером

Мабуть, зайве говорити, що значить пісня для українця. Споконвічно наші предки мали свої герби, прапори та пісні, які ставали гімнами. Ця символіка упродовж багатьох століть вбирала по краплині народний героїзм та мудрість і випромінювала їх потужними

струменями натхнення у часи лихоліть.

Сьогодні майже кожна військова частина має свій прапор і герб. А де ж пісня, де гімн, про силу якого ми говоримо? Чому нині не лине те багатоголосся, що колись здатне було надихати на подвиги?

«ОЙ, НА ГОРІ ДВА ДУБКИ...»

Я став свідком такої ситуації. Батько приїхав до військової частини провідати сина-солдата. Стоїть біля КПП і сміється, аж заходить ся. Син розгублено й ніяково дивиться на батька і второпати не може, що з ним сталося. А той і каже: «Скільки живу, а такого ще не бачив! Застольні українські пісні тепер співає військо!» І дійсно, на плацу марширував солдатський стрій, яким з трибуни командували два офіцери. А шеренги безупинно співали: «Ой на горі два дубки...», рівняючись на трибуну. Картина і мені видалась досить кумедною...

У якості стройових пісень наше військо з перших днів свого існування використовує народні застольні, жнивварські, в кращому випадку козацькі похідні пісні. Невже немає сучасних аналогів козацьких пісень? Виявляється, дещо є. Вже видано

декілька збірок сучасних українських стройових пісень. Написані вони здебільшого військовими музикантами, диригентами військових оркестрів. На жаль, відтворити їх здатні далеко не всі військові частини, оскільки не мають штатного оркестру. Та й самі збірки видані таким малим накладом, що далі столичного гарнізону не поширились.

Упевнений, кожна військова частина повинна мати свою власну стройову пісню, свій гімн. І це не така вже і велика проблема. Адже є багато талановитих військових, які пишуть пісні. Та й цивільні композитори із задоволенням писали б, якби армія хоч якось заохочувала їх.

«ЧЕРВОНА КАЛИНА, ЛИСТЯЧКО ЗЕЛЕНЕ...»

Дуже буйно починала розростатися «Червона калина» — всеукраїн-

ський конкурс військової пісні. Але з роками дедалі глибше поринала у забуття. Чому ж так сталося, що єдиний конкурс, який згуртував і професіоналів, і аматорів навколо військової пісні, почав занепадати? Зрозуміло, що телебачення не висвітлюватиме мистецький конкурс, в основу якого покладено самодіяльність. Але можна пригадати ті часи, коли аналог нинішньої «Калини» збирав біля екранів телевізорів майже всю країну. Всесоюзний фестиваль солдатської пісні знаходив нові таланти, відкривав нові імена. Естрадні зірки також не цуралися пісень на військову тематику, піднімаючи тим самим престиж армії. Наприклад, пісня «У солдата вихідний» була дуже популярною у війську.

А що написано за роки незалежності? Нині фестиваль військової пісні проходить у місцевих будинках

офіцерів. І проводиться він здебільшого для того, щоб відповідні начальники у річному плані могли поставити відмітку «виконано». А самі виконавці й автори пісень про армію залишаються невідомими для широкого загалу. Тобто немає навіть найменшого стимулу для творчості військових. Щоправда, були спроби популяризувати військову авторську пісню на Першому національному телевізійному каналі. Всі, мабуть, пам'ятають, як декілька років тому по завершенні передачі «Нова армія» лунали пісні про сучасну військову службу. Спеціально до Дня захисника Вітчизни силами Центральної телерадіостудії МОУ був знятий відеокліп на пісню «Офіцери України», а до Міжнародного жіночого дня — відеокліп на пісню «Офіцерська дружина».

І це заслуга винятково військових. Адже написав пісні військовий, відеокліпи знімали теж військові, аранжував і виконав пісні прапорщик Юрій Куплівацький у супроводі військового ансамблю.

«КОМБАТ, БАТЯНЯ...»

У північного сусіда проблем з військово-патріотичними піснями, здається, немає. Ці пісні виходять окремими збірками на дисках та касетах, і люди із задоволенням їх купують і слухають. Причому не лише в Росії. Взяти хоча б «Офіцерів» Олега Газманова, пісню, яка не втрачає популярності вже багато років, просто танцювальні пісні «А я люблю военных» та «Младший лейтенант». А якщо торкнутись творчості гурту «ЛЮБЭ», то можна знайти цілу енциклопедію військово-патріотичного спрямування: «Солдат», «Давай за...», «Там за туманами», «Комбат», «Самоволочка», «После войны»...

Навіть примадонна російського шоу-бізнесу Алла Пугачова не обійшла своєю увагою військову тематику, включивши до свого пісенного репертуару жартівливу пісню «Настоящий полковник». А як, наприклад, народився на світ останній хіт російського поп-простору «На границу», що його виконав Леонід Агутін та «Отпетые мошенники»? Прикордонна служба Федеральної служби безпеки Російської Федерації (!) пану Леоніду написати запальну пісню про прикордонників. І зовсім не випадково у виконанні пісні взяли участь юнаки призовного віку. Якщо російські військові замовляють пісні, щоб підняти престиж прикордонних військ, значить, існують якісь проблеми... А тепер згадаємо, що пісня з'явилась одразу

після того, як виникла проблема на прикордонній ділянці в районі Тузлі.

Та як би там не було, але всі згадані пісні не наші. Мабуть, музичні твори на військову тематику не можуть мати у нашій країні комерційного успіху. Саме тому до їх написання і виконання не звертаються наші автори і виконавці. В українському війську сьогодні багато проблем, пов'язаних з реорганізацією. Але невже на такий простий і ефективний спосіб підняти свій імідж, як пісня, немає коштів?

Конкурси військової пісні якщо і проводяться, то переможці нагороджуються такими мізерними преміями, що це аж ніяк не стимулює ні морально, ні матеріально.

«ЩОБ НАША ДОЛЯ НАС НЕ ЦУРАЛАСЬ...»

Чому ж українські митці не торкаються військової теми у своїй творчості? Що потрібно для того, щоб активізувати популяризацію армії на українській естраді і в шоу-бізнесі? Із цими запитаннями ми звернулися до наших митців.

Микола Мозговий — композитор і співак, народний артист України:

— Щоб композитори і поети писали пісні про армію, треба її любити. Любов ця має бути всенародною. А щоб народ любив і поважав армію, вона повинна принаймні робити щось важливе для своєї Вітчизни. Але всі ж ми бачимо, в який бік змінився імідж армії у світлі останніх подій...

Дмитро Гнатюк — співак, народний артист України:

— Ще не настав час оспівувати військо України. Воно, власне, має будити і піднімати дух патріотизму. Зараз у збройних силах відбувається багато змін, саме тому і немає необхідної стабільності. А коли митці відчують міць армії, тоді й почнуть співати про неї пісні. Особисто я вірю, що цей час не за горами.

Генерал-майор Володимир Деркач — начальник військово-оркестрової служби Міністерства оборони України:

— Українські співаки і композитори, естрадні зірки повинні заробляти гроші, щоб вкладати їх у свій бізнес, творчий розвиток. Творити — їхня професія, саме своїм талантом вони заробляють кошти на утримання себе і своїх сімей. А що можуть запропонувати їм військові? Наприклад, на святкування Дня української міліції у минулому році було багато «дорогих» виконавців. А на святкування Дня Збройних Сил України організатори не змогли дозволити собі запросити жодного відомого співака. На жаль,

кошти для проведення подібних заходів не виділяються. А конкурси військової пісні якщо і проводяться, то переможці нагороджуються такими мізерними преміями, що це аж ніяк не стимулює ні морально, ні матеріально. Отож всі творчі надбання, які ми нині маємо, заслуга винятково військових диригентів та небагатьох ентузіастів.

«БЕРИ ШИНЕЛЬ...»

Старше покоління військовослужбовців не забуває фронтові пісні. Існують сотні пісень часів Другої світової війни, які пережили авторів і переживуть їхніх правнуків. Йдеться не стільки про зміст, скільки про енергетику пісень,

більшість з яких могла б стати гімном нашого війська. Адже одним з найголовніших завдань кожної держави є патріотичне виховання молоді.

На щастя, ми ні з ким не воюємо. Але ж армія! Є її миротворчий контингент в багатьох кінцях світу, є свої герої і яскраві приклади патріотизму! І ми маємо поетів і композиторів, співаків і музикантів, які повинні звернутися до військової тематики, щоб увічнити у піснях героїзм і мужність українського воїна.

Пісні про походи і подвиги козаків, яким уже не одна сотня років, дійшли до наших днів, і ми їх співаємо. А чи співатиме хтось наші пісні? Що ми залишимо своїм нащадкам? Де та пісня, що змусить бриніти їхні душі? Хто згадає солдати і офіцерів, які не втомно будували нову армію? Здається, вже настав час замислитись над створенням духовного спадку для прийдешніх поколінь.

Майор Тарас БОРОВОК

ТОВ «ВІДЗНАКА» ПРОПОНУЄ:

ВИШИВКА- ВСІ ВИДИ ПОСЛУГ

ВІД РОЗРОБКИ ДИЗАЙНУ ДО ГОТОВИХ ВИРОБІВ

(прапори, штандарти, вимпели,
краватки з логотипом замовника,

емблеми, погони, картини, суперобкладинки,
вишивка на елементах крою
та готових виробих.)

Наша адреса:
Україна, 01010, м. Київ
вул. Аніщенко, буд. 17
тел./факс: 290 1413
виробництво: 251 1181
устаткування: 251 1182
матеріали: 251 1183
E-mail: office@vidznaka.kiev.ua

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

СПІВСТАВЛЯТИ ЧИ ПОРІВНЮВАТИ?

Слова *співставляти* немає в українській літературній мові. Люди, котрі користуються цією калькою з російської (*співставляти* від *сопоставлять*), роблять помилку, оскільки існують давні українські відповідники *зіставляти* і *порівнювати*, що передають те саме поняття. «Надто яскраві були враження минулого тижня, коли порівняли їх з подіями попереднього».

БОЛЮЧИЙ — БОЛІСНИЙ — БОЛЮВИЙ

Болючий. 1. Пов'язаний з фізичним відчуттям болю: *болюча рана, болючий зуб, болючий удар*. 2. Такий, що викликає смуток, важкі почуття: *болюча правда, болюче питання*.

Болісний. 1. Хворобливий: *болісний вигляд*. 2. Те саме, що **болючий**: *болісні думки, болісний крик, болісна гримаса*.

Болювий. Пов'язаний з болем: *больове відчуття, больовий подразник, больовий синдром, больова чутливість*.

ЗАКОРДОН — ЗА КОРДОН — ЗАРУБІЖЖЯ

Закордон. Чужоземні зарубіжні країни. *Про закордон я мріяв у дитинстві*.

Закордонний. Який міститься, живе, здійснюється, виготовляється або видається за кордоном, пов'язаний з виїздом за кордон тощо: *міністерство закордонних справ, закордонний паспорт, закордонні друзі*.

За кордон. Перебування поза межами своєї країни. *Поїхав у відрадження за кордон*.

Зарубіжжя. Те саме, що **закордон**: *близьке зарубіжжя, далеке зарубіжжя*.

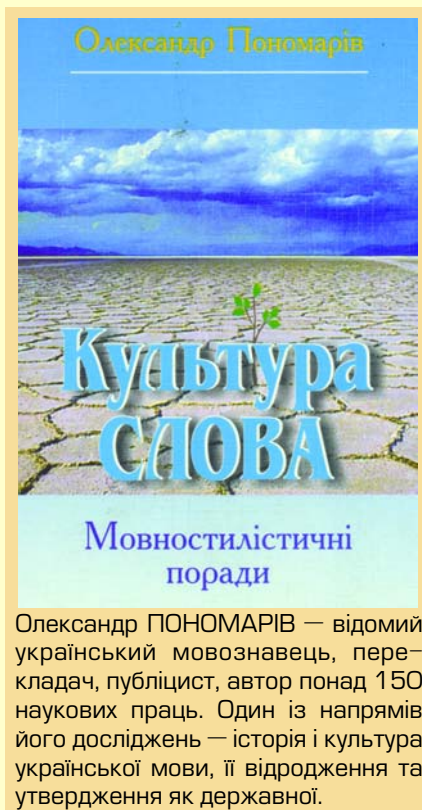
Зарубіжний. Який міститься, перебуває, здійснюється за рубежем: *зарубіжна культура, зарубіжна преса, зарубіжні гості*.

ЛІТНИЙ — ЛІТНИЙ — ЛЬОТНИЙ

Літний. Який стосується літа; немолодий: *літній день, літній чоловік*.

Літний. Який стосується польоту: *літна погода, літна смуга*.

Льотний. Який стосується польоту літальних апаратів, призначений для льотчиків; який стосується професії льотчика; здатний

Олександр ПОНОМАРІВ — відомий український мовознавець, перекладач, публіцист, автор понад 150 наукових праць. Один із напрямів його досліджень — історія і культура української мови, її відродження та утвердження як державної.

літати (про комах, птахів тощо): *льотний склад, льотні ночі, льотне поле, льотний комбінезон, льотна майстерність, льотні бджоли*.

НАДЛЮДСЬКИЙ — НЕЛЮДСЬКИЙ

Надлюдський. Який перевищує звичайні людські якості, властивості, можливості, дуже сильний тощо: *надлюдський розум, надлюдська працьовитість*.

Нелюдський. 1. Не властивий людині, не такий, як у людей; незвичайний: *нелюдський біль, нелюдська втома, нелюдські умови*. 2. Дуже

жорстокий, деспотичний: *нелюдська жорстокість, нелюдська лють*.

ОСОБА — ОСОБИСТІТЬ — ОСОБИНА

Особа. Окрема людина, індивід; людська індивідуальність, особистість; граматична категорія дієслів: *службова особа, невідома особа*.

Особистість. Окрема людина з погляду її культури, особливостей характеру, поведінки тощо; індивідуальність: *неповторна особистість, видатна особистість*.

Особина. Окремий живий організм: *поодинокі особини зайця*.

ГЕРОЇЧНИЙ — ГЕРОЙСЬКИЙ — ЗВИТЯЖНИЙ

Героїчний. 1. Сповнений героїзму, доблесті; здатний до подвигів; багатий на подвиги: *героїчний вчинок, героїчний подвиг, героїчний захисник, героїчний час, героїчні зусилля*. 2. У якому розповідається про подвиги героїв: *героїчний епос, героїчний літопис, героїчна поема*.

Геройський. Те саме, що **героїчний** 1, але вживається рідше: *геройська рота, геройський тон*.

Звитяжний. Те саме, що **героїчний** 1: *звитяжний полк, звитяжні бійці*.

ДІСТАВАТИ — ЗДОБУВАТИ

Діставати, дістати. Вживається у значенні «здобувати, відшукувати щонебудь, долаючи труднощі; одержувати щось»: *діставати потрібні відомості, діставати гроші, діставати допомогу, діставати освіту, діставати звання, діставати нагороду, дістати роботу, дістати назву, діставати вказівку, дістати розпорядження, дістати хворобу, дістати наказ, дістати рішучу відсіч*.

Здобувати, здобути. Вживається у значенні «оволодівати чим-небудь у бою, наполегливо досягати чогось»: *здобувати місто, здобувати волю*.

МОРЯК — МАТРОС

Моряк. Той, хто служить на флоті (торговельному, риболовецькому, військовому тощо); людина, досвідчена в морській справі. *Там стояв моряк у білому кітелі*.

Матрос. Рядовий військовий флоту, а також службовець суднової команди в цивільному флоті. *Можна стати матросом, побувати в чужих краях*.

НЕПРАВИЛЬНО

за нашою думкою на нашу думку
по жовтень включно до жовтня включно
приносити шкоду завдавати шкоди
сподіватися кращих часів сподіватися на кращі часи
проводити ремонт робити ремонт
звертатися за допомогою звертатися по допомогу
приступати до праці ставати до праці
протирічити собі суперечити собі
скомпроментувати скомпрометувати
вибрати представника обрати представника
заказати костюм замовити костюм
носити характер мати характер
губити природу нищити природу
рік тому назад рік тому
повинні були бути мали бути
пред'являти вимоги ставити вимоги
всупереч очікуванням всупереч сподіванням

ПРАВИЛЬНО

на нашу думку
до жовтня включно
завдавати шкоди
сподіватися на кращі часи
робити ремонт
звертатися по допомогу
ставати до праці
суперечити собі
скомпрометувати
обрати представника
замовити костюм
мати характер
нищити природу
рік тому
мали бути
ставити вимоги
всупереч сподіванням

НАЙРОЗУМНІШИЙ ВІЙСЬКОВИЙ

Сучасний телевізійний простір заповнюють все нові й нові шоу-програми, що створюються за принципом інтелектуальних змагань учасників. Мабуть, найяскравішим серед новітніх програм такої спрямованості стало ігрове шоу «Найрозумніший». Певної інтриги цьому телепродукту додало відчуття здорової міждержавної конкуренції, адже, за задумом режисера, титул «Найрозумнішого» виборюють по 12 гравців з України і Росії. Кореспонденту «Війська України» випала нагода поспілкуватися з переможцем телегри на звання «Найрозумнішого військового», нашим співвітчизником капітаном 3-го рангу запасу Леонідом ПАНЮШКІНИМ.

— **Леоніде Володимировичу, що спонукало Вас взяти участь у грі?**

— Я вважаю, що усіх нас зацікавив Ворошилов, коли створив свою гру «Що? Де? Коли?». Пам'ятаю, тоді я був уже лейтенантом. Ми всім екіпажем сиділи, дивилися телевизор, і я замислився: «Чи зможу я зіграти так, як вони?». Навіть одного разу спробував. Тоді шістка Блінова саме набирала групу — це ті «знатоки», яких ми зараз дуже добре знаємо: Блінов, Друг, Двінгатин. Я, отримавши запитання, почав шукати на них відповіді й раптом зрозумів, що не зможу. Після цього якимось заспокоївся: ну, не треба й не треба.

Пізніше з'явилася гра «О, щасливчик!». Мені говорили, мовляв, давай, там усе так просто. Та, як на мене, це гра не стільки на знання, скільки для інтересу. Потім з'явився «Дев'ятий вал». Вже тут, в Україні. Я написав туди листа, і мене запросили на зйомки. Зіграв. Передача була дуже цікава, та чомусь не пішла в ефір. Потім з'явилася банк-шоу «Сейф». Я зіграв,

і виграв. Згодом дружина говорить мені: «Ось тут найрозумнішого військового шукають, зателефонуй!» Зв'язався з організаторами. Спочатку по телефону запитання ставили, а потім вже на студії пройшов відбірковий тур.

— **Як Ви готувалися до гри?**

— Дружина мені багато допомогла. Я знав, що друге завдання — дешифрування закодованого слова — швидко не виконаю. Отже, довелося більше уваги приділяти підготовці до заключного змагання. Передивилися в Інтернеті велику кількість різних матеріалів. Обрали тему: «Історія Санкт-Петербурга». А далі тренувався запам'ятовувати квадрати із запитаннями. Дружина показувала їх мені на 10 секунд, а я намагався запам'ятати і свої, і деякі сусідні. Це, зрештою, і стало вирішальним у фіналі.

— **Леоніде, як Ви тренуєте свою пам'ять?**

— Здібності до запам'ятовування, я вважаю, є у кожної людини. Просто їх

треба постійно розвивати. Адже людина має чималий потенціал, певні таланти, але чомусь не всі це використовують.

— **Ви цікавитесь історією? Адже Ви обрали саме цю тему.**

— Як на мене, нашу історію треба вивчати на цвинтарі. Скільки видатних людей у Києві поховано! Про багатьох з них мало хто пам'ятає, але саме вони творили історію. Лук'янівський цвинтар я вже давно не відвідував, а ось на Байковому, на військовій ділянці, побував — повне запустіння! Там же унікальні люди поховані: генерали, полковники, герої світового масштабу! Я думаю, міністерство оборони може і повинне розподілити цю територію між частинами Київського гарнізону, військовими інститутами і хоча б раз на півроку направляти туди взвод, щоб упорядкувати могилки... А то у нас місця поховання загиблих німецьких вояків виглядають краще, ніж могили наших воїнів. Мені особисто це болить.

— **Ваш вибір військової кар'єри був зумовлений певними родинними традиціями чи чимось іншим?**

— Так. Мої предки здавна проходили військову службу на флоті. Мій пра-дід Трохим Родіонович брав участь у Цусимській битві, його батько Родіон Степанович також служив на флоті. Його дід, тобто мій пра-пра-прадід Степан, також. У прадіда навіть флотське прізвисько було «Люмінатор», адже служив він корабельним електриком. Щоправда, дід мій, Іван Трохимович, пішов по політичній лінії і був під час блокади Ленінграда членом військової ради 42-ї армії. Але батько був моряком.

На відміну від своїх предків я мріяв стати актором або режисером, дуже любив історію. Коли у 1971 році закінчував школу, навіть похвальну грамоту з історії отримав. Представники Ленінградського державного університету, які були присутні на випускному іспиті, одразу запропонували мені поступати на історичний факультет. Та не склалося з історією. Батько випадково зустрів знайомого по училищу імені Дзержинського, який на той час був начальником факультету, і порадив мені вступити до військового училища. Я тоді вже готувався до вступу на істфак, але раптом уявив себе у курсантській формі... і вирішив стати військовим. Несподівано для себе я зрозумів, що мені подобається виконувати команди і командувати самому.

— **А що, на Вашу думку, важче — командувати самому чи виконувати команди?**

— Щоб командувати людьми, треба вміти виконувати роботу кожного з них. Я дуже добре пам'ятаю, як у 1987 році скасували відстрочку від призову для студентів вищих навчальних закладів і на флот потрапили люди, які вже мали два курси інституту. Багато хто з офіцерів почувався поряд з ними не дуже комфортно. Це ж образливо, коли відчуваєш, що підлеглий освіченіший за тебе. Тому я хотів би звернутися до всіх, хто мріє стати офіцером або вже є

ним і проходить етап становлення: якщо вам бракує певних знань, не соромтеся звертатися до підлеглих; якщо вони побачать, що ви прагнете чогось у них навчитися, то обов'язково допоможуть.

— **Ви маєте в цьому особистий досвід?**

— Так. На все життя запам'ятав свого «вчителя» Миколу Бондаренка. Це було моє лейтенантське становлення під час служби на півночі Росії. Микола був моїм підлеглим, а я у нього вчився. Адже хто такий лейтенант? Він приходив з училища і ніби все «знає». Так, напевно, він дещо знає, але нічого не вмє. Мене в училищі більше навчали теорії, а вчити треба було конкретній роботі з особовим складом і з тими механізмами, які на той час були на озброєнні. Бо коли потрапляєш на корабель, вже немає часу на тренування. Тут треба діяти. А що таке «трюмний» на кораблі? Це ж господар безлічі механізмів, які подають пальне, воду. І все це треба знати. Адже я командир трюмної групи. Ось мій підлеглий Микола Бондаренко, по суті, мене і вчив.

— **Повертаючись до Вашої перемоги у грі, Ви задоволені призом, який отримали?**

— Звісно! Приз чудовий — ноутбук. Попередньо говорили лише про те, що це буде диплом особливого дизайну з рідкісного металу, а потім сказали, що буде й окремий приз від спонсорів. Я поцікавився, чи може цей приз бути поїздкою на регату Хемінгуей, де рибалки намагаються упіймати блакитного марліна? Така поїздка коштує близько 5 тисяч доларів. Мені відповіли, що такого призу не буде. І я заспокоївся!

— **Щось на перспективу плануєте?**

— Напевно, буду грати далі. Ось запрошують у клуб «Що? Де? Коли?» — наш, український. Якось наважусь і зроблю цей крок. Для мене головне — зробити перший крок.

**Розмову вела
Марина ТКАЧЕНКО**

НАЙДОРОЖЧІ В СВІТІ

Німецька газета «Bild» оприлюднила список найдорожчих речей у світі, повідомляє Lenta.ru з посиланням на сайт Inopressa. У ньому присутні не тільки предмети, а й люди: Дженніфер Лопес, як найдорожча жінка в світі (вона застрахувала своє тіло на мільярд євро), та Зінедін Зідан, якого назвали найдорожчим футболістом (вартість останнього його контракту — 68,7 млн євро).

Серед інших найдорожчих предметів розкоші — туфлі на високих каблучках, виготовлені ювеліром Стюартом Вайцманом (їх прикрашено 642 рубінами і коштують вони 1,6 млн євро); серійний автомобіль «Майбах-62» вартістю 360 тис. євро; полотно Пітера Пауля Рубенса «Побиття немовлят», яке у 2002 р. придбали за 73,5 млн євро; сигарети Treasurer, пачка яких коштує приблизно 24 євро.

Найдорожчий костюм — скафандр американських космонавтів, який коштує 9 млн дол.

Найдорожчий цінний папір — біржова акція американської інвестиційної фірми «Berkshire Hathway» вартістю понад 76 тис. дол.

Найдорожчий фільм — «Титанік», що обійшовся його творцям у понад 200 млн дол.

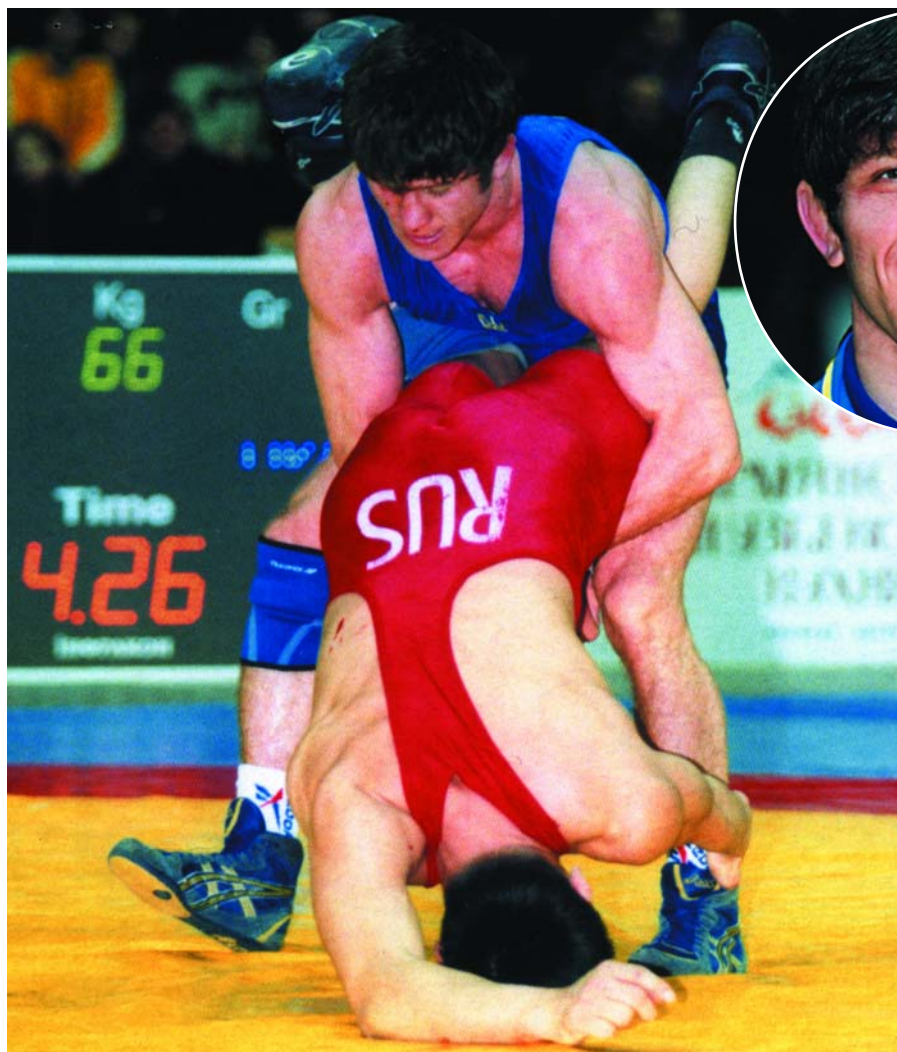
Найдорожча виборча кампанія в світі належить меру Нью-Йорка Майклу Блумбергу, який у 2001 р. заплатив за кожен із 744 757 відданих за нього голосів 100 дол. Найбільший гонорар за участь у рекламі виплатили Брітні Спірс. У 2002 р. фірма «Pepsi» заплатила співачці за зйомки в 90-секундному ролику 7,53 млн дол.

Найдорожчі подорожі в світі здійснили американський бізнесмен Денніс Тіто та мільйонер із ПАР Марк Шаттлуорт, які злітали на МКС за 20 млн дол.

Найдорожче місто в світі — Токіо, а найдорожча торгова марка — Coca-Cola, яка коштує 68,9 млрд дол., а це майже 60 % вартості всієї фірми.

ВОЛОДАР КИЛИМА

ДОВІДКА

Тедеев Ельбрус Сосланович. Народився 5 грудня 1974 р. в селищі Ногир, що поблизу Владикавказу. Закінчив Національний університет фізичного виховання і спорту України. Триразовий чемпіон світу з вільної боротьби, бронзовий призер Олімпійських ігор в Атланті-1996. Заслужений майстер спорту. Нагороджений орденом «За мужність». Лейтенант ЗСУ.

— *Ельбрус, чому ти вирішив зайнятися вільною боротьбою?*

— В Осетії вільна боротьба — національний вид спорту. Майстрів спорту — тисячі, проте вершин досягають одиниці. Мене виховували брати Спартак і Артур, які теж захоплювалися цим видом спорту. Виховували як справжнього чоловіка. І хоча за характером я був врівноваженим хлопцем, нудьгувати ні братам, ні батькам не давав. Уже в першому класі легко перепливав Терек.

Моїм першим тренером був Артур Базаєв. З 11 до 17 років я ходив по 10 кілометрів до Владикавказу на стадіон «Динамо», де проходили тренування. Базаєв привчив мене до важкої щоденної праці. Його спартанські методи виховання допомогли мені увійти в «дорослий» світ вільної боротьби.

— *Ти триразовий чемпіон світу. Яка із золотих медалей найбільш цінна для тебе?*

— Кожне «золото» далось великою працею. Викладався на всі сто і в Атланті, і в Анкарі, і в Тегерані. Хоча скажу відверто: виграти світову першість на килимі в Ірані — героїчний вчинок. Тим більше якщо твій суперник — Алі-Реза-Дабіра — кумир іранських фанатів, олімпійський чемпіон Сіднею. Тому тегеранське «золото» фахівцями прирівнюється до олімпійської медалі.

— *І як вдалося побороли іранця?*

— Звичайно ж, я розумів, що виграти у хазяїна килима буде складно. Адже його підтримував 20-тисячний зал. Щоправда, незадовго до цього двобою, коли моїм суперником був болгарин Серафим Барзаков, до мене

ЕЛЬБРУС ТЕДЕЄВ

ПРО СПОРТ, ЖИТТЯ І ДОЛЮ

Він не сором'язливий, але й не самовпевнений. Взагалі-то його знають як людину, яка цілковито позбавлена будь-яких «зіркових» амбіцій і тієї штучної значущості, яку, на жаль, напускають на себе деякі «зірки» великого спорту. Має незалежний характер, міцно «тримається на ногах» та й самодостатності йому не бракує.

Ельбрус — на диво скромна людина. Він однаково шанобливо ставиться як до товаришів по збірній, так і до молодих спортсменів, які ще тільки роблять перші кроки на шляху до спортивного Олімпу.

ставилися зовсім інакше. На попередньому чемпіонаті в Болгарії арбітри допомогли Серафіму виграти у Рези. Жереб цього разу їх не звів, і тому організатори турніру хотіли отримати реванш з моєю допомогою. Протягом усього двобою трибуни несамо-вито скандували: «Тедеев! Тедеев!» І я вийшов у фінал, де мені випало боротися з місцевою мегазіркою. Іранці зрозуміли, що «золото» може вислизнути з їхніх рук. Не буду приховувати: мені навіть пропонували 40 тисяч доларів, щоб я здав цей бій. Але ми з тренером цього не зробили.

— **Що стримує спортсмена від прийняття таких, на перший погляд, привабливих пропозицій? Адже українські призові за тегеранське «золото» були набагато скромнішими...**

— Совість, яка мучила б мене все життя. До речі, коли іранці зрозуміли, що українець непідкупний, застосували інші методи тиску. День фіналу я запам'ятав надовго. Зустріч мала розпочатися о 14.30. Прийшовши до Палацу спорту, дізнався, що двобій перенесений на 19.00. Пізніше додали ще три години... Як з'ясувалося потім, поки я ось так чекав і нервував, Дабіра комфортно відпочивав, не забувши попоїсти і поспати. Але я не збирався здаватися. У поєдинку повів — 4:0. Щоправда, на останній хвилині розслабився, і тоді іранець миттєво зрівняв рахунок. Проте я свого шансу не пропустив — «пройшов» у ногу суперника, відірвав її від килима і, незважаючи на те, що Алі, стрибаючи на другій, намагався вислизнути за килим, на самому краю відтягнув його назад. Це була перемога! Супернику, до речі, не допомогло навіть те, що лікар змазував йому п'яти якимось жиром, щоб я не зміг за них ухопитися...

Бачили б ви, що відбувалося в залі після поразки їхнього кумира! Незважаючи на те, що цей поєдинок був не останній, через кілька хвилин у Палаці спорту з 20 тисяч глядачів залишилося лише п'ять. Люди були шоковані — хто плакав, комусь знадобилася допомога лікарів. Для мене ж це був тріумф, щастя перемоги.

— **У вільній боротьбі є «договірні зустрічі»?**

— На жаль, вони не поодинокі на чемпіонатах Європи, світу, Олімпійських іграх. На останньому чемпіонаті Європи наш Вадим Тасоев проводив двобій будучи хворим. Підвищилася температура, тиск упав до критичної позначки. У півфіналі він програв росіянину. У такому стані просто неможливо було боротися. До нас підійшли представники австрій-

ської команди: «...Нам ця перемога потрібна. 25 років у нас не було жодної медалі. 10 тисяч доларів — і розійдемося кожний при своїх інтересах». Але Вадим рішуче відмовився від цієї пропозиції. Півтори години пролежав він на килимі після півфіналу, йому зробили декілька ін'єкцій. Скажу чесно: якби я був у такому стані, то сказав би тренерам: «Я не хочу і не можу боротися, я зараз помру». Але через три години Тасоев вийшов на килим і переміг.

Можу навести й інший приклад. Одного разу росіяни попросили мене «запропонувати» кубинському спортсмену чималу суму за програш їхньому представникові. Зізнаюся, я симпатизував кубинцю, мені подобається стиль його боротьби. Поспілкувався з ним. Не знаю, якими мотивами він керувався, але охоче пішов на контакт, і мені навіть вдалося збити ціну з 30 до 10 тисяч. А у Сідней один бізнесмен дав суддям 100 тисяч доларів тільки за те, щоб його брата не ставили в «партер». І ті зробили все для того, щоб той став олімпійським чемпіоном. У фіналі його суперника покарали за пасивність, хоча той безперервно... атакував.

— **Виходить, що наші борці непідкупні?**

— Я впевнений: якби все купувалося і продавалося, великому спорту прийшов би кінець. У свій час не піддався спокусі в 200 тисяч доларів Давид Солдадзе, не «продався» львів'янин Василь Федоришин (йому пропонували 25 тисяч доларів). На совісті суддів залишився програш нашого Давида Бічінашвілі дагестанцю Ібрагімову, що зараз виступає за Македонію. Переважна більшість спортсменів і тренерів — чесні люди, які ні себе не продадуть, ні країну, честь якої захищають...

— **Ельбрусе, давай тепер поговоримо про твоє особисте життя. Якося ти сказав, що для спортсмена любов небезпечна. І раптом вирішив одружитися...**

— До цих слів я додавав: «... а після Олімпіади дозволю собі закохатися». І як у воду дивився. У черговий свій приїзд до Осетії зустрів свою єдину і неповторну, мій моральний «допінг». Так сталося, що зі своєю обраницею Фаїною я був знайомий... заочно. Багато чув про родину Засеевих, де підросли дві доньки. І одного разу побачив красуню. Не повірите — у той момент я навіть не помітив, що поруч стояла моя двоюрідна сестра. От і не вір після цього в кохання з першого погляду...

Підполковник Юрій СМЕЛОВ

ОЛЕГ ЛІСОГОР — НАЙКРАЩИЙ СПОРТСМЕН 2003 РОКУ

Журнал «Військо України» провів серед читачів бліц-опитування, за результатами якого перевагу в номінації «Найкращий спортсмен року» віддано 24-річному плавцю з Київщини Олегу Лісогору.

Олег Лісогор займається плаванням з 1989 р. Тренується у Віктора Анатолійовича Турчина. Майстер спорту міжнародного класу. Проходить службу у Військово-Повітряних Силах України. Військове звання — лейтенант.

«Містер брас» у минулому році знову порадував своїх чисельних уболівальників високими результатами, гідно представивши Збройні Сили України на водних доріжках світу. У 2003 р. на Кубках світу у Парижі, Стокгольмі, Берліні та Дурбані (ПАР) він виборов 8 золотих та 2 бронзові нагороди. На II Всеукраїнських літніх спортивних іграх він здобув 3 золоті, 2 срібні та 1 бронзову нагороду. У липні на чемпіонаті світу в Барселоні Олег був другим на дистанції 50 м брасом, а на чемпіонаті Європи в ірландському Дубліні (грудень 2003 р.) здобув «золото» на дистанції 50 м брасом, «срібло» — на 100-метровці та «бронзу» в естафеті 4 x 50 м вільним стилем.

За словами Олега, він ще не досяг найвищих п'єдесталів спортивного Олімпу. По-перше, в його колекції не вистачає олімпійської медалі, а по-друге, він звик змагатися не лише з суперниками, а й із часом. Його головна мета — не тільки олімпійське золото, а й рекорди світу на коронних 50- та 100-метровках брасом. Тож побажаємо Олегу швидкої води та «золотих» запливів в Афінах!

DIGEST

Defense Minister of Ukraine Yevhen MARCHUK: «The Armed Forces will be reforming with provision social guaranties»

«The statement of military department chief deals with the course of further reform of Ukrainian Armed Forces. Special consideration is given to their strength reduction and structure optimization. The minister accentuates that every retired military man will get guarantees and aid during the period of adaptation for civil life».

«Round» table «Patriot» held by editorial office of the journal was devoted to the topical subject of patriotism.

Soldiers, officers, pupils of military lyceum and clergy men took part in the discussion. They tried by common effort to answer the question: «Who is considered to be a patriot of Ukraine?» The opinions concerning the idea are suggested to readers.

Andriy LISENKO: «Shoulder to shoulder for the sake of peace».

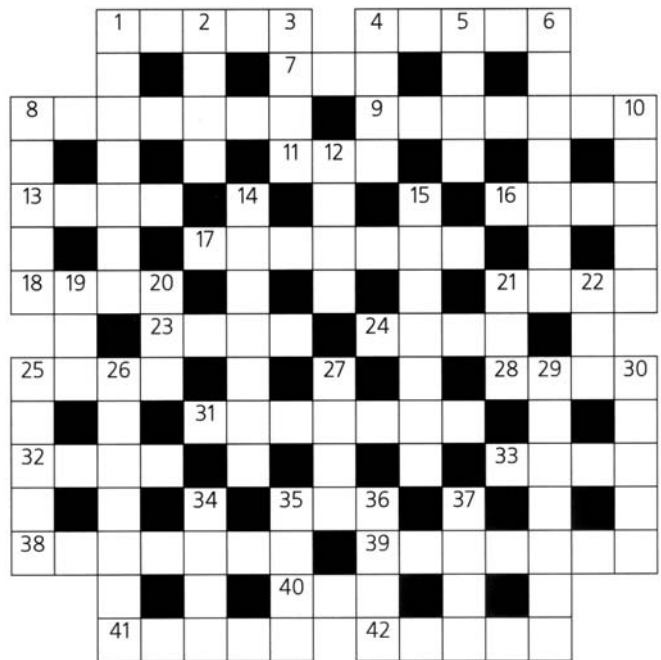
The realities of daily service in Iraq require close cooperation and mutual assistance of all military forces operating at this «hot» spot.

It is the mutual assistance, sometimes connected with a rather high risk was mentioned by the press centre officer of the 5th SМBr.

Major Kostyantyn NIKOLAEV: «Proving ground».

«Despite the formed opinion the military don't destroy but keep safe nature», – claims the author of the publication. His conclusion is illustrated by citing Yavoriv proving ground on the territory of Lviv region as an example of one, recently converted into eco-safety area.

КРОСВОРД № 1–2

По горизонталі: 1. Битий шлях. 4. Рід птахів ряду папугоподібних, 7. У біології – класифікаційна одиниця, що об'єднує споріднені родини тварин. 8. Об'єктивна матеріальна дійсність у всій багатоманітності і складності її форм. 9. Природна або штучна смолиста маса. 11. Місто і порт у Болгарії. 13. Столиця Південної Кореї. 16. Електричний гнучкий ізольований провід. 17. Інформація про споживчі властивості товарів. 18. Луцький автомобільний завод [абрєв]. 21. Французький кіноактор, 23. Член верхньої палати англійського парламенту. 24. Переносне житло з жердин, укрите шкурами, в деяких кочових і напівосілих народів Центральної і Середньої Азії та Південного Сибіру. 25. Колишній головний тренер збірної України з футболу. 28. Загрозливий для життя стан. 31. Холодна страва з квасу і дрібно порізаних овочів і м'яса. 32. Випукла замкнута плоска крива. 33. Земляна споруда, що служить укриттям від вогню. 35. Штат США. 38. Скорочена назва телефонного апарата. 39. Голова уряду у Німеччині (1871–1945 рр.). 40. Одна з трьох союзних територій у складі Індії. 41. Народ у Замбії. 42. Український важкоатлет, перший радянський чемпіон світу (1946р.).

По вертикалі: 1. Місце виступів, приймання парадів, демонстрацій. 2. Газ без кольору, запаху, смаку. 3. Пристрій для виявлення і знищення мін. 4. Прабатько роду людського. 5. Струнний щипковий музичний інструмент. 6. Місто США, в якому відбулися Олімпійські Ігри. 8. Найвищий ранг дипломатичного представника. 10. Радянський історик, академік, співавтор «Історії дипломатії». 12. Столиця Норвегії. 14. Свідоцтво про народження. 15. Частина світу. 19. Столиця Баш-кортостана. 20. Загальне поняття морального пізнання, полярне добру. 21. Рослина родини макових. 22. Напій піратів. 25. Складова частина фізичної культури. 26. Прикраса, яку носять на руках. 27. Кулінарний виріб. 29. Уламок. 30. Одиниця сили електричного струму. 34. Те саме, що й титаніт. 35. Молодший матрос. 36. Група споріднених народів Гани і Берега Слонової Кості. 37. Права притока Десни.

ВІДПОВІДІ № 11–12

По горизонталі: 5. Бакалавр. 6. Ректорат. 9. Кріль. 10. Квота. 11. Атмосфера. 4. Телекс. 17. Сармат. 18. Штольня. 19. Спонсор. 20. Преслав. 24. Канонір. 25. Пагода. 26. Болеро. 30. Прецедент. 32. Аврал. 33. Броня. 34. Камуфляж. 35. Карбонат.

По вертикалі: 1. Школа. 2. Газета. 3. Сквіра. 4. Право. 5. Барометр. 7. Тотонака. 8. Москаль. 12. Сковорода. 13. Табулятор. 15. Строкач. 16. Анархія. 21. Храповик. 22. Торпеда. 23. Кардинал. 27. Гребля. 28. Ангора. 29. Карма. 31. Крона.

МАРШ ВІЙСЬКА УКРАЇНИ

Сл. Дмитра ПАВЛИЧКА
Муз. Володимира МАЗЯРА

Не блакитний меч Дніпра гуде,
Не гримить пшениця міднокоса —
Військо йде, як сонце молоде,
В славі Богуна і Кривоноса!

Приспів:

Ми — армія воскреслого народу.
Що трислатітнє розламав ярмо.
Наш прапор, Україну і свободу
Покласти в домовину не дамо.

Нас проводить правда, а не мста,
Нас веде любов, а не покута.
Сяє наша зброя золота,
Волею козацькою обкута.

Приспів

Січове стрілецтво та УПА
Будуть з нами враз на полі бою.
Чи видюща куля, чи сліпа —
Рідний край закриємо собою.

Приспів

Не бла-кит-ний меч Дніпра гу-де, не гри-мить пше-ни-ця мід-но-
ко-са, Війсь-ко йде, як сон-це мо-ло-де, В сла-ві Бо-гу-на і Кри-во-
но-са! Ми ар-мі-я воск-рес-ло-го на-ро-ду, що
три-та літ-нє роз-ла-мав яр-мо, Наш пра-пор Укра-ї-ну і сво-
бо-ду пок-лас-ти в до-мо-ви-ну не-да-мо. Ми Мо.

